

100.

Aantekeningen, augustus – oktober 2025

Pieter Wisse

100.1

In de eerste alinea van zijn eerste hoofdstuk, **Inleiding** (in: **Een wereld vol patronen**), kondigt Rens Bod

een **historisch** langetermijnoverzicht [...] over de menselijke zoektocht naar patronen en principes in de ons omringende wereld [p. 15]

aan. Wat verderop noemt hij

[p]atroonherkenning en –interpretatie [...] een van de wezenlijkste kenmerken van homo sapiens [p. 15 in de zin dat] de wijze waarop mensen met patronen omgaan [...] ingrijpend [verschilt] van hoe andere levende wezens dit doen[, p. 16 want] het [is] een door en door menselijke eigenschap [...] om patronen te verklaren, en zelfs te begrijpen, aan de hand van diepere principes.[p. 17 H]et zoeken naar verklarende principes [lijkt] vooralsnog een uniek menselijke eigenschap te zijn.[p. 18]

Ik meen de desbetreffende afbakening voor genoemd boek te begrijpen. Maar ik kom op de suggestie van nòg

een stap terug[, p. 11]

omdat ik de veronderstelling van ‘iets’ als “uniek” een alweer ruimer bereik volgens, eh, principiële verklaring e.d. vind belemmeren.
Bod

versta[at] onder principe een generalisatie die ten grondslag ligt aan patronen[. p. 18]

Voor vervolg van “zoektocht” stel ik voor om er algemener vanuit te gaan dat àlle “levende wezens dit doen.”

Een object met cognitief vermogen heb ik een subject genoemd. Wat ik als “uniek” beschouw, rek ik dus nogal op. Ik veronderstel dat èlk zgn levend wezen kenmerkend over cognitief vermogen beschikt, dwz een subject is.

Zo is o.a. een mens een subject.

Dan stel ik me zoiets als een ruimte met grondslagen voor gedragsaandelen voor.

Vooruit, tel ook levenloze objecten mee. Het gedragsaandeel van zo’n object betreft volkomen materiële reactie. Het object in kwestie ‘is’ (gedrags)patroon annex principe (wat een mens als zodanig probeert te duiden :-).

Een zgn primitief levend wezen kan gedragsaandeel variëren al naar gelang van – enige – verandering van omgeving. Maar onderscheid tussen patronen en principes kan zowel door als voor zo’n subject m.i. nog niet zinvol gemaakt worden. In termen van nature en nurture gebeurt àlles volgens nature, dwz volgens gefixeerde patronen/principes.

Een mens kàn inderdaad gedragsaandelen af- en aanleren.

Maar dat kunnen andere – soorten – subjecten óók. Ja, een mens kan door het resultaat van zijn gedragsaandeel teleurgesteld e.d. zijn. Ja, hij kan zich inclusief

een gedragspatroon zelfs voorafgaand een voorstelling maken van het verloop van zijn gedragsaandeel. Indien hij de aldus voorgestelde uitkomst onbevredigend e.d. acht, heeft hij eventueel een alternatief gedragspatroon voor een gewijzigde voorstelling, enzovoort. Blijft de verwachte uitkomst voor hem verkeerd, dan kan hij van principe wisselen met patronen die dáár bijhoren. Als zijn beschikbare repertoire uitgeput lijkt, kan hij gemotiveerd van frustratie tot en met heilsverwachting 'op zoek' gaan naar een voor hem 'nieuw' patroon of zelfs principe.

100.2

Hier zijn – wat – concretere suggestie(s), eindelijk. :-)

Ja, alles is ... uniek. Optimaal doeltreffend gedragsaandeel rekent daarom met uniciteit vóór uniciteit, enzovoort. Doelmatig is dat echter vaak niet.

Voor zover ik uit **Een wereld vol patronen** begrijp wat jij onder "patronen en principes" verstaat, veronderstel ik dat elk subject daarom, herstel, evolutionair ermee is uitgerust (aanleg; Engels: nature). Sommige subjecten kunnen bovendien patronen resp. principes af- en aanleren (opvoeding; Engels: nurture).

Patronen en principes zorgen dus voor spanning. Doet een subject ermee 'recht' aan het unieke geval? Maar komt zijn gedragsaandeel nog tijdig?

Doelmatigheid is gebaat bij alsmaar ruimere dekking. De vraag is dan, of met algemenere patronen resp. principes doeltreffendheid van geval tot geval nog geborgd is.

Wat ik ... geleerd meen te hebben, is dat het streven naar telkens ruimst denkbare dekking juist doeltreffendheid kan bevorderen (vergeleken met eerder kleinschaliger bemeten patronen en vaak krakkemikkige principes). Want verruiming dwingt tot abstrahering volgens variabelen-in-verhouding. Dergelijk structuralisme levert 'dekking' op volgens verhoudingsgewijze combinaties van waarden voor veronderstelde variabelen (en daar zit geheid van alles en nog wat 'tussen' waar ik als unieke gevallen nog helemaal niet gedacht had, waaraan echter eveneens beslist realiteitsgehalte kan worden toegeschreven).

Dus, als Schopenhauer voorstelt dat alles een wil heeft, denk ik, ach, waarom ook niet, laat maar eens zien hoe ver dat consequent reikt. En daarom meen ik ook meteen het verruimende potentieel te hebben herkend van Peirce's voorstel om een teken principiële bemiddelingsstatus toe te kennen.

Wat ik met deze aanhef hoop te ... bereiken, is dat je het niet als beledigend opvat :-) als ik wil afdingen op jouw bewering dat

het zoeken naar verklarende principes vooralsnog een uniek menselijke eigenschap [lijkt] te zijn.[p. 18]

De verdere

stap terug [p. 11]

die ik graag suggereer, is om die "eigenschap" eveneens van elk object te veronderstellen. Tja, dat begint 'natuurlijk' pas ergens op te ... lijken met "levende wezens," dwz met wat ik als subjecten beschouw.

Jij noemt

[p]atroonherkenning en –interpretatie [...] een van de wezenlijkste kenmerken van homo sapiens [p. 15 in de zin dat] de wijze waarop mensen met patronen omgaan [...] ingrijpend [verschilt] van hoe andere levende wezens dit doen[,

p. 16 want] het [is] een door en door menselijke eigenschap [...] om patronen te verklaren, en zelfs te begrijpen, aan de hand van diepere principes.[p. 17]

Als je met “ingrijpend” principieel bedoelt, stel ik dus voor om in elk ... geval voorlopig mbt patronen en principes juist géén principieel verschil te veronderstellen tussen “mensen [en] andere levende wezens.” Dat noodzaakt immers tot nòg weer algemenere

zoektocht naar patronen en principes in de ons omringende wereld.[p. 15]

Wie weet wat je ... vindt?

Zo meen ik dat één taal- resp. tekenbegrip bruik- en houdbaar is voor alle “levende wezens,” te weten dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Het is uiteraard geen nieuw idee dat taal een beïnvloedingsmiddel is. Wat ik benadruk, is dat taal zelfs altijd, zeg ook maar ... principieel, verhoudingsgewijze afstemming van gedragsaandelen dient. Zie [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) voor een zeer beknopte inleiding. Heb je een huisdier? Ga je omgang ermee na.

Een algemener beginsel heft ook wat taal- en tekengebruik betreft het absolute verschil tussen mens en – overig – dier (en plant) op. De verschillen zijn daarentegen betrekkelijk, en dat vind ik ook menselijke taal sterk helpen verduidelijken.

Ik ben er uiteraard benieuwd naar, of je de enneade als verbindend referentiekader en Metapatroon als stelselmatige modelleermethode relevant acht voor – ontwikkeling van – zgn digitale geesteswetenschappen op zoek naar

een tendens die [resp. patroon dat] door meerdere disciplines en over een langere periode of zelfs door meerdere culturen heen loopt.[p. 22]

De pragmatiek van enneadische dynamiek bevestigt m.i. jouw beweringen dat

de hermeneutische cirkel niet losstaat van de empirische cyclus [p. 388 en] overeenkomst tussen geestes- en natuurwetenschappen [...] nogal eens [wordt] onderschat[. p. 389]

Gelet op wat je vermeldt als waardoor jij je

in mijn computerlinguïstische werk [hebt] laten inspireren[, p. 398]

vermoed ik overigens dat onze taal- annex tekenbegrippen enigszins verschillen. Of? Zoals ik in dat pindakaasverhaal verklaar, neem ik eigenlijk slechts gedragsmatige regels serieus. En volgens de variëteit van verhoudingsgewijze afstemmingsdeelnemers zijn er verder, mee eens,

geen regels maar voorbeelden [...] om de regelmatigheden van taal te leren.[p. 398]

Maar moeten we het voor een principe voor zulke patronen dan niet ... zoeken in “regelmatigheden” van verhoudingen? Hopelijk zie je er aanleiding tot discussie in. En wat

weer opgepakt en succesvol toegepast in een nieuwe context [...] van concepten, ideeën en methoden uit het verleden [p. 398]

betreft, zou veronderstelling van “context” op z’n enneadisch als principiële variabele m.i. moeten helpen. Met – de modelleermethode – Metapatroon lijkt het mij samenhangend verwijzend haalbaar

om kennispraktijken uit alle perioden en uit alle delen van de wereld bijeen te brengen en toegankelijk te maken.[p.399]

Heb je wellicht een promovendus die nog een onderwerp ... zoekt? :-)

100.3

Als je iets als uniek bestempelt, zoals Rens Bod voor **Een wereld vol patronen** doet met benoeming van

het zoeken naar verklarende principes [als] vooralsnog een uniek menselijke eigenschap,

sluit je het uit als onderhevig aan een algemener geldig principe. In een, eveneens in zijn woorden,

zoektocht naar patronen en principes in de ons omringende wereld

moet je dat dus niet doen. Daar komt mijn ... suggestie op neer.

Herkent hij het opbouwende potentieel met onvermijdelijke kritiek van dien? Of ervaart hij slechts kritiek die volgens hem ook slechts ònterecht kan zijn? Zoals gezegd, afwachten.

100.4

Als je verstandig bent, vergeet je je werk tijdens je vakantie. [...] Intussen heb ik ... werk gemaakt van je idee, met dank ervoor, om mij een dwarskijkerig tekstje te laten schrijven. Hmm, je stelt er nogal wat eisen aan. :-)

Tja, de enige manier om na te gaan of eraan te voldoen valt, is een serieuze poging wagen. Met de titel **Waarvan akte** stuur ik je een concepttekst[, zie **aantekening**

100.5 voor afschrift].

Zoals je ziet, heb ik wallet er nadrukkelijk als onderwerp in verwerkt, maar nota bene nòg nadrukkelijker slechts ter illustratie van wat ik beschouw als noodzakelijke stelselmatigheid. En met de tekstlengte ben ik precies op de door jou gewenste vier pagina's uitgekomen.

Mijn (weder)verzoek is, dat je bijgevoegde tekst minutieus leest en er zonodig regel voor regel met commentaar, kritiek, suggesties, vragen enzovoort op reageert. Doe dat ajb ook schriftelijk, zodat ik er op mijn beurt weer met overleg op kan reageren. Ik maak overigens zéér ernstig bezwaar tegen kwalificatie als dwarskijker. :-) Want ook wel met de aanduiding dissident, waartegen o.a. Václav Havel zich verzette, 'beschuldigen' onverantwoordelijke bestuurders e.d. zelfs op voorhand iemand om te vermijden dat zij zèlf worden ontmaskerd als de dwarsliggers die ze maatschappelijk (on)daadwerkelijk zijn.

100.5

Waarvan akte

bereik van maatschappelijk informatieverkeer als maat van het (ene) stelsel

Beginselvast bestuur gevraagd

Technische ontwikkelingen kunnen als aanleiding worden genomen. Ditmaal met digitalisering zijn weer eens andere mogelijkheden beschikbaar. Dat moet opzettelijk voor andere resultaten zijn, anders hebben besteding van tijd en geld eraan geen zin, nietwaar?

Zo'n kwalitatieve sprong in technisch opzicht vraagt van politici en bestuurders (hier verder kortweg: bestuurders) èxtra aandacht voor beginselen. Maar die aandacht lijkt

er, zachtjes uitgedrukt, weleens bij in te schieten. Zo ligt in verandervoorstellen waarover zij durven te beslissen eenzijdig vaak nogal optimistisch, om niet te zeggen verleidelijk speculatief, de nadruk op wat er allemaal wellicht met digitalisering anders kàn. Er moet door openbaar bestuur echter ook veel juist geborgd, dwz principieel onveranderd blijven.

Informatiekundig relativiteitsbeginsel

Onze samenleving verloopt als maatschappelijk verkeer. Als verkeersdeelnemers hebben burgers, wij, dus, omgang met elkaar. Dat gebeurt van geval tot geval zoals elke deelnemer de verhouding duidt, met zichzelf telkens in een dienovereenkomstig verhoudingsgewijze hoedanigheid. En van het ene geval met over en weer veranderingen van dien komt het andere geval, enzovoort. Kortom, samenleving is dynamisch.

Er geldt ook en vooral informatiekundig dus zoiets als relativiteitsbeginsel. Huh?! Gelet op verkeersgevallen met per geval verschillende deelnemers geeft elke deelnemer aan informatie een betekenis als zijn (lees ook: haar) interpretatie van de verhouding (lees ook: relatie, vandaar relativiteit) in kwestie.

De misvatting is echter wijd verbreid dat zoiets als een eenheid van informatie altijd en overal dezelfde betekenis heeft. En waar dat onverhoopt niet zo is, maant die misvatting dat er alsnog een algemeen geldige definitie overeengekomen moet worden. Oppervlakkig beschouwd lijkt dat bevorderlijk voor – openbare – orde, en daarom is menig ongeduldige bestuurder ervoor te porren, maar onderdrukking van reële variëteit pakt averechts uit.

Vanwege relativiteit sturing op variëteit

Er is openbaar bestuur omdat er (een) samenleving is. Want borging van evenwichtige verhoudingen voor dito resultaten vergt regeling inclusief facilitering van – verloop van – maatschappelijk verkeer. Afhankelijk van het verkeersgeval sluiten daarom één of meer overheidsinstellingen van openbaar bestuur zich als het ware als deelnemer aan met status van dien(st).

Als verkeersdeelnemer is een overheidsinstelling natuurlijk eveneens onderhevig aan het informatiekundige relativiteitsbeginsel. Maar als overheid moet zij zich er nadrukkelijk nog sterker om bekommeren. Zij treft immers voorzieningen voor informatieverkeer in het publiek domein. Dat betreft dus infrastructuur. Die moet voor wat als semantische interoperabiliteit bekend staat, berekend zijn op maatschappelijke variëteit van betekenissen van informatie.

Aanknopingspunt: akten in maatschappelijk informatieverkeer

In een geval van maatschappelijk verkeer treffen daadwerkelijke deelnemers elkaar. Dat omvat onderlinge afstemming van hun gedragingen. Daarvoor wisselen zij informatie uit als afstemmingsmiddel. Kortom, informatieverkeer is een onlosmakelijk aspect van maatschappelijk verkeer. Als beginsel zou digitalisering ook daaraan uiteraard niets mogen veranderen.

Ook van oudsher geldt dat potentiële deelnemers elkaar wellicht nog niet of nauwelijks kennen. Ter bevordering van hun verhouding en bijbehorende verdeling van resultaten kan vaak een derde partij helpen. Een zgn vertrouwenspartij levert aan de ene deelnemer geloofwaardige verklaring van eigenschappen inclusief gedragingen van de andere deelnemer. Dat heet traditioneel een akte. Nee, dergelijk bemiddelingsbeginsel kan door digitalisering evenmin aan verandering onderhevig zijn.

Iedereen heeft er wel ervaring mee. De ene overheidsinstelling wil een geboorteakte overlegd krijgen. Die moet de burger in kwestie dan bij een andere opvragen. Als sollicitant kan iemand worden verzocht een diploma te tonen, waarvoor hij (lees ook: zij) terecht kan bij het desbetreffende opleidingsinstituut. Enzovoort, enzovoort. Wie erbij stilstaat, beseft hoe doortrokken maatschappelijk informatieverkeer is van, zeg maar, geschuif met 'akten.' Daarom kan de praktische noodzaak van stelselmatige opzet van infrastructuur voor informatieverkeer er voor iedereen herkenbaar mee worden aangegeven. Aanknopingspunt, dus.

Géén aparte digitale akten

Als de wederpartij in een verkeersgeval terecht zekerheid verlangt, dwz behoefte heeft aan wat ik een akte blijf noemen, zou voortgang kunnen worden bespoedigd e.d. indien de burger er reeds over beschikt. Dat lijkt met digitalisering praktisch mogelijk en daarom wordt zo'n voorziening alweer sinds tientallen jaren met allerlei namen voorgesteld.

Nu moet er dus als EDI wallet serieus werk van worden gemaakt. Daarbij staat EDI voor European Digital Identity. Elke lidstaat van de Europese Unie is verplicht, zoals de website Digitale Overheid erover vermeldt, "minstens één gecertificeerde EDI-wallet beschikbaar stellen [en] de Nederlandse overheid ontwikkelt een nationale versie: de publieke NL-wallet."

Het risico van zo'n aparte naam is dat er een zoveelste aparte voorziening voor komt. Dat moet een keer ophouden. Voor de wending naar stelselmatige koers lijkt zo'n wallet een geschikte aanleiding. Want juist vernetwerking maakt een voorziening voor volledige afschriften in eigen beheer van de burger overbodig.

Stelselmatige informatiekunde

Zoals maatschappelijk verkeer redelijkerwijs pas begrijpelijk en beheersbaar raakt door erkenning als één stelsel, maakt uiteraard één informatieverkeersstelsel er onlosmakelijk deel van uit. Er kan dus ook maar één digitale infrastructuur voor informatieverkeer zijn. Dat stelt informatiekundig methodische voorwaarden.

Wat volgt is een beknopte inleiding. Met een akte is hergebruik aan de orde.

Hergebruik eist allereerst erkenning en vervolgens daadwerkelijke uitdrukking van zowel relevante betekenisverschillen als samenhang ertussen. Samenhang noodzaakt tot overzicht. Als bereik telt dus maatschappelijk verkeer. Het betreft een open, dynamisch stelsel. Daarop moet de ordeningsmethode voor betekenisverschillen-in-samenhang berekend zijn.

Zolang stelselmatige betekenissenordering ontbreekt, moet zgn semantische interoperabiliteit tussen kennelijk apart opgezette voorzieningen als nog achteraf worden geregeld. En dat blijkt maar niet te lukken, of altijd maar zéér incidenteel, moeizaam en kostbaar.

Verzorgingsrelevante levensgebeurtenissen

Inleidend blijf ik de insteek vervolgen van wat in informatieverkeer onveranderlijk als een akte kan resp. moet gelden. Papier, digitaal, dat doet er principieel niet toe.

In een verzorgingsstaat treft een burger in allerlei gevallen niet een andere burger, maar afhankelijk van zoiets als levensaspect een overheidsinstelling als verzorger. Gelet op nu eenmaal eindige middelen moet verdeling ervan rechtvaardig gebeuren. En daarvoor gelden dan criteria.

Of een burger al dan niet aan criteria voldoet, vergt vergelijking met eigenschappen. Inderdaad, een akte vervult de nodige voorwaarde voor zo'n vergelijking.

Voor overheidsbemoeienis onder de noemer van verzorging voor verschillende levensaspecten moeten vaak dezelfde eigenschappen van een burger beoordeeld worden, zij het telkens volgens aspectgerichte criteria. Vanwege verwachting van herhaalde informatiebehoefte zijn er aparte verkeersgevallen geregeld met bijbehorend gespecialiseerde – afdelingen van – overheidsinstellingen ter verzekering van zulke informatie om naar variabele behoefte akten te leveren. Zo'n overheidsinstelling functioneert dan als vertrouwenspartij voor overige overheidsinstellingen in hun verzorgende verkeersgevallen met burgers. In de levensloop van een burger wijzigen zijn eigenschappen uiteraard. Voor verzorging zijn wijzigingen van belang met eventueel als gevolg andere uitkomst door vergelijking met criteria en zo door naar aandeel in verdelende verzorging. Wat zulke gevolgen kan hebben, heet een levensgebeurtenis met apart verkeersgeval van dien (maar moet dus beperkt worden opgevat tot levensaspecten van een burger waarvoor de overheid zorgtaken heeft).

Hergebruik in de verzorgingsstaat

Een akte is exemplarisch voor hergebruik. Omgekeerd is met elk hergebruik aan de orde wat nog steeds een akte verdient te heten. De verstreckende (vertrouwens)partij levert immers informatie die voor het verkeersgeval in kwestie door een andere partij opnieuw gebruikt wordt. En op haar beurt kan die andere partij informatie aan nog weer een andere partij voor hergebruik beschikbaar stellen, enzovoort.

Er zijn uiteraard niet voor niets talloze verschillende overheidsinstellingen.

Verzorgend bekommeren zij zich om verschillende levensaspecten van burgers. Aan specialisatie voor professionaliteit valt niet te ontkomen. En met specialisatie gaat jargon gepaard. Neem een enkel woord. Dat kan voor de ene specialist iets – héél – anders betekenen dan voor een andere.

Dat is geen probleem voor een voorziening waarvan gebruik beperkt blijft tot een enkele groep van dezelfde soort specialisten. Hergebruik op stelselschaal voldoet echter niet aan die voorwaarde, integendeel. Wat nu?

Expliciete contextualisering als voorwaarde

De oplossing is beslist niet uniformering van betekenis. Er zijn verschillende specialisaties nodig. En daar horen betekenisverschillen bij, punt. In termen van specialisatie, wat iedereen moet – gaan – doen om informatie verantwoord geschikt te laten zijn voor stelselmatig hergebruik, is uitbreiding ervan met explicitering van de specialisatie in kwestie. Algemeen gaat het om toevoeging van context.

Uitgaande van dat ene woord valt er in combinatie met relevante context pas eenduidig betekenis aan de ontlener. Nodige en voldoende contextualisering is onmisbare voorwaarde voor verantwoord hergebruik. En vanwege het relativiteitsbeginsel gaat elk hergebruik gepaard met hercontextualisering, omdat er steeds sprake is van een gewijzigde configuratie van moment, verhouding, deelnemer en hoedanigheid.

De behoefte aan hergebruik laat zich volgens aspecten verklaren. Weliswaar vergt verzorging van verschillende aspecten allerlei specialisatie, maar als aspecten telt integratie. Er moet informatie 'over' het ene aspect beschikbaar zijn voor verzorging 'van' een ander aspect, en omgekeerd. Dat is het relativiteitsbeginsel van betekenisverschillen-in-samenhang.

Deze voorwaarde betreft het gehele stelsel van maatschappelijk informatieverkeer.

Voor onderling hergebruik onder de – veel – minder omvattende noemer Digitale Overheid moeten allereerst minstens alle overheidsinstellingen eraan voldoen. Digitale Overheid die aan het informatiekundige relativiteitsbeginsel voldoet, is structureel ongewijzigd opschaalbaar tot maatschappelijke digitale infrastructuur voor informatieverkeer in het publiek domein.

Ik wijs op twee pleonasmen in de vorige zin. Infrastructuur is maatschappelijk, en maatschappelijk verkeer verloopt in het publiek domein. Ik laat het zo staan voor extra nadruk.

Doorbraak van stelselmatige oriëntatie

Nogmaals, de traditie van digitalisering is gevestigd op uniformering van begrippen. Mis. Informatiekundig zijn er géén zgn domeinen met per domein uniforme begrippen. Wie eraan vasthoudt, belemmert hergebruik, enzovoort.

Schaalverruiming tot stelsel noodzaakt tot begrips- annex betekenismatige differentiatie. Nota bene, dat komt op zowat het omgekeerde neer.

Het is dus enigszins begrijpelijk dat vooral ict-ers die bedoelde traditie volgen, en dat zijn ze tot dusver vrijwel allemaal, de nodige informatiekundige heroriëntatie moeilijk valt. Bijgevolg kunnen zij bestuurders, doorgaans eveneens geneigd tot voorkeur voor gestandaardiseerde betekenis, er geen passende voorlichting over geven.

Zo blijft een middel voor een beperkt zgn schaalniveau abusievelijk benut voor het ruimere schaalniveau. Vergelijk dat met stedenbouw. Een stad is geen woning, maar biedt een kader voor woningen en voor veel méér. Doorbraak zal daarom van politici en bestuurders moeten komen die beseffen wat er met digitalisering vooral niet principieel mag veranderen, maar 'verhoudingsgewijs' wel degelijk sterk kan verbeteren. Wat telt is dynamische variëteit van maatschappelijk verkeer. Informatie moet berekend zijn op eenduidige uitdrukking resp. interpretatie van – veranderingen in – samenhangende betekenisverschillen. Er bestaat ook een bewezen stelselmatige modelleermethode, Metapatroon.

Ongegronde angst voor radicale veranderingen

Een bestuurder is terecht bezorgd om risico's voor continuïteit. Dat informatiekundige relativiteitsbeginsel, zet dat niet alles op z'n kop? Zou daarvoor alles in één keer op de schop moeten?

Nee. Integendeel, zelfs.

Het is juist de traditionele beperking tot – de mythe van – absoluut geldige betekenissen die onbeheersbaarheid veroorzaakt. Digitale voorzieningen kunnen daarmee niet voldoen aan de reële verkeersvariëteit van betekenissen. Mislukking moet eerst maar eens erkend raken, waarna 'nieuwe' voorzieningen ontwikkeld worden. Wanneer daarvoor, overigens vrijwel altijd impliciet en daarom zo verraderlijk, zulk absolutisme gehandhaafd blijft, is slechts herhaalde mislukking zeker. Hoezo, continuïteit?

Er zijn overal, zeg maar, kleinschalige voorzieningen die aldus voor een beperkte verzameling taken adequaat functioneren. Zo'n voorziening kan nota bene ongewijzigd informatie voor hergebruik elders leveren door aan de informatie de aanduiding van de voorziening in kwestie expliciet als context toe te voegen. Dat zorgt meestal reeds voor nodige en voldoende uitdrukking van relevant verschil. Daarvoor aangesloten op een zgn informatieronde gaan bestaande voorzieningen tevens evenzovele onderdelen van het verkeersstelsel uitmaken.

Dus, juist dankzij bewuste navolging van het informatiekundige relativiteitsbeginsel

kunnen talloze bestaande voorziening zelfs ongewijzigd langer in gebruik blijven, kan eventuele vervanging geleidelijk gebeuren, kortom, is bestuurlijke angst voor radicale veranderingen volslagen ongegrond.

Oh ja, wallet

Als het stelsel voor maatschappelijk informatieverkeer principieel voor hergebruik is ingericht, is een zgn wallet 'gewoon' één van de mogelijkheden ervan. Maar hoe verhoudt zich die mogelijkheid dan tot de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)? Wat moet de zgn betrokkene zelf kunnen beheersen, nagaan e.d.? Er is voorts interessant aan, omdat het daarbij om gevallen van informatieverkeer gaat met (een) extra deelnemer(s). Zo verdient 'gebruik' van het informatiestelsel voor wallet nog eens extra zorg voor informatiebeveiliging waaronder differentiële autorisatie en controlespoor (met bevoegdheid tot resp. nawijzing van gebruik dus gedifferentieerd volgens moment, verhouding, deelnemer en hoedanigheid). Als dat structureel voor wallet werkt, vooruit, een dynamische digitale akten, doet het informatiestelsel dat geheel ook voor eenvoudiger gevallen. Van aanknopingspunt naar representatief testgeval.

Wat sturing betreft, welke rol(len) behoudt de overheid zich voor? Is het niet hoogste tijd dat, vergelijkbaar met fysieke gebouwde omgeving, ook voor infrastructuur voor informatieverkeer onderscheid volgens zgn schaalniveaus met erkende subsidiariteit van dien gaat gelden? Overheid is er dan minstens voor planologie en voor aansluiting van een voorziening op bedoelde infrastructuur moet als primaire voorwaarde gelden dat er het informatiekundige relativiteitsbeginsel mee gevolgd moet zijn. Anders blijft hergebruik enzovoort ongeregeld en daarmee maatschappelijk informatieverkeer nodeloos geblokkeerd. Dat kan de bedoeling toch niet zijn.

100.6

Exemplarisch voor onstelselmatige aanpak vind ik dus ook weer NL-SBB. Maar mijn argumenten zijn pas begrijpelijk volgens stelselmatige veronderstellingen.

Inderdaad, dat vergt nogal wat opleiding. Ik heb dat daarom voorgesteld, zo'n opleiding stelselmatige informatiekunde opzetten, maar (B)FS koos voor een consortium met deelnemers die van stelselmatigheid nog géén besef e.d. hadden. Slagvaardig, nietwaar? Nou, nee, niet als je geen idee hebt waar de spreekwoordelijke spijker is. Dat was 2010 en is dus mislukt.

En zo blijft van alles en nog wat voorspelbaar mislukken. Ditmaal NL-SBB is symptomatisch voor het aanhoudend gebrek aan besef dat zgn vernetwerking hergebruik e.d. van informatie weliswaar praktisch sterk kan bevorderen, maar noodzaakt tot kwalitatief andere borging van betekenismatige eenduidigheid (dan volstaat voor strikt aparte toepassingen).

Waarom schort je het

advi[e]s [...] om NL-SBB te verplichten aan de overheid ('Pas toe of leg uit'-verplichting) via plaatsing op de 'Pas toe of leg uit'-lijst van Forum Standaardisatie

niet op? Je zou kunnen aangeven middels afschriften op de hoogte te zijn van een uitgebreid informeel advies aan de programma-manager Nederlandse overheidsreferentiearchitectuur (Nora) om daarvoor subiet met NL-SBB te stoppen en dat advies als aanleiding voor heroverweging willen opvatten.

100.7

Omdat ik ervan uitga dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is (Engels: every sign is a request for compliance, zie [Semiosis & Sign Exchange: Design for a subjective situationism](#)), vind ik vooral informatiekunde – want lees daarvoor ook tekenleer, semiotiek – grotendeels een zgn sociale wetenschap resp. vakdiscipline. Als Ian Burkitt in **Social selves: Theories of the social formation of personality** (Sage, 1991) stelt dat

understanding [...] people as monads creates one of the central problems of the social sciences,[p. 1]

wijst hij m.i. daarom op een veronderstelling die beslist ook informatiekundig vals is. Wie abusievelijk eraan blijft vasthouden, kan problemen met informatieverkeer nooit terdege helpen oplossen (maar dreigt ze zelfs grondig te verergeren). Verkeersvoorzieningen kunnen evenwichtige verhoudingen tussen deelnemers immers onmogelijk faciliteren, om van bevorderen nog maar te zwijgen, volgens

[t]he view of human beings as self-contained unitary individuals[, a view] that is ingrained in the Western tradition of thought. It is a vision captured in the idea of the person as a monad – that is, a solitary individual divided from other human beings by deep walls and barriers: a self-contained being whose social bonds are not primary in its existence, but only of secondary importance.[p. 1]

Zo verklaart Burkitt tevens waarom dat idee hardnekkig blijft heersen. Verkeer, zeg ook maar omgang, geeft echter aanleiding

to understand human beings from a different perspective, as social selves rather than self-contained individuals. From such an angle we would [...] see humans inside their essential connections to other people[. p. 2 S]ocial relations and the self are irrevocably intertwined.[p. 27]

Ik verruim dat verder tot situaties waarin een individu (lees ook: subject) ervaart te verkeren; in zo'n situatie kan hij (lees ook: zij) menen te verkeren met al dan niet een of meer andere subjecten. Terecht geeft Burkitt aan, dat

[t]his does not lessen the notion that humans are individuals, but [allows] understanding individuality as socially based[. p. 2]

Sterker nog, een subject levert zijn, eh, individuele gedragsaandeel mede afhankelijk van – zijn ervaring van – de situatie in kwestie (waarvan het andere aandeel 'komt'). Aldus telt een subject als het ware 'individuele' situationele deelsubjecten. Wanneer Burkitt opmerkt dat

individuality is socially based[, p. 2 for] individuals derive their identity from their place within social relations and interdependencies,[p. 25]

maak ik er situationeel van. De enneade verduidelijkt, zie eveneens **Semiosis & Sign Exchange**, dat, en op hoofdlijnen hoe,

every aspect of the personality is interconnected[. p. 2]

Klopt, dat is een kwestie van

put[ting] the individual back into her or his social context[, p. 25]

zij het dat ik in dat verband de term situatie ipv context gebruik (omdat ik volgens de enneade context als onlosmakelijk onderdeel van een teken opvat).

Maar gedragsmatig beschouwd telt een subject dus situationele deelidentiteiten. Zoiets als 'zijn' ene, omvattende identiteit kan dan echter niet als nòg een situationele deelidentiteit verondersteld zijn. Ik stel als kunstgreep voor, zie voor nadere uitleg o.a. [The pattern of metapattern: ontological formalization of context and time for open interconnection](#), dat een subject een nul-identiteit 'heeft,' daarmee kan géén gedragsaandeel, kunnen géén eigenschappen zijn verbonden. Ook Burkitt doet zulke, zeg maar, dubbele veronderstellingen nog niet voor een formeel alweer ruimere logica, maar verkondigt wel degelijk als

basic insight that everything which is unique and personal about our identity does not radiate from within the self as something pre-given or innate. Rather, the basis of human difference and individual identity is to be found within society, in the social relations that exist between individuals. It is only in relation to others and to the material world in which we live, that humans come to realize their separateness from all that surrounds them.[p. 189]

Hij stelt dat

[h]uman individuals can only make themselves into a subject to the extent [...] they have realized their own existence through the effect their actions have had in the world [...].[p. 189]

Ik merk op dat 'iets' als subject kenmerkend actief gedragsaandeel in samenloop met – ervaring van – situatie levert, indien hij daarvoor mede zijn cognitief vermogen benut. Hij 'is' daarmee dus al subject en verandert daardoor als subject, enzovoort, van situatie tot situatie. Ofwel, in Burkitts woorden,

[a]ny understanding of the social nature of the self must therefore be a dialectical understanding.[p. 189]

En de suggestie van beperking volgens "the social nature of the self" vind ik zelfs verwarrend resp. overbodig. Principieel geldt elk begrip van subject dialectisch, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#) voor een schema van dia-enneadische dynamiek.

Burkitt neemt het begrip van subject resp. zelf echter nauwer. Hij beperkt het m.i. nodeloos tot

the state of self-conscious 'individuality', where each individual takes on their own identity[. p. 190]

Maar wanneer

[i]t is only in the [...] relations [...] that we find the birth and sustenance of the self[. p. 190]

moet er voorafgaand aan de 'eerste' relatie reeds 'iets' zijn om aldus gerelateerd te raken. Precies, kip-ei. Mijn idee is om het ei zo vroeg denkbaar mogelijk gelegd te veronderstellen. Tja, waar zijn die kip en haan vandaan gekomen? Burkitt en ik kiezen daarvoor weliswaar – dus – nogal impliciet verschillende momenten, maar ik ben het met hem eens dat,

[while] the self is formed within [...] relations[, of prime importance in the formation [...] are relations that transform the real, relations of communication, and relations of power.[p. 190]

De stelling dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, veronderstelt "communication" waarmee het ene subject (een) ander(e) subject(en) tot

gedragsaande(e)l(en) probeert te bewegen, maw “[to] transform the real,” waarbij de verwachting van het ene subject resp. daadwerkelijke inschikkelijkheid door (het) andere subject(en) sterk afhangt van hoe zij respectievelijk hun “relations of power” ervaren. Inderdaad,

[r]elations of production, communication and power are all intertwined and form the basis of the lives of individuals [... through] a network of patterned relational changes which have a logic[. p. 205 D]ynamic agency within the personality [is] always interwoven with and determined by social relations and activities of production, communication and power.[p. 215]

Volgens dergelijk inzicht moeten we verantwoord dus vooral ook met informatiekunde dringend verder.

100.8

Adolf Hitler (1889-1945) en Ludwig Wittgenstein (1889-1951) zitten het schooljaar 1904-1905 op dezelfde school in Linz, Oostenrijk. Volgens Kimberley Cornish in **Der Jude aus Linz: Hitler und Wittgenstein** (Ullstein, 1998, oorspronkelijk Engels 1998) heeft Wittgenstein dan al een, ik noem het hier maar, wereldbeeld waaraan hij overigens ook zijn verdere leven vasthoudt. Daar, zo veronderstelt Cornish verder, leert Hitler van dat wereldbeeld; omdat Hitler een hekel aan Wittgenstein heeft die hij als Jood beschouwt, wijzigt Hitler dat wereldbeeld echter in een rassenleer waaraan Hitler op zijn beurt zijn verdere leven vasthoudt.

Is dat aannemelijk? Wittgenstein heeft een klas overgeslagen en Hitler is blijven zitten. Hoewel ze nagenoeg even oud zijn, zit Wittgenstein dus twee klassen hoger dan Hitler. En van wat Cornish als wereldbeeld veronderstelt dat Hitler verminkt zou hebben overgenomen, vind ik het voorts maar de vraag in hoeverre dat inderdaad toen al resp. ooit het idee van Wittgenstein was.

Voor een roman oid. speculeert Cornish m.i. veel te weinig, maar voor wat hij bedoelt als een werk van zgn non-fictie veel en veel te veel.

Daarmee is het met speculatie niet afgelopen. Cornish verklaart Wittgenstein tot sleutelfiguur in spionage ten behoeve van de Sovjet-Unie. Hij plaatst Wittgenstein aldus zowel aan de wieg als aan het graf van het nationaalsocialisme.

Hmm.

100.9

Meteen met de titel **Heimat als Utopie** (Suhrkamp, 2000) geeft Bernhard Schlink uitdrukking aan een m.i. vaak heersende opvatting, te weten verlangen naar bestaan zònder weerstand. Dat ... bestaat dus niet. En volgehouden streven ernaar pakt dystopisch uit.

100.10

Een reeks van twaalf voordrachten die Karl Jaspers (1883-1969) voor de radio houdt, zijn gebundeld verschenen als **Einführung in die Philosophie** (Piper, 1989, oorspronkelijk 1953). Jaspers beschouwt vrijheid als individueel. Volgens hem moet daarom iedereen ook vooral voor zichzelf uitmaken wat hij (lees ook: zij) onder filosofie verstaat en onvermijdelijk beoefent. Daarmee strookt dat Jaspers niet belerend schrijft, maar aanzet tot overwegingen.

Nou ja, dat idee van individuele vrijheid stelt hij niet ter discussie. Daarom vindt Jaspers

Philosophie [...] das Konzentrierende, wodurch der Mensch er selbst wird, indem er der Wirklichkeit teilhaftig wird.[p. 14]

Een objectief idee van (de) werkelijkheid ontgaat een subject echter principieel. Daaraan verbindt Jaspers de noodzaak van geloof voor besef van betrekkelijkheid van vrijheid:

Die höchste Freiheit weiß sich in der Freiheit von der Welt zugleich als tiefste Gebundenheit an Transzendenz. Das Freisein des Menschen nennen wir auch seine Existenz.[p. 36]

Jaspers noemt werkelijkheid, transcendentie e.d. als onkenbaar – ook – God en

Gott ist für mich gewiß mit der Entschiedenheit, in der ich existiere. Er ist gewiß nicht als Wissensinhalt, sondern als Gegenwärtigkeit für die Existenz.[p.36]

Besef van continuïteit van bestaan-in-vrijheid met verantwoordelijkheid van dien

wurde vertieft zu dem einfachen und unergründlichen Gedanken: es gibt nur einen Gott. [...] Die Konzentration auf das Eine gibt dem Entschluß der Existenz erst seinen wirklichen Grund.[p. 40]

Nogmaals, zoiets als nadere aanwijzingen ontbreken, want

[e]s gibt i[m] Glaube[n] keine Sicherheit des Wissens, sondern nur Gewißheit in der Praxis des Lebens. Der Glaubende lebt daher in der bleibenden Vieldeutigkeit des Objektiven[. p. 41]

Daar haak ik dan met subjectief situationisme aan. De betrekkelijkheid van subjectieve vrijheid geldt m.i. telkens zowel historisch als momenteel. Het subject zoals hij in een momentane situatie komt te verkeren, is (tussen)resultaat van ontwikkeling volgens het voorafgaand verkeren in situaties. Daardoor is – mede – bepaald hoe, wat e.d. het subject – als – een volgende situatie wil resp. kan ervaren. En dan is er momenteel zo'n volgende situatie, eh, zèlf.

Het onvermogen om alles te kennen druk ik uit in termen van de grens tot waar 'zicht' nog lijkt te reiken: horizon.

Zo oppert Jaspers talloze aanknopingspunten voor vergelijkingen, discussie. Een wat langer citaat voeg ik hier nog toe, omdat ik de indruk heb dat Jaspers er ineens zelfs felle kritiek mee bedoelt die ik onkarakteristiek voor zijn voordrachten vind:

Die unverbindliche Unabhängigkeit zeigt sich [...] in dem beliebigen Denken. Das verantwortungslose Spiel der Gegensätze erlaubt, nach Bedarf jene Position einzunehmen. Man ist in allen Methoden versiert, ohne irgendeine rein zu vollziehen. Man ist unwissenschaftlich in der Gesinnung, aber ergreift die Gebärde der Wissenschaftlichkeit. Der so Redende ist in seiner ständigen Verwandlung [...] unfäßbar, er sagt eigentlich nichts und scheint Außerordentliches zu versprechen. Ein ahnungsvolles Andeuten, ein Raunen, ein Spürenlassen des Geheimnisvollen macht ihn anziehend. Aber eine Diskussion ist nicht möglich, sondern nur ein Hin- und Herreden in reizvollen Vielfachheit des Interessanten. Man kann nur mit eintreten in ein gemeinsames zielloses Zerfließen täuschender Ergriffenheit.[p. 88]

Is dat een persoonlijk verwijt aan iemand? Martin Heidegger, soms?

100.11

In **Der Fall** (Rowohlt, herdruk 1993, oorspronkelijk Frans 1956) laat Albert Camus twee personen optreden. Exclusief aan het woord is één ervan. Maar als de val (Frans: la chute) op hem betrekking heeft, begrijp ik het verhaal blijkbaar niet. Mijn indruk is juist dat hij zich ongewijzigd als god wil blijven voordoen, uiteindelijk bewust een kwaadaardige god die verder iedereen wil laten vallen.

100.12

Henry Plotkin heeft met **Evolutionary Thought in Psychology** (Blackwell, 2004) een deel bijgedragen aan een reeks waarvan elk deel **A Brief History** als ondertitel heeft. Wat mij verrast, is hoe kort de geschiedenis van evolutionaire opvattingen over cognitief vermogen blijkbaar is. Ik associeer cognitie met leven. En leven met evolutie, zodat ik het merkwaardig vind dat het langdurig heeft ontbroken aan

extending the theory of evolution to a science of the human mind[. p. ix]

Ik verwijs maar weer naar Charles S. Peirce en dan zijn voorstel – dat er volgens mij o.a. op neerkomt – om interpretatie en gedrag als bijelkaarhorend en bemiddeld door teken te beschouwen. Er bestaat van en door een levenswezen dus géén gedrag zonder cognitie. Zo is het onzin cognitie op zichzelf te willen begrijpen. Dat lukt pas ... samenhangend, maw in dynamisch verband met gedrag en, vooruit, communicatie. Een evolutionaire verklaring van louter cognitie schiet daarom eveneens ernstig tekort, zoals dan uiteraard ook geldt voor louter gedrag resp. louter communicatie. De(r)gelijk semiotisch pragmatisme mis ik echter nog in die geschiedenis. Wie weet komt het nog.

100.13

Allereerst hoop ik dat u spoedig wederom wèl “gewoon aan het werk” kunt.

Vervolgens bedank u des te hartelijker voor uw reactie.

U begrijpt stellig dat ik teleurgesteld ben. Hoewel u “de stof [als] interessant” beoordeelt, en mijn “schrijfstijl [...] levendig,” neemt u mijn tekst “niet in overweging [...] voor publicatie” in het tijdschrift **Bestuur**. Want u vindt **Ach, het is maar geld** desondanks “wat minder goed aansluiten bij ons lezerspubliek.” Zo’n oordeel maakt nieuwsgierig naar criteria die u laat gelden. :-)

Ik ben u erkentelijk voor uw moeite mij te voorzien van suggesties om het voor publicatie van mijn artikel(tje) elders te proberen.

100.14

Ik heb die suggesties bekeken, maar in dergelijk vervolg gaan nòg weer veel, geheid kansloze, tijd en moeite zitten. Ik plaats ook die tekst daarom hoe dan ook op ‘mijn’ website (en daar blijft het dan bij).

100.15

Graag bied u hierbij het korte artikel **Ach, het is maar geld: financieel beheer voor bestuurders, naar stelselmatige opzet** aan ter plaatsing in het tijdschrift **Binnenlands Bestuur**. Ik stel mij voor dat de rubriek **Financiën** past.

Ik herhaal er nog maar eens een herontwerp van financiële administratie mee. Een flexibelere opzet biedt – veel – meer intracomptabele mogelijkheden, terwijl de ervoor benodigde digitale middelen – veel – minder kosten. Kijkt u aub op z’n minst naar de opgenomen (voorbeeld)illustraties. Rara, wie herkent voordelen? Ik heb een poging gedaan bestuurders erop aan te spreken. Aan het financieel beheer moet een orderingsbeginsel ten grondslag liggen dat voor hèn herkenbaar, bruikbaar

enzovoort is. Dat leg ik uit, hopelijk op een manier dat ze er tòch eens kennis van willen nemen (en naar gaan handelen).
Graag verneem ik uw reactie.

100.16

Een verwijt dat Markus Gabriel in **Der Sinn des Denkens** (Ullstein, 2018) menigeen maakt, lijkt mij ook geldig voor wat hij zèlf beweert onder de noemer van Nieuw Realisme. Want ook Gabriel

trifft [...] so viele verworrene philosophische Voraussetzungen, dass sich die Mühe nicht lohnt, sie alle aufzulisten.[pp. 250-251]

Ik reken daarom op zijn begrip dat ik er niet aan begin. Kortweg, ik mis consequent pragmatische veronderstellingen, zeg maar dat ook Gabriel – nog – doet alsof denken een doel op zichzelf is ipv middel voor gedragsbepaling. Verder heeft hij het voortdurend over informatie, maar ontbreekt – dus – een pragmatisch informatiebegrip.

Overigens vind ik het niet allemaal onzin wat hij beweert. Maar het is rommelig, vrijblijvend. Zo houden academische filosofen elkaar blijkbaar met zgn gedachtenexperimenten bezig.

Volgens Gabriel is

menschliches Denken [...] ein Sinnesorgan.[pp. 11-12]

Wat bedoelt hij ermee? Hij noemt

[d]as Denken [...] die Schnittstelle zwischen der natürlichen und der psychologischen Wirklichkeit.[p. 12]

Kort ervoor stelt hij dat

Philosophie [...] eine Erkenntnis der Wirklichkeit und unseres Wirklichkeitserlebens an[strebt].[p. 12]

En iets erna:

Die Philosophie kann sich dieser Herausforderung nur stellen, indem sie selber neue Werkzeuge und Denkmodelle entwickelt, mittels derer wir die Wirklichkeit besser erkennen können.[p. 14] Der Neue Realismus [...] ist mein Vorschlag zur Überwindung der fundamentalen Denkfehler, denen wir [...] verhaftet sind.[p. 15]

Pleit ook Gabriel, nee, niets nieuws, voor principiële betrekkelijkheid? Daar lijkt het op, want volgens hem

wäre es ein fundamentaler Irrtum, zu meinen, wir könnten irgendwelche Fragen ein für alle Mal beantworten. Vielmehr geht es darum, das Denken in Bewegung zu setzen, um auf diese Weise neue Formen und Felder des Denkens zu erschließen. [So] halte ich es für ein entscheidendes Kriterium des Wirklichen, dass wir uns auch täuschen können.[p. 15-16]

Dat criterium betreft blijkbaar denken, want in de eropvolgende ... zin verklaart Gabriel:

Da das Denken etwas Wirkliches ist[. p. 16]

Maar komt dat niet neer op het twijfelcriterium van Descartes? En met het idee van vergissing gaat dat van waarheid gepaard. Met zoveel woorden beweert Gabriel dus

dat een gedachte 'waar' kan zijn. Maar volgens mij is dat zoiets als het doel van denken niet. Dat doel is m.i. – telkens – gedragsmatig. Nogmaals, dat lijkt Gabriel als 'de zin van het denken' in elk geval niet consequent te overwegen. Mijn indruk is dat hij onder de noemer van realisme telkens wijzigt wat hij voor ... realiteit, werkelijkheid, dus, houdt. Daar zou dan het werkelijke van verschillen ... Ik zie niet hoe ik er ooit wijs uit kan worden.

100.17

Is het voor jou wellicht het gemakkelijkst als ik je 'op je werk' in Amsterdam bezoek voor een gesprek? Of anders ergens dichterbij of zelfs in mijn woonplaats Voorburg? :-) Vanaf midden september ben ik terug in Nederland.

100.18

Na afwijzing door het tijdschrift **Bestuur** heb ik het artikel aan de redacteur van de rubriek **Financiën** van het tijdschrift **Binnenlands Bestuur** gezonden. Nog geen antwoord. Intussen is het voorzien van verdere verwijzingen in een extra voetnoot op mijn website verschenen, zie [Ach, het is maar geld: financieel beheer voor bestuurders, naar stelselmatige opzet](#).

100.19

Zoiets als politieke cultuur omvat altijd zoiets als cultuurpolitiek. Hoe ver dat daadwerkelijk is (mis)gegaan, staat verklaard in **Hitlers Künstler: Die Kultur im Dienst des Nationalsozialismus** (samensteller Hans Sarkowicz, Insel, 2004). Tja,

Anpassung [...] war in den meisten Fällen die Garantie für [...] Erfolg.[p. 9]
Die Nähe zur Macht [war] fast immer mit [...] Vorteilen verbunden.[p. 10]

Maar met een als afwijkend bestempelde afkomst was destijds zelfs die mogelijkheid menigeen ontzegd. Moord. Daarvoor voldeed ook een afwijkende opvatting. Cultuur? Hoe staat dat er tegenwoordig voor?

100.20

Dankzij je verwijzing heb ik op de website van je uitgever meteen de aankondiging van je binnenkort te verschijnen boek **Het unieke dier** opgeslagen. Het komt erop neer dat mijn suggesties nav **Een wereld vol patronen** voor nog weer ruimere dekking overbodig zijn, :-) omdat je "op zoek naar het specifiek menselijke" (ondertitel) verschillen blijkbaar eveneens reeds, eh, principieel verder relativeert, dwz ze met variëteit van dien toch allemaal onder nog weer ruimer geldige principes wil laten vallen. Ik ben er uiteraard benieuwd naar hoe je dat voorstelt. Over de opmerkingen die je over de mijne schreef, volgt nader bericht.

100.21

Klopt, dat ik zelfs maar reactie kreeg, is uitzonderlijk. Op mijn suggesties, nota bene die voor een gesprek inbegrepen, gaat hij echter niet in, althans, daar herken ik geen serieus blijk van. Ja, druk. Dus geen tijd voor nieuwsgierigheid naar situationisme, enneade, Metapatroon. Mijn, zeg maar, voorbereidende emailberichten lijkt hij helemaal vergeten. Of ik ook zijn binnenkort te verschijnen boek maar wil lezen (en dus aanschaffen). Op die eerste alinea van hem heb ik dan alvast weer gereageerd. Wat moet ik met de rest?

100.22

Ik ben uiteraard nieuwsgierig naar zowel de "hele set kamervragen over standaardisatie en rol van het Forum [Standaardisatie]" als – jullie voorstellen voor –

antwoorden erop. Allereerst wat die vragen betreft, ik kan ze zo gauw niet vinden op de website van de Tweede Kamer. Kan jij me ajb afschrift ervan sturen? Zo ben ik o.a. benieuwd naar verschillen resp. overeenkomsten met wat ik je samenhangend in **Waarvan akte** heb proberen te schetsen. Inzage in antwoord(voorstel)en stel ik uiteraard extra op prijs. Dan hebben we nog meer om over te praten tijdens het gesprek dat jij ervoor uitstelde. :-)

100.23

Inmiddels heb ik je reactie, met nogmaals mijn hartelijke dank ervoor, herhaaldelijk overwogen. Mijn indruk is daardoor alsmáar sterker geraakt dat ik er met vooral enkele, zeg maar, voorbereidende emailberichten echter niet in geslaagd ben je te bewegen tot ... overweging, in het verlengde van Peirce's voorstelling van semiosis, van pragmatische synthese inclusief een bemiddelend teken- annex informatiebegrip als onlosmakelijk moment ervan. In elk geval ga jij er op geen enkele manier op in. Afgezien van mijn stellig gebrekkig uitgedrukte inleiding ertoe met bedoelde emailberichten moet jij ook maar tijd aan een dergelijke suggestie – willen – besteden. Daar lijkt je met wat je me kortweg aangaf als je zéér drukke werkzaamheden, niet aan toe te – kunnen – komen. Als dat inderdaad jouw afweging is, gaat daar wetenschappelijk m.i. toch iets ernstig mis. Een voorstel voor – enige – verbetering bevat mijn opstel Communicatievorm als wetenschapsnorm (in: **PrimaVera**, working paper 2002-11, Universiteit van Amsterdam, 2002). Nee, mijn bewering over een kwalitatief alweer ruimer differentieel bemeten grondslag (lees ook: principe :-) kan je uiteraard niet klakkeloos aannemen. Ja, je moet selectief zijn. Wie weet kom je er alsnog eens aan toe.

Intussen ga ik hier verder graag in op wat jij me stuurde als “enige reacties (en vragen) van mijn kant.”

Indien de toelichting op je a.s. boek op de website van de uitgever enigszins klopt, vergelijk je zoiets als soortelijke vermogens. Je dingt blijkbaar nogal af, zo ja, mee eens, op uniciteit resp. apartheid van vermogens van de menselijke soort. De titel moet soortelijk beschouwd dus voorzien van een vraagteken worden opgevat.

Ik ben ook zo eigenwijs om je over “elementaire deeltjes” tegen te spreken. :-)

Volgens mij heb je het o.a. daar in **Een wereld vol patronen** wél over, te weten over enkele verschillende ideeën erover. Hoe dan ook stel jij nu dat

op het kleinste niveau[, dat van] de elementaire deeltjes[, die entiteiten] niet uniek [zijn]. Alleen op dat niveau zijn entiteiten uitwisselbaar.

Mijn suggestie houdt in, nee, ik ben geen natuurkundige, dat je voor dat “niveau” het complementariteitsbeginsel van Niels Bohr moet overwegen. Ofwel, opvatting als deeltje betreft een gedragsvariant. En dat geldt m.i. zelfs willekeurig, dwz met altijd mede situatie als differentiële factor. Zo kan je je voor ‘deeltjes’ zoiets als een gedragingenruimte voorstellen. Aan het ene uiterste heeft situatie géén invloed (het idee van de ene God), aan het andere volledige invloed (het idee van oneindig klein ‘deeltje’). Uit de veronderstelling van deeltje volgt uniciteit van exemplaar. Het ene exemplaar is dus het andere niet. Zoiets als exemplaren “uitwisselen” gaat daarom niet zomaar. Als natuurkundige leek stel ik mij voor dat uitwisseling zelfs moeilijker is naarmate ‘deeltjes’ kleiner zijn (ook al omdat ‘ze’ in die gedragsvariant nogal, eh, vluchtig zijn).

Met doelmatig bedoel ik dat gedrag, ja, altijd maar pragmatiek, tijdig effect moet hebben. Als het opsteken van een paraplu een half uur in beslag neemt, heeft zo’n

activiteit geen zin als het eerder begint te gieten.

In **Een wereld vol patronen** schrijf je enkele keren over

convergentie tussen principes en patronen.

Zoiets als dynamiek van dergelijke begrippen vind ik inderdaad extra interessant. Ik associeer een patroon vooral met inductie. Verdichting tot principe vergt, daar is weer een idee van Peirce, abductie. En een principe staat deductie toe. Enzovoort. Mijn suggestie betreft een volgende slinger, samengevat met een enneadisch schema; ik herhaal mijn verwijzing naar een plaatje (Enneadic Semiotics, axiomatic models). Wie weet ...

Of

we het zoeken naar verklarende principes [...] ook bij (andere) dieren kunnen aantreffen?

Ik vind verklaring geen doel, maar middel voor situationeel-differentieel gedrag. Zo geldt m.i. een zgn instinct bij uitstek als een ... principe. Dat geeft de alternatieve vraag in overweging of individuen van diersoorten in staat zijn tot vervanging van een instinct, maw tot zgn leren. En dan verder tot dynamiek van af- en aan- resp. bijleren. Ja, over dergelijk vermogen beschikken talloze dieren. En planten? Via patronen naar principes? Ja, ook mensen.

Jij stelt dat

mensen [...] echter de mogelijkheid [hebben] om recursief door te blijven gaan.

Maar zijn individuen van de menselijke soort daarin werkelijk ... uniek? Volgens mij weten we dat domweg – nog? – niet. Jouw opvatting dat

de verschillen tussen ons en andere levensvormen [...] relatief [zijn]: ze vormen een continuüm,

is dan uiteraard het meest verantwoord.

Over verantwoord gesproken,

kennis bijeen [...] brengen

is maatschappelijk van zo mogelijk groter belang dan ooit. Exemplarisch voor samenleving is immers alsmaar toenemende vernetwerking. En als alles met alles verband kan houden, zeg maar door-de-veranderlijke-situaties-heen, vergen verantwoorde beslissingen dus dienovereenkomstig ruimere ... overwegingen. Dat is niet zozeer "ambitieuze," maar dringende noodzaak. Daar moet minstens openbaar bestuur in een democratische rechtsstaat garant voor staan. Dat lukt echter niet zonder kwalitatief 'rijkere' grondslag en daarop gebaseerde methode voor ordening van betekenisverschillen. Let wel, borging van samenhang is méér dan inventariseren, verzamelen. Vandaar het belang van/bij die extra slinger. Ik blijf erbij dat zo'n stelselmatige grondslag annex methode ook nuttig en uiteindelijk zelfs onontbeerlijk is voor ideeëngeschiedenis (en zo mogelijk extra voor zgn computerlinguïstiek :-). En daarmee is dat wetenschappelijke werk ook en vooral van maatschappelijk belang. Dat acht ik een reële verwachting. Vandaar mijn suggestie. Nee, ik wil me "niet [...] laten ontmoedigen."

Wat is er overigens mis met een gesprek?

100.24

Tja, druk. (Wellicht) op z'n Freudiaans is een grotere belemmering wellicht dat hij meent een ... unieke

wereldgeschiedenis van de wetenschappen [te bieden door] zo veel mogelijk disciplines uit zo veel mogelijk regio's en culturen op gelijke voet te behandelen [met] ondanks de grote verscheidenheid aan disciplines [...] ook een zekere eenheid in die verscheidenheid.[in: **Een wereld vol patronen**, p. 13]

Nu suggereer ik hem een grondslag plus methode voor, nou ja, dat meen ik dan weer, :-) nòg weer véél algemener geldige, ruimer dekkende ordening van samenhangende verschillen. Daarmee bedreig ik die vermeende uniciteit.

Verdringen, dus. Zo ja, dat krijg ik niet veranderd.

Ik richt me met zo'n nader emailbericht dus vooral tot mijzelf. Wat vind ik, hmm, met stellig op mijn beurt verdringing van dien, tellen als een verantwoorde houding?

100.25

Gelet op het oordeel van Janet Malcolm in **Psychoanalyse – een onmogelijk vak** (Wereldbibliotheek, 1985, oorspronkelijk Engels 1980) kom ik tot overweging van de aanduiding van dat zgn vak. Want zij noemt

[h]et verschijnsel overdracht[, dwz] hoe wij elkaar allen uitvinden volgens vroege blauwdrukken[, Freuds origineelste en radicaalste ontdekking [p. 16] Overdracht [...] ging elk aspect omvatten van de relatie van de patiënt met de analyticus [en aldus] een centralere rol spelen.[p. 20 Daarbij moet dus] aan [het verschijnsel] van de overdracht [...] nog [dat] van de tegenoverdracht worden toegevoegd; dat wil zeggen: de [...] reacties van de analyticus op de patiënt, gebaseerd op het feit dat hij zijn patiënt onbewust associeert met belangrijke figuren uit zijn eigen verleden.[p. 49]

Wat feitelijk geanalyseerd wordt, dat kàn, eh, kennelijk niet anders, zijn betrekkingen. Met bevindingen eruit worden dan stellingen over de respectievelijke cognitieve vermogens van betrokken subjecten geopperd. Daarmee strookt mijn principieel verhoudingsgewijze opvatting over teken(gebruik): èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid. Voor elke momentele afstemming van onze gedragsaandelen moeten wij, zoals Malcolm overdracht verklaart,

tastend onze weg naar elkaar zoeken door een dik struikgewas van afwezige anderen.[p. 16]

Ik ben het echter niet met haar eens dat

[w]ij [...] elkaar niet [kunnen] zien zoals wij zijn.[p. 16]

Wie iemand op enig moment ... is, resulteert immers uit verloop van eerdere betrekkingen. (Psycho)analyse mikt daarom niet op opheffing van betrekkingen, want dat kàn dus niet, maar op opzettelijke toevoeging van àndere betrekkingen met, het is niet anders, overdracht van dien. Ja, dat is moeilijk beheersbaar. Onmogelijk? De analyticus moet tijdelijkheid borgen. In dat opzicht vind ik dat een verantwoorde ontwerper (algemener: adviseur) zich als analyticus moet opstellen. Overigens zie ik – ook – verder zowel verschil als overeenkomst met wat Malcolm schetst als wat

onder Freudiaanse analytici [... t]egenwoordig bestaat [als] vrij grote overeenstemming over de vraag wat wel en wat niet analytisch gedrag is.[p. 48]

Het komt in die hoedanigheid neer op

een houding die hij tegenover niemand anders in zijn leven zal innemen. [... Daarop] balanceert de analyse, die dan ook heel gemakkelijk kan vastlopen.[p. 48]

Zo wordt een zakelijke opdrachtgever niet graag als een patiënt beschouwd(, terwijl menig ‘hoger geplaatste’ functionaris toch in menig opzicht verhoudingen verziekt).

100.26

Ik wil niet om gesprekstof verlegen komen te zitten. :-) Op de ww website van Forum Standaardisatie zie ik dat het Nationaal Archief **Metagegevens voor duurzaam toegankelijke overheidsinformatie** (MDTO) ingediend heeft als eventuele standaard. Behandeling verkeert naar verluidt thans in het stadium van zgn internetconsultatie.

Mijn kritiek komt – uiteraard – op hetzelfde neer als wat ik eerder principieel o.a. over NL-SBB opmerkte. Wat als een stelsel moet gelden, vergt een dienovereenkomstig omvattend ontwerp enzovoort. Het betreft, overdrachtelijk gezegd, één puzzel. Ja, er zijn talloze stukjes, maar ze moeten allemáál dus stelselmatig passen. Voor wat als semantische interoperabiliteit bekend staat passen verschillende stukjes echter nooit, herhaal, nooit, zolang reële betekenisverschillen niet expliciet eenduidig op elkaar ‘betrokken’ kunnen worden. Daarin moet bij voorkeur alom op dezelfde manier zijn voorzien, ofwel gestandaardiseerd annex methodisch.

Interessant aan MDTO vind ik dat bij de opstellers enig besef aanwezig lijkt van noodzakelijkerwijs ruimere oriëntatie. Er is een ww webpagina met – zoiets als – frequently asked questions. Eén van die ‘vragen’ luidt

Hoe verhoudt MDTO zich tot andere metadatastandaarden?

Vooruit, het antwoord voor het informatieverkeersstelsel in kwestie moet zijn dat er àls standaard feitelijk maar één kan zijn. En dat stelsel moet – veel – ruimer opgevat zijn dan waarop het Nationaal Archief met MDTO mikt, te weten

voor vastlegging van metagegevens en de uitwisseling daarvan tussen overheden of binnen overheden.

Zo ver gaat het Nationaal Archief niet. Dat hoeft het ook niet volgens strikt ‘eigen’ taak. Met het ‘antwoord’ wordt echter terecht gewezen op

een nog te ontwikkelen overkoepelend stelsel.

Hmm, dat stelsel is er allang, maar de opzet blijft gebrekkig resp. gefragmenteerd. De spreekwoordelijke stukjes laten zich niet tot een opgeloste puzzel samenvoegen. Wat er moet komen is dus voor het aspect van betekenis, nota bene voor facilitering van dynamische variëteit ervan, een “overkoepelend[e]” standaard.

Standaard of niet, Metapatroon is geschikt als zo’n methode voor willekeurige ordening van betekenisverschillen, dus voor wat je ook maar àls stelsel wil laten doorgaan. Daarmee kan je – laten – nagaan, over

de onderlinge samenhang van standaarden

gesproken, in hoeverre in dit geval MDTO past, tja, voor zover dat als eventueel aanvullend voorschrift nog nodig is.
Ook het 'antwoord' op de 'vraag'

Welke metadata-entiteiten zijn in scope binnen MDTO?

geeft blijk van de misvatting dat een deugdelijk stelselmatige opzet haalbaar is volgens eigen-voorschrift-eerst. Voor het Nationaal Archief primair is van primair belang

de entiteit informatieobject (ook wel archiefstuk of document).

Ja, zo staat er verder,

het wordt nodig geacht om ook metagegevens over die entiteiten vast te kunnen leggen en te kunnen uitwisselen. Om hier overheidsbreed afspraken over te maken, is aanvullende standaardisatie gewenst.

Nee. Nodig is stelselmatige standaardisatie die óók op de taak van het Nationaal Archief berekend is (en nota bene maatschappij- ipv "overheidsbreed" is). Vrijwel gelijktijdig staat voor jullie internetconsultatie verwezen naar **Thesauri en Ontologieën voor Overheidsinformatie (TOOI)**. Daar zit blijkbaar het Kennis- en exploitatiecentrum Officiële OverheidsPublicaties (KOOP) achter, wat verklaart dat de ww webpagina aldaar over

Veelgestelde vragen over TOOI

vermeldt dat – de bedoeling is dat –

TOOI voorziet in metadata en referentiegegevens (begrippen en overheidsorganisaties) voor officiële publicaties.

En, ja, daar is de vraag

Hoe verhoudt TOOI zich tot andere (informatie-)standaarden?

Wat als antwoord volgt, blijft echter nagenoeg beperkt tot MDTO en luidt:

TOOI en MDTO zijn complementaire standaarden. MDTO specificeert een syntax, TOOI specificeert semantiek en biedt identificatie van overheidsorganisaties en begrippen. Om die reden hebben KOOP en Nationaal Archief TOOI en MDTO [...] gelijktijdig aangemeld voor opname op de "Pas toe of leg uit"-lijst van het Forum Standaardisatie.

Hmm, wat wordt – reeds – onder "(informatie-)standaarden" verstaan? Sterker nog, wat geldt als onderscheid tussen "syntax" en "semantiek"? In een toelichtende notitie blijkt dat onderscheid toch niet zo duidelijk bepaald:

Daar waar MDTO zich vooral richt op syntax en structuur, richt TOOI zich vooral op semantiek. [... Het] N[ationaal] A[rchief] en KOOP zijn het erover eens dat MDTO en TOOI nuttig zijn voor het toepassingsgebied waarvoor ze zijn ontwikkeld en dat de standaarden geen concurrenten zijn, maar juist complementair.

Er staat met zoveel woorden dat zowel MDTO als TOOI juist, zeg maar, zelfvoorzienend qua syntax en semantiek zijn. Dat maak ik op uit de opmerking dat

MDTO en TOOI beide een eigen positie [hebben]. NA en KOOP [...] zullen samen zorgen dat de onderlinge relatie tussen MDTO en TOOI – en die met andere standaarden – nadere aandacht, toelichting en uitwerking krijgen. [...]

Vanuit hun eigen verantwoordelijkheid binnen de totale overheidsinformatiehuishouding zullen Nationaal Archief en KOOP meer gaan samenwerken om deze vraagstukken op te lossen.

Over “andere standaarden” echter géén woord. De misvatting heerst dat een standaard kan worden afgeleid van “eigen verantwoordelijkheid” en dat er daarom evenveel standaarden kunnen resp. moeten zijn als zulke verschillende verantwoordelijkheden. Rara, hoe komt een overkoepelende ... standaard tot stand? Daarvoor is het voornemen tot “samenwerken” niet genoeg, en pakt averechts uit, enig wantrouwen lijkt me gerechtvaardigd, als het verhulling dient van bevordering/handhaving van een aparte voorziening (die dus standaardisatie zelfs belemmert).

Nogmaals, het lukt pas omgekeerd. Volgens de theorie van de schaalniveaus moet er op stelsel- annex verkeersschaal één standaard gelden voor ordening van betekenisverschillen. Daar moeten betekenissen volgens willekeurige deelnemers aan informatieverkeer ‘in’ passen. Semantische interoperabiliteit is op nota bene reële schaal met hoogstens fragmentarisch geldige maatregelen als NL-SBB, MDTO, TOOI en met wat een bepaalde vertegenwoordiger – ter bevordering – van een bepaald belang zoal door FS erkend wil krijgen, niet gediend, integendeel. Verdoe er ajb verder je tijd en bijgevolg o.a. mijn belastinggeld niet mee.

Kijk, het idee met zgn standaardisatie is het vestigen van – enige – voorwaardelijke orde. Want voor een al dan niet expliciet verondersteld ‘gedeelte’ van de zgn werkelijkheid geldt daarmee voor (een) bepaald(e) aspect(en) een opzettelijke beperking, zeg ook maar een maatregel, opdat (!) mogelijkheden volgens andere aspecten ruimer e.d. zijn. Indien in formeel opzicht meerdere standaarden voor hetzelfde werkelijkheidsbereik apart zijn vastgesteld, is daarmee feitelijk één standaard aan de orde in de zin dat zulke aparte standaarden op z’n minst niet strijdig met elkaar mogen zijn (maar gecombineerd relevante mogelijkheden zelfs extra bevorderen).

In een zgn open samenleving betreft standaardisatie in beginsel wat gebruikers – kunnen – opvatten als middelen. Zij kunnen dankzij standaardisatie, dat is dus het idee, meer verschillende doelen en/of met per saldo minder ‘eigen’ moeite realiseren.

Voor het zgn publiek domein als verondersteld werkelijkheidsbereik heeft de zgn overheid de zorg voor standaardisatie ter facilitering van zgn maatschappelijk verkeer (en die feitelijke ene standaard heet dan infrastructuur).

Zelf heb ik nu op het ww web overigens ook de “lijst van vragen” te pakken gekregen van “de vaste commissie voor Digitale Zaken [...] inzake de Nederlandse Digitaliseringsstrategie” (nds-tk-2025D37555).

Je kunt aan beantwoording blijven doen, stellig met allerbeste bedoelingen, vanuit onbegrepen apartheid waarvoor dus ook weer MDTO en TOOI exemplarisch zijn. Daar begrijp je zelf al gauw niets van, laat staan dat de vragenstellers je kunnen/willen volgen.

Ik herhaal dat er maar één werk- en houdbaar vervolg is. Er is praktisch een consequent stelselmatige schets gevraagd. Nee, ook weer aan die **Nederlandse Digitaliseringsstrategie** is nog steeds niets stelselmatigs (want daarvoor is samenhang van reële betekenisverschillen maatgevend; daarvan is verder alles afgeleid). Maar ook weer met **Waarvan akte: bereik van maatschappelijk informatieverkeer als maat van het (ene) stelsel** als concepttekst heb ik een

aanzet ertoe opgesteld. Op jouw verzoek heb ik het daar overigens kort gehouden. :-) Hoe dan ook, uitsluitend volgens een door-en-door stelselmatig verhaal laten zich o.a. 107 van zulke kamervragen pas samenhangend, dus ook door en voor jezelf optimaal begrijpelijk, beantwoorden. En uiteraard véél belangrijker nog, volgens een stelselmatig ontwerp (lees ook: plan e.d.) kan digitalisering in heuse infrastructuur voor informatieverkeer gaan voorzien, ook nog eens met, inclusief financiering, beheersbare veranderingen. Ach, het is maar wat je wil.

Ik kijk wederom naar ons gesprek uit!

100.27

Voor eventuele verplichting van een middel als standaard hecht Forum Standaardisatie blijkbaar veel waarde aan wat zgn experts ervan vinden. Dat meen ik o.a. te kunnen opmaken uit positionering van zgn internetconsultatie. Daarmee

onderzoekt het Forum Standaardisatie of het expertadvies compleet is en geeft het belanghebbenden de mogelijkheid om te reageren.[bron: website FS]

Let wel, als het tot het stadium van zulke consultatie komt, hebben

experts [dus reeds ge]advise[e]r[d het desbetreffende middel] te verplichten voor de overheid door deze op te nemen op de 'Pas toe of leg uit'-lijst.

Maar welke criteria laat FS gelden om iemand als expert te beschouwen? Ik heb de indruk dat vrijwel exclusief specialistische kennis van het ene voorgestelde middel telt. Bijgevolg beoordelen zij zoiets als de fictie van aparte werking ervan.

Nee, daar kunnen – het zijn immers maar – “belangstellenden” uiteraard geen verandering in brengen, al helemaal niet omdat ook hun reacties onderhevig zijn aan beoordeling door dezelfde specialisten.

In werkelijkheid ... werkt elk middel in ... wisselwerking met allerlei andere middelen, enzovoort. Precies, dat vergt een stelselmatig oordeel. Schakel ajb zulke, eh, generalisten als deskundigen in, met specialisten beschikbaar indien zulke generalisten behoefte hebben aan – enig – inzicht in nadere details over het voorgestelde middel.

Nòg beter, zie voortaan af van aanmelding van aparte middelen. Want dat leidt tot aparte standaarden en dat is stelselmatig zelfs averechts.

100.28

Pensioen(geld)? Het ligt voor mij, zachtjes uitgedrukt, nog wat ingewikkelder. Ik meen zoiets als een referentiekader te hebben ontworpen voor – zoiets als – maatschappelijk verantwoorde digitalisering. Daar krijg ik echter nog steeds niemand in geïnteresseerd. Maar als samenlevingslid vind ik het onverantwoord om pogingen om interesse te wekken te staken.

En met – het bedrijf – Information Dynamics (ID) heb ik mede daarom geïnvesteerd met als resultaat middelen, zeg ook maar (computer)programmatuur, die digitalisering volgens bedoeld stelselmatig referentiekader daadwerkelijk faciliteren. Markt? Die, eh, spullen zijn uiteraard pas iets waard, zodra iemand er behoefte aan heeft. Tja, doorgaan met ID met kosten van dien in de hoop op kerende interesse? Of opgeven en verder met spaargeld als aanvullende pensioenvoorziening?

Om allerlei redenen kan ik met ID natuurlijk niet blijven doorgaan. Dat beseft ik allang, en heb daarom reeds diverse pogingen ondernomen ervan 'af' te komen.

Telkens vergeefs.

Nogmaals een eventuele bemiddelaar om ID verantwoord te laten overnemen heb ik eerder dit jaar enkele emailberichten met – enkele van – mijn overwegingen gestuurd. Afschriften zijn verschenen als [aantekeningen 97.11 en 97.18 tot en met 97.20](#).

100.29

Wat mij betreft zijn allerlei verdere keuzes resp. (on)mogelijkheden afhankelijk van wat ik op redelijk – korte – termijn al dan niet nog wil/kan met ‘mijn’ bedrijf Information Dynamics. Je advies stel ik op prijs.

100.30

onderwerp: domeinbegrip als onoverkomelijke belemmering van semantische interoperabiliteit

Ook in het opstel **Waarvan akte**[, zie **aantekening 100.5** voor afschrift,] kom je mijn principiële kritiek tegen op domein als semantisch indelingscriterium voor de opgave van stelselmatig informatieverkeer. Zo staat er:

Informatiekundig zijn er géén zgn domeinen met per domein uniforme begrippen. Wie eraan vasthoudt, belemmert hergebruik, enzovoort.

Als enige nadere toelichting heb ik onderstaand afschrift opgenomen van een emailbericht aan [de programmanager Nederlandse overheidsreferentiearchitectuur] (die zich er vervolgens niets van aantrekt). [Zie hier [aantekening 99.12](#) voor een afschrift.]

Nota bene, de overgeleverde misvatting over domein kenmerkt tevens nogal wat dat op de FS-lijsten – dus stelselmatig contraproductief – is en wordt opgenomen. Indien standaarden onderling niet stroken, kan echter niemand er verantwoord mee werken. Afstemming lukt op reële (!) stelselschaal pas volgens wat je eveneens in **Waarvan akte** kort verklaard ziet als informatiekundig relativiteitsbeginsel. Ik verheug me op ‘persoonlijk’ gesprek over genoemd opstel!

100.31

Zoals aangekondigd [verwijs] ik je [naar] [Ach, het is maar geld: financieel beheer voor bestuurders, naar stelselmatige opzet](#). Het betreft een onlangs geschreven opstel(letje) waarin ik een poging doe voor zgn bestuurders een flexibelere opzet met ruimere dekking van financieel beheer te schetsen (die ook nog eens véél goedkoper is).

Kunnen we ajb tòch ook eens een gesprek wijden aan waar de Rechtspraak(organisatie) er zoal voordelig mee zou kunnen uitkomen? Aanwijzingen kan je alvast nagaan in[, waarnaar ik je dus eveneens verwijs,] [Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#).

En ik zoek inderdaad een bedrijf dat continuïteit van operationele programmatuur borgt; een volledig werkend prototype is er echter (allang).

100.32

Wat is “normaal en met respect”? Wat jij als boosheid ervaart, komt voort uit frustratie. Kip en ei. Blijkbaar vond ik al eerder iets abnormaal enzovoort, maar had de indruk voor mijn opvatting geen gehoor te krijgen. De vraag om “respect” leidt dan tot verdere verstrikking.

Met, zeg ook maar, opwinding uitdrukking aan frustratie geven helpt inderdaad niet,

integendeel. Het spijt me. Ik heb mijn onvermogen maar te aanvaarden om een m.i. reële voorstelling van noodzakelijke veranderingen zelfs maar overwogen te krijgen. Moeilijk. Aan volharding in verantwoorde veranderpogingen valt echter helemaal niets te “bewonder[en],” af te keuren overigens evenmin. Zo gaat dat. Als de verhandelbare intellectuele eigendom van Information Dynamics komt volgens mij slechts programmatuur in aanmerking. Die heeft echter slechts (geld)waarde met tevens de ontwikkelaar als medewerker van, maw betaald door, Information Dynamics beschikbaar voor begeleiding van eventuele overdracht. Inmiddels zijn er geen opdrachten, ook geen reële kansen erop, om die kosten te dekken. Ingewikkeld.

100.33

Graag vraag ik je aandacht voor een enigszins ingrijpende beheersmatige kwestie. Wat voor iemand een apart (computer)programma lijkt om in bepaalde informatiebehoeften te helpen voorzien, ‘werkt’ feitelijk dankzij allerlei, zeg maar, onderliggende programmatuur en, inderdaad, apparatuur. Zo stoelt ook de informatieronde op wat je als een pakket hulpprogrammatuur (jargon: bibliotheken) kunt beschouwen. Het pakket in kwestie is .NET (versie 4.5) van Microsoft.

Leveranciers van dergelijke (hulp)programmatuur laten versies ervan elkaar opvolgen. Een volgende versie belooft meer mogelijkheden, maar de voornaamste reden om een inmiddels oudere versie te vervangen door een nieuwere is praktisch toch vaak dat de leverancier in kwestie het onderhoud enzovoort van zo’n oudere versie staakt.

Hoe dan ook gaat [jullie] organisatie over op een nieuwe versie van .NET, te weten .NET Core. Zo’n overgang vergt echter extra beheersmatige aandacht. De volgende versie werkt immers in enige opzichten anders dan een vorige. De vraag is dus of, wat aparte gebruiksprogrammatuur lijkt, ook met de nieuwe versie van de hulpprogrammatuur werkt zoals ermee bedoeld is, als de gebruiksprogrammatuur het überhaupt nog ‘doet.’ Aanpassingen aan de gebruiksprogrammatuur zijn altijd onvermijdelijk als gevolg van ‘vernieuwing’ van de hulpprogrammatuur. Maar welke? Om een lang verhaal kort te maken, naar aanleiding van de overgang door de Rechtspraak(organisatie) naar .NET Core moet ook de informatieronde grondig, eh, nagekeken en erop aangepast worden.

Dat zijn werkzaamheden die Martijn Houtman namens Information Dynamics dan in [jullie] opdracht [...] moet verrichten. Hierbij stel ik voor om met een verkenning te beginnen met een maximale tijdbesteding [...] van 160 uren [...]. Laten ‘we’ kijken hoe ver we daarmee komen.

De gratis gebruikslicentie van KnitbITs en KnitbITs IR die als zgn platform voor de bestaande toepassingen van de informatieronde dienen, blijft voor [jullie] overigens ongewijzigd geldig.

Heb je allereerst vragen en/of opmerkingen, laat ze me ajb weten. Naar je reactie kijk ik uit.

100.34

Ik zoek en benut graag vergelijkingen. Want tussen, zeg maar, verschillend aangeduide verschijnselen zijn er daadwerkelijk zowel verschillen als overeenkomsten. Over overeenkomsten is blijkbaar al nagedacht en uit resultaten ervan kan dus worden geput. Daarentegen moet over verschillen kennelijk zelfs nog

gründig nagedacht enzovoort worden. Wat per verschijnsel uiteraard telt, is de samenhang tussen bijbehorende verschillen en overeenkomsten.

In **Die Revolution der Städte** (Syndikat, 1972, oorspronkelijk Frans 1970) behandelt Henri Lefèbre (1901-1991) verstedelijking. Nogal wat van wat Lefèbre beweert begrijp ik nauwelijks tot zelfs niet, omdat hij zoiets als een neomarxistisch referentiekader benut dat mij kennelijk ontgaat. Desondanks, dus voor zover ik ze meen te herkennen, vind ik overeenkomsten opvallend tussen zoals hij verstedelijking destijds schetst met wat volgens mij inmiddels doorgaat voor – vernetwerking door – digitalisering. Lefèbre gaat er immers reeds van uit dat

[d]as Städtische [...] sich **auch** als Nebeneinander und Übereinander von **Netzen**, als Sammlung und Zusammenschluß dieser Netze [läßt] definieren[. p. 131] Man beachte [dabei], daß die **Architektur** sich den neuen [...] B]egriff zu eigen macht und ihn übersetzt.[p. 16]

Voor digitalisering is onder die noemer echter de technologische insteek gaan overheersen, terwijl het m.i. ook en vooral met zgn informatieverkeer de bedoeling is dat de infrastructuur ervoor

wird zum Begegnungsort von [...] Menschen, zum Umtauschplatz. [...] Das [...] G]elände [...] schmückt sich mit den Zeichen der errungenen Freiheit, anscheinend mit der Freiheit schlechthin.[p. 16]

Maar vervolgens

richtet [...] d]er idealistische und zugleich realistische Blick, der Blick [...] der Macht, [...] sich auf die Vertikale, [...] beherrscht und schafft so ein Ganzes[, ... eine] Umkehrung der Gesellschaftsordnung[. pp. 18-19]

Staat ons dat ook met digitalisering te wachten? Of zijn we er al vergaand onderhevig aan, dat – ook – digitalisering als

Wirklichkeit wird [zum] Befehl, [zur] unterdrückende Ordnung, Markierung durch Signale, [eine Wirklichkeit als] summarische Verkehrsordnung und Verkehrszeichen.[p. 20]

Mijn idee is dat digitalisering informatieverkeer dient. Het gaat er dus om in hoeverre de infrastructuur voor informatieverkeer de deelnemers vrij laat in hun uitwisselingen van informatie. Lefèbre waarschuwt dat de werkelijkheid

bald wirkt [...] wie ein Entwurf ins Unreine, bald wie eine autoritäre Botschaft. Sie setzt sich mehr oder weniger gebieterisch durch.[p. 20]

De mogelijkheden ervoor zijn met digitalisering zelfs nog groter dan met, zeg maar, fysieke verstedelijking. Ook voor digitalisering op maatschappelijke schaal die met vernetwerking gepaard gaat is

[P]olitik [...] »Ausdruck« der Gesellschaftsbeziehungen und wirk[t] sich auf sie aus. [...] Was tun? [...] Wie muß das Phänomen [...] verstanden werden? Wie soll es formuliert, klassifiziert werden, in welcher Reihenfolge sollen die zahllosen Probleme gelöst werden, denen nur unter Schwierigkeiten und nicht ohne allseitige Widerständige vorrangige Bedeutung zugestanden wird? Welche entscheidenden Fortschritte müssen in Theorie und Praxis gemacht werden, damit man sich dieser Wirklichkeit und ihrer Möglichkeiten bewußt werde?[p. 21]

Ik probeer al jaren tevergeefs een stelselmatige insteek voor te stellen. Wat m.i. voorop moet – komen – te staan is ook en vooral infrastructuur voor informatieverkeer als

Ort der Begegnung[. p. 24] Hier ist Bewegung[, p. 25]

een onderdeel van het zgn publieke domein

ohne den nichts wäre als Trennung, gewollte und erstarrte Isolierung.[p. 25]

Lefèbre wijst op – de noodzaak van – openheid en benadrukt dat

[d]iese Unordnung lebt, sie informiert, sie überrascht. Zudem schafft die Unordnung eine höhere Ordnung.[p. 25]

Althans, dat vergt borging van openheid. Intussen lijden we aan blinde vlekken. Lefèbre vraagt,

[d]ie Blindheit, warin besteht sie? Sie besteht darin, aufmerksam das neue Feld, [d.h. ein weiteres Phänomen], zu betrachten, es aber mit Augen zu sehen, Begriffe darauf anzuwenden, die von der Praxis und der Theorie [einem anderen Phänomen entnommen] geformt sind.[p. 35]

Er zijn vergelijkenderwijs immers óók verschillen. En dan zijn er schaalniveaus met verschillen van dien. Zo gaat stelselmatige digitalisering mank aan het doortrekken van begrippen die per apart informatiesysteem – vaak nog wel – gelden. Maar dergelijke apartheid is achterhaald en daarmee de

Anwendung einer nur fragmentarischen, im Verlaufe [einer vergangenen] Epoche spezialisierten Analytik, die also die entstehende Wirklichkeit reduziert.[p. 25]

Wat verblinding betreft,

[d]amit aber sieht man diese Wirklichkeit nicht mehr; man stellt sich gegen sie, gibt ihr eine andere Bedeutung, bekämpft sie; man hindert sie am Entstehen und an der Entwicklung.[p. 35] Es ist dies ein Rationalismus, der sich aus der mißbräuchlichen Ausweitung von Organisationsprozessen und Abläufen ergibt, wie sie im Betrieb üblich sind. Teilbereiche werden dabei sozialen Hilfskräften übergeben, die dann nach Autonomie streben[. ...] Generelle Entwurzelung und Trennung werden zu Regel, [... A]lles muß Teil einer durch Zwang abgestützten (fiktiven und scheinbaren) Ordnung sein. Alles, mit Ausnahme eines Restes von Unordnung und Freiheit, der zuweilen geduldet, zuweilen mit entsetzlicher Hartnäckigkeit unterdrückt wird.[p. 42]

Een overdreven dystopische schets? Nogal wat digitalisering heeft er volgens mij trekken van. In elk geval slaag ik er omgekeerd maar niet in om zelfs maar enige aandacht te verkrijgen voor zoiets als dynamische betekenissenvariëteit als grondslag. Daarvoor

ist eine Umkehr notwendig, eine Abkehr von einstigen Blickwinkeln und Perspektiven. In der neuen Epoche sind die **Unterschiede** bekannt und erkannt, übernommen, konzipiert und bezeichnet.[p. 43]

Dat lukt methodisch met Metapatroon en, inderdaad, zoals ook voor stelselmatig verantwoorde digitalisering geldt,

kann von keinem anderen Standpunkt als dem der Begegnung, der Gleichzeitigkeit, des Zusammenkommens ausgehen[. p. 43]

Stelselmatig eenduidige betekenis

erscheint [...] differentiell, [Bedeutung] existier[t] nur als Teil eines Ganzen, durch Kontraste und Gegensätze, die [die] Bedeutung mit anderen [Bedeutungen], den Augenblick mit anderen Augenblicken verbinden und somit herausheben.[pp. 43-44]

Een stelsel, slechts beschouwd volgens een enkel element,
ist konkreter Widerspruch.[p. 46]

Maar een stelsel inrichten als een enkel element helpt uiteraard niet. Het referentiekader e.d. moet daarentegen dienovereenkomstig ruim bemeten worden voor resp.

in einer **differentiellen Realität**[. p. 46] Sobald [man] darüber nachdenkt, gelangt [man] zur Metasprache.[p. 59]

Zover is het met/voor stelselmatige digitalisering volgens mij helaas nog niet. Nee,

[d]as Phänomen kann in seinem gesamten Umfang nicht von einer Spezialwissenschaft bewältigt werden. [...] In anderen Worten: Die Sprache wird zum Problem. Selten sind sich die Teilnehmer über die Worte und Ausdrücke ihrer Ausführungen einig, noch seltener über die Begriffe.[p. 61]

Daarom 'beperkt' Metapatroon zich als, eh, metataal strikt tot een vormvoorschrift voor – uitdrukking van – betekenisverschillen, verschillen waartussen in één moeite door samenhang uitgedrukt kan worden. Zgn deelnemers kennen ook helemaal niet zoiets als dezelfde betekenis toe aan wat moet doorgaan voor eenzelfde teken. Een teken is een afstemmingsmiddel. Daarom kent elke deelnemer er de betekenis aan toe ... overeenkomstig zijn verhoudingsgewijze gedragsaandeel. Die gedragingen zijn verschillend, dus de betekenissen per deelnemer eveneens. Dus,

[d]ie methodologische [...] Schwierigkeit wächst, wenn im Verlauf derartiger Diskussionen festgestellt wird, daß jeder nach der Synthesis sucht und sich als den »Mann der Synthesis« ansieht.[p. 61]

Iedereen is dan vóór overeenstemming, mits dat gebeurt over de ene betekenis is die hijzelf abusievelijk exclusief van ... betekenis acht. Daar zit dus al een asociale opvatting over taal- en tekengebruik achter:

Für den Spezialisten ist eine solche Synthesis nur auf seinem Gebiet unter Zugrundelegung seiner Gegebenheiten, seiner Terminologie, seiner Begriffe und Thesen möglich. Ohne sich dessen bewußt zu sein, dogmatisiert er um so mehr, je [spezialisierter] er ist.[pp. 61-62]

Daar gaat dus ook en vooral digitalisering op stelselschaal ernstig mank aan. Als stelselmatige beschrijvingsmethode bestaat Metapatroon, maar

[w]ie soll man die Spezialisten dazu bringen, über ihre [...] beruflich bedingte Blindheit [...] und ihre Arroganz hinsichtlich ihres eigenes Gebietes hinauszuwachsen?[p. 63]

Het is niet dat Metapatroon zo'n specifieke betekenis laat verdwijnen. Sterker nog, er is samenhangend plaats voor elke betekenis. Maar erkenning, toelating enzovoort van (een) ander(e) betekenis(sen) is blijkbaar onverdraaglijk voor wie 'zijn' betekenis voor 'de' waarheid houdt. Blind noemt Lefèbre dat dus:

Wie wären die Spezialisten davon abzuhalten, für ihre Spezialgebiete, also für sich, die Vorrangstellung zu beanspruchen?[p. 63]

En voorrang is voor specialisten niet genoeg en

[w]ie alle Spezialisten blockieren die spezialisierten Politiker den weg.[p. 152] Da die Technokraten [...] ihrem Wesen nach verkennen müssen, was auf ihrem Blindfeld geschieht (oder nicht geschieht), kann es passieren, daß sie mit großer Sorgfalt den **repressiven Raum** organisieren. Und das mit dem besten Gewissen.[p. 167]

Andere betekenissen worden uitgesloten. Zo blijft digitalisering steken op het schaalniveau van aparte informatiesystemen, met apartheid ter verzekering van specialisme en

[d]er Spezialist wäscht seine Hände in Unschuld.[p. 63] Es kann jedoch geschehen, daß eine solche Institution in die Grenzbereiche von Illusion und Schein vorstößt und die Gesamtheit für sich beanspruchen möchte, obwohl sie doch nur Trennungen bestätigt und sie allenfalls in babylonischer Verwirrung wieder vereinigt.[p. 69]

Dat is inderdaad stelselmatig blind. Lefèbre wijst voor evenwichtige verhoudingen wat mij betreft reeds in de juiste richting. Want hij schrijft,

[e]s ließe sich [...] die Vermutung aufstellen, die Komplexheit des Phänomens [...] sei nicht die eines »Objektes«.[p. 64] So definiert die radikale Kritik einen methodologischen und theoretischen **Relativismus**, einen **epistemologischen Pluralismus**. Die »Objekte« [...] unterliegen diesem Relativismus.[p. 74] Was ist anders zu tun, als [...] das **dialektische** Wesen der Situation und des Prozesses [...] zu akzeptieren [...]?[p. 106] Seit Marx wird oft behauptet, das »Wesen« des »Menschen« sei nicht in einem isolierten Individuum zu finden, sondern bestehe aus einer Ganzheit konkreter (praktischer) sozialer Beziehungen und Bindungen.[p. 110] Nichts existiert ohne Austausch, ohne Annäherung, ohne Nähe, ohne **Beziehungsgefüge** also.[p. 127] Durch welches Bezugssystem lassen sich die Merkmale des Individuellen erkennen?[p. 111]

Aan Metapatroon ligt nog weer algemener de veronderstelling ten grondslag dat eenduidige betekenis – pas – met gedrag valt te associëren. En een object (lees ook: subject) levert ‘zijn’ gedragsaandeel – zoals dat verschilt – al naar gelang de situatie waarin het verkeert. Als reële maat voor variëteit is object dus te grof. Dat moet object-in-situatie zijn voor

eine konkrete, an die Praxis gebundene Abstraktion.[p. 128] Die allgemeine Form [...] sammelt die vielfältigen unterschieden in sich[, pp. 137-138] vereint die bald minimalen, bald maximalen Unterschiede. Sie ist nur in der Einheit und durch die Einheit definiert, die die Unterschiede zusammenbringt (alle unterschiede, also die Unterschiede, die ein Ganzes bilden).[p. 141]

Daar is voor Metapatroon overigens nog de aanname van zowel relativiteit van object en situatie als recursiviteit van hun samenloop aan toegevoegd, maar uitleg ervan voert hier te ver. Met de informatiekundig ontwerper als

Philosoph (oder vielmehr de[n] **Metaphilosoph**) [...] besteht [... s]eine Aufgabe [...] darin, die Totalität aufzuzeigen, also daran zu erinnern, daß es unmöglich ist, sich mit der Zerstückelung abzufinden und die Trennung als endgültig zu betrachten. [...] Die zur Metaphilosophie gewandelte Philosophie

[...] zeigt einen Weg, eine Richtung[, p. 76 wird] zum Kondensator eines im Fluß befindlichen und eines neuen im Entstehen begriffenen Beziehungsgefüges.[p. 108]

Vooruit, ook elke specialist mag (een) soort(en) situaties opeisen. In wat verschillende specialisten dan als verschillende situaties beschouwen verschijnt een 'bepaald' object dan telkens met dienovereenkomstig verschillend gedrag, maar dus met zicht op resp. in het zich van overige situationele gedragsverbijzonderingen. Met Metapatroon kan aldus overzicht volgens willekeurige objecten en willekeurige situaties geboden worden, maar er lijkt geen enkel animo voor, hoewel voor, eh, niet-specialisten

[h]eute [...] die [digitale] Realität eher den Anblick eines Chaos [bietet, p. 65 während u]nter dem Deckmantel von falscher Einheit und in einer Verwirrung, die willkürliche Zerstückelungen und Schnitte in keiner Weise ausschließt, [...] die [etablierte] Praxis ihre Zwänge durch[setzt].[p. 70]

Kortom, Lefèbre's verklaring van verstedelijking vind ik her en der verrassend toepasselijk op digitalisering. Leerzaam.

100.35

Met dank voor je suggestie, tja, zo'n inleidinkje moet zowel kort als treffend. Laat ajb weten of je wat hier volgt eraan vindt voldoen. Tegen ongewijzigd doorsturen heb ik geen bezwaar.

(Ook) de website van [dat bedrijf] is toch vooral een verkoopfolder met gepolijste oppervlakkigheid van dien. Doelgroep is immers de verzameling – potentiële – klanten. (Dus) aanknopingspunten herken ik er niet voor wat ik in zgn informatiekundig opzicht als stelselmatige insteek bepleit.

Is het wellicht een idee om interesse in wat ik houd voor – het schaalniveau van – stelselmatigheid te proberen te peilen door tot jouw contactpersonen het verzoek te richten wat tekst van mij te bekijken? Daarvoor komen m.i. [Open conceptual modeling with Metapattern](#) en [Ander metaconcept, enzovoort](#) in aanmerking. Een voorwaarde voor zinvol contact acht ik erkenning van een samengesteld informatie- annex tekenbegrip.

Wie de noodzakelijkerwijs kwalitatief àndere beginselen begrijpt voor eenduidige ordening van veranderlijke variëteit (!) van betekenissen, beseft o.a. dat de wanorde veroorzaakt door onverminderd als apàrt opgezette digitale informatiesystemen nog wel even toeneemt. Hoezo groeimarkt?! Onder de noemer van een informatieronde laat zich vlot reeds vergaand stelselmatigheid federatief vestigen; enige toelichting vermeldt [KnitbITs voor digitaal informatieverkeer via informatieronde](#).

Wat ik nog wel uit bedoelde website opmaak, is dat [het bedrijf in kwestie] zakelijk mikt op bedrijven, ofwel niet op overheidsinstellingen. Hoewel de noodzaak voor stelselmatige opzet voor overheidsbemoeienis zelfs principieel geldt, valt er voor bedrijven m.i. ook veel mee te winnen. En met overheid kan er voor [hen] een markt bijkomen.

Programmatuur van Information Dynamics betreft KnitbITs als mede een zgn platform voor Metapatroon. Daarmee zijn dan weer 'pakketten' resp. voor een informatieronde, voor stelselmatige autorisatievoorziening en voor fasegewijs boekhouden ontwikkeld.

[...]

Kan je hier iets mee?

100.36

Zeer bedankt voor je onmiddellijke reactie. Hopelijk vind je hierbij je opmerkingen en suggesties bruikbaar verwerkt. Laat anders ajb wederom weten.

Het ligt met aanduiding enz. van “drijfveren,” zeg ook maar motieven, nogal ingewikkeld. :-) Daadwerkelijk kent niemand ze, vooral niet van zichzelf. Vooruit, wat ik met zgn digitalisering meen te zien gebeuren, is véél verspillend gepruts. Vooral als dat overheidsinstellingen betreft, zit me dat dwars. Daar zijn ‘wij’ als burgers dubbel de dupe van. De kwaliteit van overheidsbemoeienis schiet vaak ernstig tekort en daar betalen ‘we’ ook nog eens voor.

En ik heb dus ook een grondig idee waar dat geklungel toch vooràl door komt. Ik zou daarom kunnen zeggen dat mijn burgerplicht me drijft er verandering in te proberen te brengen. Sterker nog, dat idee gaat veel verder dan problemen vermijden; het leidt tot allerlei nieuwe mogelijkheden, die zeker óók bedrijfsmatig belangwekkend zijn. Ja, ik wil er ook enig financieel inkomen mee verkrijgen. Van louter lucht kan niemand leven.

Wat mijn “achtergrond” betreft, telt vermoedelijk mijn mentaliteit als ingenieur mee. Als een voorziening niet deugdelijk werkt, nee, niet gebruiken. Wanneer aanpassingen echter niet gaan helpen, is er kennelijk allereerst een ànder beginselmatic idee nodig. Rara, hoe verzin je zoiets? Zeg het maar. Ik heb ooit als aforisme bedacht dat het ei van Columbus geen lege dop is. Om op een vernieuwend idee te komen moet je immers van alles en nog wat weten dat je nav een als dringend ervaren probleem ‘eens’ van een tot dusver nog niet gewaagde samenhang voorziet.

Overigens is detachering voor eindeloze aanpassingen helaas een verdienmodel. Ik wijs dat dus als maatschappelijk onverantwoordelijk àf.

Information Dynamics ben ik in 1986 begonnen, nadat ik enkele jaren als ambtenaar – wat toen heette – coördinator informatievoorziening bij het ministerie van Buitenlandse Zaken geweest was. Over mijn ‘ambtenarentijd’ heb ik – het boek – [Het Experiment Buitenlandse Zaken: overwegingen rondom geautomatiseerde informatievoorziening](#) (1991) samengesteld. Ik koos voor – een praktijk als – zelfstandig informatiekundig ontwerper, over “drijfveren” gesproken, omdat ik in minder tijd min of meer hetzelfde inkomen wilde verdienen om in de aldus vrijgekomen tijd, zoals ik het nu noem, het verschijnsel informatie nader te onderzoeken. Nee, enig idee waarop ik daarmee uit zou – kunnen – komen had ik aanvankelijk niet. Dat was een onrustig gevoel, zeg maar. En in 1990 kreeg ik het idee van de stelselmatic bemeten modelleermethode die ik nog weer wat later Metapatroon (Engels: Metapattern) genoemd heb. Mijn eerste publicatie erover is – het opstel – [Multicontextueel paradigma voor objectgerichtheid: naar de vijfde objectvorm voor flexibiliteit van informatievoorziening](#) (1991), o.a. gevolgd door – het boek – **Metapattern: context and time in information models** (Addison-Wesley, 2001). Met mijn proefschrift [Semiosis & Sign Exchange: design for a subjective situationism, including conceptual grounds of business information modeling](#) (2002) heb ik ‘achteraf’ in een m.i. solide grondslag voorzien.

In 1998 nam ik Martijn Houtman, ook academisch gepromoveerd, in dienst om zoiets als een programmatuurplatform te ontwerpen resp. ontwikkelen om pràktisch aan tonen dat Metapatroon stelselmatic soelaas biedt. Dat platform is er dus allang (en in

ontwikkeling gebleven).

Als adviseur ben ik zelf betrokken geweest bij enkele overheidsprojecten in het kader van elektronische overheid (huidige aanduiding: digitale overheid). Ik heb geprobeerd de oriëntatie gericht te krijgen op samenleving als geheel ipv op overheid als slechts onderdeel ervan. Zie o.a. [De klacht van de Keten: een Erasmiaans perspectief op Stroomlijning Basisgegevens](#) (2003), [Stelselmatige dialogen over de elektronische overheid](#) (2004) en [Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid](#) (2004). Vergeefs. Het verst nog ben ik gekomen als adviseur van (Bureau) Forum Standaardisatie; er is zowaar over een evaluatie van Metapatroon een rapport verschenen, zie [Semantiek op stelselschaal: issues en oplossingsrichtingen](#) (2009), met als nota bene gunstige aanbeveling:

Propageer binnen de (Rijks)overheid de ontwikkeling van een stelselmatige benadering van semantiek. Organisaties, en dus hun informatievoorzieningen, moeten in toenemende mate functioneren in een veelheid van netwerken. Dit vraagt om een modelleerwijze die:

- betekenisvariëteit ondersteunt;
- voor uitbreidbare en onderhoudbare modellen zorgt;
- een open standaard is.[p. 4]

Van enig vervolg werd ik echter uitgesloten. Het moest groots en meeslepend. Daarom zette (B)FS in op een zgn consortium, toen in de verandermode, waarvan de aanjager echter geen idee van Metapatroon wilde hebben (maar wel van wat hij onbegrepen geplagieerd had). Tja.

Nog weer wat later kwam er gelegenheid, eindelijk, om met het programmatuurplatform aan de slag te gaan. Volgens het uitgangspunt dat de rechter onafhankelijk is, was ook de digitale informatievoorziening van de Rechtspraak(organisatie), eh, decentraal ingericht. Onder de noemer van financieel beheer was echter coördinatie gevraagd. Ik kende de medewerker verantwoordelijk voor de debiteurenadministratie voor griffierechten. Er was een regeling voor een enkele rekening-courant voor dergelijke vordering getroffen. Maar die was praktisch onuitvoerbaar met pakweg honderd (!) zgn primaire-processystemen (lees: informatiesystemen voor registratie van zaakvoortgang) als evenzovele bronnen van een desbetreffende vorderingsverhouding. Met 'onze' zgn informatieronde 'ertussen' was coördinatie prompt wél geborgd (nota bene zonder enige ingreep in die overgeleverde informatiesystemen). Vervolgens hebben we met zo'n informatieronde enkele andere aspecten van financieel beheer van het noodzakelijke coördinatiemiddel helpen voorzien. Ook hebben we aan de desbetreffende informatieronde een autorisatievoorziening toegevoegd die stelselmatig bemeten is, over markt gesproken, dwz geschikt voor – sturing van – zgn digitale toegankelijkheid van willekeurige deelnemers aan digitaal informatieverkeer, dus o.a. van zgn rechtzoekenden zelf.

Opdrachten van de Rechtspraak(organisatie) zijn helaas opgehouden.

Opdrachtverstrekking was min of meer langs de 'afdeling' voor digitalisering gegaan en werd door hen gedoogd omdat zijzelf geen oplossing kunnen bieden. Dat kunnen ze overigens nog steeds niet, maar dat onvermogen weerhoudt ze er intussen niet van onze verdere bemoeienis te belemmeren (en die ene medewerker heeft ook niet meer de positie waarin hij ervoor verantwoordelijk is dat 'het' werkt, punt). Daar komt dan nog regelgeving voor overheidsaanbesteding bij waarmee overheidsinstellingen

– door hun angstige, kortzichtige hantering ervan – juist de toegangsdrempel voor kleine, vernieuwende bedrijven vrijwel onoverbrugbaar maken.

Toelichting meen ik tevens al gedocumenteerd te hebben in enkele emailberichten die ik je begin dit jaar stuurde. De eerste berichten gaan vrijwel exclusief over fasegewijs boekhouden. Dat onderwerp is zakelijk voor [het] bedrijf [waar jij voor contact aan denkt] volgens mij zeker op korte termijn minder interessant. In mijn bericht van 17 februari jl. ga ik echter wat nader in op systeemintegratie en dàt zou m.i. wel meteen moeten aanspreken[, zie [aantekening 97.20](#) voor] afschrift [...].

Alles bijelkaar, inclusief waarnaar ik verwijs, omvat zelfs zo'n verhoudingsgewijs beperkt gehouden selectie véél tekst. Wie leest dat nog? Ik zou zeggen dat het aankomt op bereidheid, nieuwsgierigheid e.d. om, nota bene principieel, een kwalitatief ànder informatiebegrip allereerst maar eens te willen overwegen. Alles volgt uit, zit vast aan, het idee van nodige en voldoende explicitering van context. Wie wil, en dus kan, er iets mee? Waaruit blijkt dat? Met wie er daarentegen niets in ziet, heeft – verder – contact helaas geen zin.

100.37

Zeker wat ik me aanvankelijk als onderwerp van samenwerking voorstel, lijkt mij voor – een bedrijf als – [E] duidelijk aan te geven en aldus door zo'n bedrijf veel eenvoudiger te herkennen: grootboekadministratie. En ik neem aan dat [E] (een) medewerker(s) heeft die 'gaan' over marktbeleid e.d. Een gelegenheid daarmee spoedig een gesprek te voeren stel ik zeer op prijs.

Onlangs heb ik de crux van zgn fasegewijs boekhouden nog maar eens kortweg proberen te verklaren, zie het [...] opstel [Ach, het is maar geld: financieel beheer voor bestuurders, naar stelselmatige opzet](#) (waarin – verdere – verwijzingen opgenomen zijn). Ook heb ik je eerder emailberichten met enige toelichting gestuurd, zie [aantekeningen 97.11 en 97.18](#) [...] voor afschriften.

Als je hierover resp. -mee contact wil opnemen met iemand die contact(en) met [E] heeft, gráág!

100.38

Zie nav je verzoek onderstaand voor "iets korts [...] dat ik 1 op 1 kan doorsturen." Het is echter de vraag, of "iets korts" helpt. Ik stel immers "iets" volgens àndere veronderstellingen voor. Wie ze niet kent, vindt dan "iets korts" prompt onbegrijpelijk (en verandert er nog steeds niets).

Zinloze gesprekken heb ik genoeg gevoerd. Kortom, :-) ik zoek 'samenwerking' met wie er op haar/zijn beurt óók de m.i. nodige moeite voor wil doen. Dat begint natuurlijk met nieuwsgierigheid. Hopelijk wil je eventuele contactpersonen er nadrukkelijk op wijzen. Er is veel documentatie beschikbaar waarnaar ik o.a. in mijn eerdere emailberichten, eh, kortweg verwijs. Iedereen kan er opmerkingen over maken, mij vragen over stellen, enzovoort. Wie dat serieus doet, geef ik zelfs zeer graag antwoord. Geef ajb vooral dàt door.

Bedankt voor je hulp.

[Pieter E. Wisse](#) (1952)

Founder and president of Information Dynamics.

Engineering degree in mathematics and information management from the Department of Mathematics at Delft University of Technology.

PhD from Amsterdam University, Department of Information Management.

Pioneering the discipline of civil information engineering.

Before starting Information Dynamics in 1986, Wisse worked with a variety of organizations including Smit International Ocean Towage & Salvage, Asian Development Bank, Royal Philips Electronics, and Ministry of Foreign Affairs (the Netherlands).

Civiele informatiekunde

De informatiemaatschappij vergt een informatiekundige discipline voor maatschappelijke schaal. Dat is civiele informatiekunde.

Civiele informatiekunde 'gaat over' infrastructuur voor informatieverkeer, van ontwerp tot en met beheer van infrastructurele voorzieningen.

Civiele informatiekunde draagt bij aan informatievoorziening 'door de schalen heen.'

Volgens civiele informatiekunde zijn informatieve verkeersvoorzieningen

stelselmatig. Want (ook) voor informatieverkeer bestaat een verkeersstelsel.

Een verkeersstelsel is instrumenteel, een middel. Infrastructuur dient/bevordert maatschappelijk gestelde waarden. Civiele informatiekunde omvat nadrukkelijk ethiek.

De elektronische overheid moet (grotendeels) integraal onderdeel vormen van het verkeersstelsel voor maatschappelijk informatieverkeer. Democratische overheid is immers van de maatschappij ofwel samenleving.

Metapatroon

Informatieverkeer dient afstemming door deelnemers eraan van hun respectievelijke gedragsaandelen. Wat informatie betekent, verschilt dienovereenkomstig:

semantische variëteit. Dat vergt een stelselmatig informatie- annex tekenbegrip.

Wisse heeft Metapatroon (Engels: Metapattern) als stelselmatig passende modelleermethode ontwikkeld met recursieve contextuele verbijzondering als beginsel.

KnitbITs

Information Dynamics heeft een (programmatuur)platform voor Metapatroon ontwikkeld en daarmee voorts enkele stelselmatig bemeten voorzieningen (fasegewijs boekhouden, informatieronde en autorisatiebeheer).

100.39

Ter gelegenheid van de a.s. tachtigste verjaardag van Jürgen Habermas heeft Michael Funken een bundel samengesteld. Dat is Über Habermas: Gespräche mit Zeitgenossen (Primus, 2008). De ondervraagden bewijzen Habermas allemaal eer. Maar waarvoor? Want niemand toont vergaande instemming met wat Habermas zoal beweerd heeft. Dient Habermas wellicht als dissident zoals door Irving Janis gekenmerkt, dwz als retorische oefenmuur om willekeurige welke overtuiging versterkt te laten dóorklinken? Zijn ze gelukkig met de internationale waardering voor een Duitse denker met onbezoelede reputatie? Of?

Met zijn keuze van invloedrijke gesprekspartners en vragen waarop zij belangwekkend antwoorden, is Funken m.i. zelfs in veel meer geslaagd dan een afgewogen inleiding te bieden tot werk(ing) van Habermas.

In het hoofdstuk **Das Gehirn und die Willensfreiheit** (pp.140-149) komt Gerhard Roth aan het woord. Met Roth ben ik het eens dat

Das Bewusstsein nicht ein Epiphänomen sein [kann], wie Habermas [...] behauptet. [...] Bewusstsein ist ein Zustand, der auftritt, wenn das Gehirn mit

Problemen konfrontiert ist, für die es noch keine fertigen **Lösungen** gibt.[p. 143]

En zoals ik met de enneade uitdruk, geldt volgens Roth

Motivdeterminismus [...]: abgesehen von reinem Zufall ist alles, was wir tun, von bewussten oder unbewussten Motiven bestimmt. [...] Man kann [also] viel plausibler annehmen, dass frei Willensentscheidungen solche sind, die aus der Persönlichkeit des Entscheiders herrühren und sozialpsychologisch nachvollziehbar sind[. ...] Dies nicht zu sehen ist der weitere Irrtum von Habermas.[p. 144]

De samengestelde aard van een motief noem ik subjectief-situationeel

und frei fühlt sich der Mensch, wenn er tun kann, was er will[, p. 146]

maar – dus – hoe vrijer, des te onbewuster. En verder zie ik door Roth met zoveel woorden bevestigd dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, een afstemmingsmiddel, dus, want

Argumente müssen als Gründe zu neurobiologische Ursachen werden, um wirken zu können: Sie müssen logisch-semantic und gleichzeitig emotional-motivational akzeptabel sein.[p. 148]

Daarom beschouw ik teken als een oorzaaksoort

[u]nd wenn ich nicht überzeugen kann, bin ich entweder nicht überzeugend genug oder es gibt – was wahrscheinlicher ist! – tiefe emotionale Barrieren in meinem Gegenüber.

Vertel mij wat.

100.40

En op mijn beurt ben ik alvast blij met je waardering voor uitleg. Overigens ga ik er allereerst mee na of ik iets zelf wel begrijp. :-)

100.41

Wie weet ... Nodig ajb vragen uit. Zeer bedankt!

100.42

Achtergrond

[Een afdeling] heeft de zgn informatieronde als digitaal hulpmiddel in gebruik voor gecoördineerde ondersteuning van diverse aspecten van financieel beheer [...].

Verskillende aparte informatiesystemen zijn er op aangesloten voor uitvoering van administratieve taken die overzicht vergen [...].

Passende samenhang tussen betekenissen van informatie afkomstig uit verschillende registers (lees ook: bronnen) is methodisch met Metapatroon als modelleermethode verzekerd. De feitelijke werking van de informatieronde is met KnitblTs als programmatuurplatform geregeld. De combinatie van Metapatroon met KnitblTs biedt aldus stelselmatige mogelijkheden.

Op zijn beurt werkt de informatieronde 'via' KnitblTs met een pakket, zeg maar, hulpprogrammatuur. Dat is .NET. Dat was oorspronkelijk van Microsoft, inmiddels op initiatief van – en stellig gesteund door – Microsoft als zgn open source programmatuur van .NET Foundation.

in de versies van .NET zit ergens zoiets als een 'wat groter dan normale' overgang. Die komt tot uitdrukking in verandering van de toevoeging aan de naam van de

reeks achtereenvolgende versies. Er was .NET Framework als de eerste reeks versies. De tweede reeks versies is .NET Core.

De informatieronde werkt nog met een versie uit de .NET Framework-reeks; destijds bestond .NET Core niet. De [...] organisatie [waartoe de fdeling behoort] schrijft tegenwoordig echter .NET Core voor. Daar moet dus ook de informatieronde 'op overgaan.'

Eerste stap: naar allerlaatste versie van .NET Framework-reeks

Het idee met versies is o.a. dat een leverancier een termijn stelt aan onderhoud. Dat is met programmatuur overigens niet anders dan met, bijvoorbeeld, stofzuigers.

De informatieronde werkt met versie 4.5.1 van .NET Framework. Dat is een versie die Microsoft niet meer onderhoudt. Dat doet Microsoft met de laatste versie in die reeks, dat is versie 4.8.1, voorlopig wel.

Het verdient daarom sterk aanbeveling de informatieronde allereerst aan te passen voor versie 4.8.1 van .NET Framework. Dat kost Martijn Houtman (Information Dynamics) naar verhouding weinig werk en daarmee is in elk geval reeds op korte termijn het risico gedekt van ontbrekende ondersteuning door Microsoft. Voorts is de overgang van laatste Framework-versie naar een Core-versie wellicht beheersbaarder enzovoort. [...]

Tweede stap: verkenning van eventuele aanpassingen aan – een versie uit – .NET Core-reeks

Het grootste verschil van de Core-reeks met de Framework-reeks lijkt de verdwijning van Windows Communications Foundation (WCF). Dat 'gemis' is begrijpelijk, omdat .NET Core als open source programmatuur niet slechts moet passen bij Windows als zgn besturingssysteem, maar tevens bij Linux en macOS (van Apple).

WCF is een verzameling hulpprogramma's, en zo'n verzameling wordt ook wel een bibliotheek genoemd, voor uitwisseling van informatie, de C van Communications zegt het al, tussen, eh, programma's (die als 'gebruikers' ervan dan diensten heten). Voor zover de informatieronde programma's uit de WCF-bibliotheek, zeg maar, inschakelt, omvat aanpassing aan .NET Core dus op z'n minst het zoeken naar alternatieve (hulp)programmatuur voor bedoelde informatie-uitwisseling. Als er kant-en-klaar geen alternatieven zijn, moet er voor de informatieronde aanvullend programmatuur ontworpen en ontwikkeld worden. Het vooruitzicht op kant-en-klare alternatieven lijkt echter gunstig. Eveneens open source bestaat er als alternatieve bibliotheek intussen (!) CoreWCF. (Klopt, in die naam 'zit' nog steeds die W, maar dat komt stellig omdat WCF als afkorting bekend geraakt is waarbij niemand die W nog met Windows associeert.)

Verdere verschillen tussen de Framework- en de Core-reeks die aanpassing van de informatieronde behoeven, zijn nog niet in beeld. De verwachting is echter gerechtvaardigd dat zulke verder benodigde aanpassingen gering zijn.

Martijn Houtman richt verkenning daarom in eerste aanleg vooral op – de mogelijkheden van – CoreWCF. Aan wat daaruit kant-en-klaar bruikbaar voor de informatieronde is, kan de informatieronde vlot aangepast worden; dat gebeurt dan ook maar meteen. [...] Het resultaat van zo'n tweede stap is tevens een nadere inventarisatie van plus schatting van tijdbesteding aan eventueel verder benodigde werkzaamheden voor aanpassing van de informatieronde aan .NET Core.

100.43

Dank je wel voor je nadere bericht met verwijzing naar – een overzicht van – het artikel **Hoe giet je wet-en regelgeving in nullen en enen?** Ik had 't meteen al gevonden op basis van de titel die je me eerder opgaf. :-)

Destijds heb ik Mariette Lokins proefschrift gelezen. Eindelijk eens een vlot leesbare, begrijpelijke tekst vond ik – dus – een verademing en het idee van zgn wendbare wetgeving verdient uiteraard volste instemming. Om er praktisch verder mee te kunnen komen, heb ik inderdaad enige suggesties.

Ik kijk uit naar ons gesprek.

100.44

Volgens mij komen 'we' daar praktisch echter pas alweer wat verder mee, want het moet stelselmatig, door – ook – regels principieel te relativiseren en dat vergt dus – contextualisering voor – relativering van betekenissen. Wisselwerking! Ik heb de indruk dat de insteek nog steeds eenzijdig is om vanuit een bepaalde regel tot bijbehorende informatie met daarvoor geldige betekenis te raken. Software engineering in de zin van het opstellen van verwerkingsregels volgens een logica die abstraheert van reële betekenissenvariëteit heeft nu eenmaal de voorkeur van ict-ers, overigens zonder dat zij die vernauwing beseffen. Maar die aanpak levert louter betekenisverschillen op, nota bene zonder samenhang.

Er moet als het ware omgekeerd een, zeg maar, model van samenhangende betekenisverschillen bij om de voor, eh, wendbaarheid enzovoort vereiste samenhang tussen regels gevestigd te krijgen.

100.45

Ik heb je uitnodiging ontvangen. Ik stel voor dat op z'n minst jij en ik elkaar [...] spreken. Dan kan jij bepalen of je vervolg zinvol acht.

Voorafgaand aan ons gesprek oriënteer ik me graag wat nader. Als onderwerp heb jij "regelbeheer" vermeld. Bedoel jij dat in zin van – het project – Platform Regelbeheer? Daarvan heb ik op het ww web de zgn project-startarchitectuur (PSA) aangetroffen. En betreft "het traject voor publieke regelhulp bij de overheid" resp. "de landelijke standaard die er aan zit te komen rond publiek regelbeheer" dan de – voortzetting van – Leidraad Regelbeheer? Of?

100.46

Als verschijnselen onverklaarbaar blijven, kan dat aan ongeschikte veronderstellingen liggen. Max Planck (1858-1947) zo vertelt Hermann Kretzschmar in **Max Planck als Philosoph** (Ernst Reinhardt, 1967), keert zich daarom tegen het geloof,

in der Natur spiele sich alles kontinuierlich ab[. p. 20 Er] sah sich gezwungen, anzunehmen, die Vorgänge [...] seien nur unter der Voraussetzung zu erklären, daß die Natur die Energie in kleinsten meßbaren Beträgen aussendet und daß diese Energie [...] in meßbaren, allerdings unvorstellbar kleinen Beträgen absorbiert wird.[pp. 19-20] Nur [so] bekäme die Formel einen physikalischen Sinn, würde sie also geeignet zur Erklärung der physikalischen Wirklichkeit.[p. 19 D]ie bis dahin für unfehlbar gehaltene Grundlage der Physik [sank] dahin. [... Planck] hatte erkannt, daß die Natur in winzig kleinen Beträgen, in sogenannten Quanten, arbeitet[. ...] Der Betrag dieses Wirkungsquantums [ist aber] ein [...] berechenbarer Betrag [...], nicht etwa das unendlich Kleine.[p. 20]

Daarmee in verband kan, herstel, moet dan een constante waarde verondersteld zijn. Die is – daarom – bekend komen te staan als de constante van Planck, doorgaans kortweg aangeduid als h :

Mit dieser neuen Erkenntnis trat [Planck] dann am 14. Dezember 1900 vor [eine] Versammlung [...] und erläuterte die Quantenformel und den Weg, auf dem er sie gefunden hatte, [...] wobei er sich aber der Tragweite für die nun folgende Atomphysik noch nicht in vollem Umfange bewußt werden konnte.[p. 20]

De vraag is zelfs algemeen in hoeverre een zgn atoom, eh, atomair is, want

[s]treng formal genommen liegt allerdings in dem Begriff eines veränderlichen Atoms ein gewisser Widerspruch, da doch die Atome ursprünglich gerade als die unveränderlichen Bestandteile aller Materie definiert sind.[p. 25]

De atomistische veronderstelling moet worden herzien en vervangen door een relativistische. Wat als een object wordt aangenomen, levert zoiets als gedragsaandeel 'samen' met dat van eveneens veronderstelde omstandigheden (lees ook: situatie) waarin het verkeert. Eh, strikt formeel beschouwd blijft er van een object gedragsmatig niets als onveranderlijk (lees ook: wezenlijk) over. Voor samenhang tussen 'zijn' situationeel verschillende gedragsandelen veronderstel ik daarom voor het veronderstelde object in kwestie 'zijn' nul-identiteit. Daarmee komen we gedrags- resp. betekenismatig nooit in de knoop, dus mede dan wel extra erop gelet

daß es vielleicht niemals festzustellen sein wird, ob es in absolutem Sinne unveränderliche Elemente überhaupt gibt[. p. 25]

Zo'n relativistische ontologie acht ik thans – ook en vooral – onmisbaar voor verantwoorde, beheersbare (im)materiële voorzieningen (lees: infrastructuur) voor zgn stelselmatig in de zin van maatschappelijk informatieverkeer. Nota bene, stelt Planck,

an der Eingangspforte [ein]er Wissenschaft [steht] ein äußerlich unscheinbarer, aber durchaus unentbehrlicher Wegweiser[. p. 41]

Dat betreft de veronderstelling, zeg ook axioma, beginsel, grondslag, paradigma, uitgangspunt. Maar, zo wordt Planck al eerder door Kretzschmar aangehaald,

[e]ine neue[Grundgedanke] pflegt sich nicht in der Weise durchzusetzen, daß ihre Gegner überzeugt werden und sich als belehrt erklären, sondern vielmehr dadurch, daß die Gegner allmählich aussterben und daß die heranwachsende Generation von vornherein mit der [Gedanke] vertraut gemacht wird.[pp. 16-17]

Dat ziet er voor informatiekunde volgens situationisme dan slecht uit. Ik ben zèlf ouder dan wie overigens niet eens beseffen tegenstander te zijn. En een institutionele positie als opleider heb ik evenmin, ook nooit gehad.

Het idee dat zgn ict-ers – doorgaans impliciet – van informatie hebben, is dat een enkelvoudig element ervan een algemeen geldige betekenis heeft. En wanneer onverhoopt nog verschillende betekenissen gelden, zo 'redeneren' zij door, moet de noodzakelijk geachte uniforme, gestandaardiseerde betekenis met een definitie opgelegd worden. De betekenissenvariëteit is echter reëel. Tja,

[u]m diese Tatsache mit der klassischen Theorie zu vereinigen, sind schon die verschiedensten Versuche gemacht worden, aber es hat sich bisher stets gezeigt, daß der Widerspruch viel zu tief an die Wurzeln der Theorie greift, um dieselben unberührt zu lassen. So bleibt nichts übrig, als abermals die Grundlagen der Theorie zu revidieren.[p. 28]

Betekennissenvariëteit moet stroken met gedragingenvariëteit, waarbij overigens

unsere Wahrnehmungen uns niemals ein Abbild, sondern höchstens ein Zeichen der Außenwelt zu liefern vermögen. [... A]lle Vorstellungen, die wir uns etwa von der Außenwelt machen, spiegeln eben im letzten Grunde doch nur unsere eigenen Empfindungen wieder.[p. 31] Es gibt kaum ein Satz, der durch seine Mißverständnisse größeres Unheil angerichtet h[a]t [...], als der von der Voraussetzungslosigkeit[. p. 41]

Als tevens situatie (cognitief: motief) een differentiële gedragsfactor is, moet context als, zeg toch maar, beschrijving ervan als onlosmakelijk onderdeel van informatie worden opgevat. Ofwel, informatie (lees ook: een teken) is nooit enkelvoudig, maar principieel samengesteld. Dat is dan – pas – de praktisch bruik- en houdbare grondslag voor o.a. stelselmatige informatiekunde:

So beginnt [...] das [...] Weltbild einen stets innigeren Zusammenhang seiner einzelnen Züge und zugleich auch eine gewisse eigentümliche Struktur derselben zu offenbaren, deren Feinheit früher dem weniger geschärften Blick noch verwischt erschien und darum verborgen bleiben mußte.[p. 30]

Maar wat onderscheidt de ene van een andere situatie, wanneer gaat de ene over in een andere? Klopt, naast die van object dat er 'in' verkeert, de aanname van omstandigheden annex situatie wel? Hmm, hoe dan ook

hat die Quantenhypothese zu der Vorstellung geführt, daß es Veränderungen [...] gibt, die nicht stetig [...] verlaufen.[p. 29]

En stelselmatige oriëntatie is geboden, omdat, zo laat Kretzschmar Planck ook verder zelf aan het woord,

sich die verschiedenen Gebiete [...] nicht vollständig voneinander isolieren lassen, sondern vielmehr aufs innigste zusammenhängen.[p. 40]

Interdependentie, dus,

ein einheitliches, fest verflochtenes Gewebe [p. 55 und] schon beim Sammeln des Materials [kann] der vorausschauende und vorfühlende Glaube an die tieferen Zusammenhänge gute Dienste leisten[. p. 42]

En wat ik beschouw als dia-enneadische dynamiek van subjectief situationisme blijkt Planck reeds vergelijkbaar opgemerkt te hebben:

[S]o bildet sich aus dem Wechselspiel von Motiven und Handlungen eine endlose Kette von aufeinanderfolgenden Geschehnissen[. p. 72] Es bleibt natürlich dabei, [...] daß wir auf den Versuch, die Motive unserer eigenen Willenshandlungen lediglich auf Grund des Kausalgesetzes [...] grundsätzlich eben Verzicht leisten müssen.[p. 93]

In de enneade druk ik dat principiële onvermogen uit door motief 'achter' focus te positioneren. Zeg ook maar dat motief voor zichzelf onzichtbaar is. Waarom is informatiekunde relevant?

Es ist also eine Welt, die wir niemals direkt [...] wahrnehmen können, [...] sondern stets nur [...] mittels gewissen Zeichen, die sie uns übermittelt.[p. 84]

Dat idee heeft Charles S. Peirce (1839-1914) ook over tekens die hij voorstelt ter bemiddeling ‘tussen’ – wat hij noemt – object en interpretant (en waarvan ik de enneade opzettelijk als uitbreiding bedacht heb).

100.47

Vanwege de ondertitel heb ik **Luhmann ontmoet ‘The Matrix’** (Eburon, 2009) gelezen. Want Ben van Lier stelt daarmee een voorstelling van

uitwisselen en delen van informatie in netcentrische omgevingen

in het vooruitzicht. Hij oppert

een interoperabiliteitsmodel [dat] enerzijds duidelijk [maakt] aan welke voorwaarden de totstandkoming van interoperabiliteit moet voldoen[,] anderzijds een analysekader [vormt] om problemen in de ontwikkeling en vormgeving van interoperabiliteit tussen autonome systemen mogelijk te maken.[p. 16]

Mijn indruk is dat Van Lier het nodeloos ingewikkeld maakt, waardoor hij uit het zicht verliest dat ook hij het ‘gewoon’ over tekengebruik (lees ook: informatieverkeer) kan hebben. (Ook) digitale infrastructuur voor informatieverkeer is dan, eh, netwerkcentrisch, omdat willekeurige deelnemers ermee aan zulk verkeer kunnen deelnemen. Hij haalt er “hybridisering” bij, vandaar zijn verwijzing naar het drietal The Matrix-films. Het is en blijft echter informatieverkeer. En met de zgn systeemtheorie van Niklas Luhmann vind ik Van Lier verstrikt raken in rammelende, zelfs overbodige, duidingen volgens autopoiesis en zelfreferentie. Waartoe dat leidt? Van Lier trekt enkele conclusies die operationalisering van “uitwisselen en delen van informatie” m.i. eerder belemmeren dan bevorderen. Zo stelt hij dat

het uitwisselen en delen van informatie tussen (hybride) systemen [...] plaats[vindt] in een te onderscheiden drie[-]eenheid van informatie, de uitingsvorm van de informatie en de wijze waarop de informatie moet worden begrepen.[p. 106]

Zucht. “Uitwisselen [...] van informatie” beperkt zich tot informatie, punt. Informatie, zeg ook een teken, dient voor wie het voortbrengt, afstemming van respectievelijke gedragsbijdragen. De tekenproducent richt een teken tot wie hij ermee tot zulke bijdragen wil bewegen. Of dat lukt, is natuurlijk iets anders. Want dat hangt ervan wàt de geadresseerde(n) als teken opvat(ten), wat dan o.a. ervan afhangt wat z/hij zèlf wilde(n) en hoe haar/zijn (hun) interpretatie(s) ervan haar/hem (ze) op andere gedachten enzovoort brengt (brengen). Hoe dan ook, als afstemmingsmiddel is èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid.

Inderdaad, een teken heeft, hmm, zeg ook maar, is een “uitingsvorm.” Die moet de tekenproducent als verzoek dus bemeten op het verkrijgen van afstemming met resp. inschikkelijkheid door de geadresseerde(n). Met nog steeds slechts het teken dat überhaupt uitgewisseld kàn worden, klopt, probeert de tekenproducent dus “de wijze waarop de informatie moet worden begrepen” te sturen. En het is dus niet zo, dat het een kwestie is van “delen” van betekenis. Afstemming van gedragsbijdragen verloopt tussen verschillende deelnemers, die wat zij respectievelijk als teken opvatten èlk voorzien van een dienovereenkomstig verschillende betekenis. Om een kans op beoogde afstemming te maken vergt een telkens een

samengesteld teken van de tekenproducent. Zoiets als algemeen geldige hoofddeling stel ik mij driedig voor. Dat vind ik immers passen in een voorstelling met, zoals ik ontleen aan een idee van Charles S. Peirce (1839-1914), het teken als bemiddelend element. Zijn ene element heb ik dus verbijzonderd tot drie nadere elementen. En vergelijkbaar driedig heb ik dat ‘gedaan’ met wat Peirce ook nog elementair als object en interpretant veronderstelt waartussen teken bemiddelt. Zijn triadische opvatting van semiosis heb ik uitgebreid tot een enneadische, maar nota bene met handhaving van wat ik zijn principiële idee acht; zijn drie elementen heb ik gewijzigd in drie dimensies/momenten met elk drie elementen.

De enneade helpt operationalisering van stelselmatig beheersbaar informatieverkeer. Zoals gestructureerd voorgesteld laten zich met een teken willekeurige gedrags- annex betekenisverschillen samenhangend ‘beschrijven’ en als zo’n ‘beschrijving’ uitwisselen. Dat ontgaat Van Lier nog. Hij houdt het er nog op dat

per autonoom systeem op drie niveaus afspraken noodzakelijk zijn.[p. 60]

Ervan afgezien dat ‘natuurlijk’ niets ... autonoom is, kan er géén onderscheid gelden tussen, in zijn woorden,

semantische afspraken gericht op de inhoud en betekenis van de uitgewisselde informatie [en] contextuele afspraken gericht op de interpretatie, verwerking of toepassing van de ontvangen informatie, om daarmee te kunnen handelen, functioneren of produceren.[p. 60]

Van Lier gaat er kennelijk nog abusievelijk van uit, dat informatie met absoluut geldige betekenis geassocieerd kan/moet worden. Dat lijkt hij vervolgens te ontkennen, en dat is dan terecht, door te wijzen op de noodzaak van context als, eh, extra informatie voor borging van toepasselijke interpretatie. Zoiets als betekenismatig bestaat er daarentegen slechts één, vooruit, niveau. Daarom moet ook en vooral context als onlosmakelijk semantisch, hmm, zeg liever pragmatisch element gelden.

De misvatting van gescheiden “niveaus” is echter hardnekkig. Nogmaals, dat komt door de valse veronderstelling van elementaire informatie met objectief resp. absoluut geldige betekenis. Wie niet bewust raakt van die veronderstelling, houdt er dus aan vast.

Nogmaals, stelselmatig werkt pas deugdelijk de veronderstelling van informatie als samengesteld. Ook Van Lier is er niet aan toegekomen.

100.48

In **Indexing and Abstracting in Theory and Practice** (University of Illinois, 1991) beschrijft E.W. Lancaster o.a. kortweg enkele methoden voor zgn precoördinatieve indexering (lees ook: classificatie). Er bestaat meer behoefte aan zo’n methode, indien ... beschrijving van een onderwerp meer termen betreft.

Stel dat alle termen zoiets als een gelijksoortige/-waardige bijdrage aan de betekenis van de onderwerpsbeschrijving leveren. Ofwel, elke term beschrijft zoiets als een aspect van het onderwerp in kwestie. En op voorhand komt elke term dan als eerste insteek – voor een zoekactie naar informatie – in aanmerking, met elke andere term als tweede insteek, enzovoort. Ofwel, voor volledige dekking van opvraagmogelijkheden moeten alle volgordes van die termen als evenzovele indices – kunnen – tellen. Zoals Lancaster aangeeft,

a post-coordinate system allows access through any **combination** of terms assigned to a document.[p. 42]

Inmiddels is zgn postcoördinatie gemeengoed, nota bene omdat met behulp van digitalisering ook nog eens op de 'schaal' van het Internet willekeurige combinaties kunnen worden 'nagegaan.' Waar Lancaster het daarentegen – nog – over heeft, zijn methoden die geschikt moeten zijn voor een – op papier – gedrukte index en, zo waarschuwt hij,

[t]here is no way that a printed index can economically provide the level of access provided by a post-coordinate retrieval system.[p. 42]

Met het aantal termen van onderwerpsbeschrijving neemt het aantal combinaties van termen exponentieel toe. Dat aantal blijkt zelfs sterk beperkt te kunnen blijven door de aanname van gelijksoortige/-waardige bijdrage per term aan 'gehele' betekenis te laten vallen.

Zo maakt S.R. Ranganathan onderscheidt naar een vijftal – soorten – facetten (lees ook: aspecten) in een vaste volgorde. Dat weet ik allang, maar van Lancaster leer ik nu dat

Ranganathan's theories can [...] be considered to have influenced PRECIS (Preserved Context Index System as developed by [Derek] Austin [in 1968].[p. 53] The subject matter [...] is described by a series of terms that are put in a "context-dependent" sequence.[p. 54]

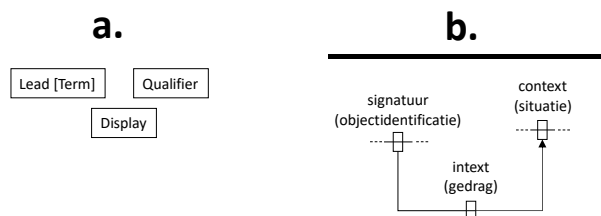
Let wel, ook dat idee was dus bedoeld voor een zgn gedrukte index die voorafgaand, vandaar de aanduiding met precoördinatie, aan een zoekactie vaststaat. Hoe dan ook verlaat PRECIS de aanname dat tussen de verschillende beschrijvingstermen géén verband bestaat. Daarvoor in de plaats kiest PRECIS voor

[t]he logic [...] that [...] each term is essentially dependent on the term immediately before it.[p. 54]

Als modelleermethode die praktisch bestemd is voor informatiekundige ontwerp-opgaven van stelselmatige digitalisering, kent Metapatroon mede dergelijke relativiteit als beginsel. Lancaster licht toe dat

a PRECIS entry has three components[. p. 54]

Zijn schets heb ik hier als figuur 1.a overgenomen. Figuur 1.b geeft de nadrukkelijker recursieve relativiteit volgens Metapatroon weer (en deels verwijzing naar enneade als schema van omvattender grondslag).

figuur 1

Over de driedelige indeling volgens PRECIS merkt Lancaster op, dat

[t]his is justified on the grounds that it provides a practical way of showing, simultaneously, the relationship between the term used as an entry point in

the index and the terms that are: (a) of wider context, and (b) of narrower context.[p. 54]

Wat met PRECIS voor specifieke(re) context moet doorgaan, is volgens Metapatroon echter géén context, maar intext. Voorts vermeldt Lancaster over PRECIS,

[w]hile the lead position will obviously always be occupied, the other [two] positions need not always be.[p. 54]

Ook dat geldt volgens Metapatroon anders. Dat komt o.a. omdat Metapatroon géén methode is om telkens een apàrte betekenis te beschrijven, maar zoiets als betekenissenstelsel waarin beschrijvingen van verschillende betekenissen elkaar ‘als het ware’ doordringen (lees ook: met elkaar samenhangen volgens wederzijdse afhankelijkheden, dwz interdependentie). Zo’n registratiestelsel is, eh, handmatig op enige schaal pràktisch onmogelijk te voeren. Overigens gebeurt digitalisering nog steeds niet volgens Metapatroon. Het is blijkbaar moeilijk om lòs te laten wat handmatig e.d. optimale praktijk is. Daarbij blijft het stelselmatige ontwerp een bekwame informatiekundig ontwerper vergen. Zoals Lancaster aangeeft,

[t]here are many instances in which the sequence in a string of terms does not in itself illustrate the dependencies unambiguously.[pp. 54-56]

Sterker nog, met èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid, dwz middel voor afstemming van gedragsbijdragen, bestaat vooral context veelal niet uit zgn termen (lees hier: woorden).

100.49

Enkele jaren geleden hoorde ik over RegelSpraak. Daaraan zou GegevensSpraak verbonden zijn, maar daarvan kon ik toen nergens ‘op’ het ww web enige uitleg vinden.

Inmiddels heeft de Belastingdienst een website – gewijd aan – wendbare wetsuitvoering. Daar staat verwezen naar– het rapport – **RegelSpraak-specificatie** (Belastingdienst, versie 2.2.0, 4 september 2025) met daarin **GegevensSpraak – het objectmodel** opgenomen als hoofdstuk 3. Als verband is daar verondersteld dat

RegelSpraak de objecten uit GegevensSpraak nodig heeft om te kunnen functioneren.[p. 14]

Dat klinkt, eh, logisch. Maar wat àls een object in aanmerking komt, wordt afgeleid van een bepàalde regel als kader. Dat gebeurt impliciet, en daarom is het inderdaad moeilijk te beseffen dat GegevensSpraak – en daarmee RegelSpraak – stelselmatig, eh, ònlogisch is.

(Pas) als je weet waarop je moet letten, herken je aanwijzingen. Zo staat er, met “persoonsobject” en “eigenschap geboortedatum” als voorbeeld, dat

voordat RegelSpraak-regels op de persoonsobjecten kunnen worden uitgevoerd[, ...] deze eigenschap voor elk persoonsobject een waarde [zal] moeten krijgen die overeenkomt met de geboortedatum van een persoon in de echte wereld.[p. 14]

Er zijn allerlei, zeg maar even, interpretaties van, dus bijvoorbeeld, geboortedatum mogelijk. De “RegelSpraak-regels” in kwestie zijn daarom slechts geldig voor een bepaalde, vooruit, maatschappelijk-verkeersregel, dwz voor regeling van bepàalde verhoudingen “in de echte wereld.” De bepèrking van geldigheid van regels moet

uiteraard stroken met geldige betekenis van beschikbare gegevens annex informatie. Daarvoor is het objectbegrip te grof. Dat blijft onbegrepen door de fixatie van zgn ict-ers op ... regels. Zij verstaan er verwerkingsregels onder, voor extra verwarring ook wel business rules genoemd. Vervang business door society, en je weet op welke reductie van samenleving met ook weer RegelSpraak gemikt wordt. Het opstellen, bijhouden enzovoort van – digitale – verwerkingsregels (lees ook: programmeren) is helemaal niet zo ingewikkeld. Dat lijkt maar zo, en blijft dat uiteraard ook voor wie er niet nieuwsgierig naar durft te zijn. In de praktijk van digitalisering bestaat de opgave echter vooral eruit om tijdig relevante informatie van de nodige kwaliteit beschikbaar te hebben. Daar gaat **RegelSpraak-specificatie** volstrekt aan voorbij:

Hoe dit precies in zijn werk gaat, is implementatie en valt daarmee buiten het bestek van dit document.[p. 14]

Wendbare, zeg ook flexibele, digitalisering vergt met voorrang informatie volgens stelselmatig consistente ordening van betekenissen, dwz met verschillen-in-samenhang tussen betekenissen. Op de reële stelselschaal, te weten die van maatschappij annex open samenleving, kan dat in de praktijk slechts een federatief stelsel van registers zijn. Er zijn aldus twee zgn schaalniveaus, te weten dat van het 'aparte' register en het federale van coördinatie door facilitering van informatieverkeer ertussen. Voor het federale schaalniveau schiet – ook – GegevensSpraak principieel tekort. En RegelSpraak kan de prullenmand in, omdat er zelfs als vanzelfsprekend abusievelijk zo'n simplistische opvatting over informatie voor gevolgd wordt: dwaalspoor.

100.50

Voor zover ik kan nagaan, aangespoord tot wat nadere oriëntatie door je hartelijke uitnodiging tot gesprek, :-) geldt RegelSpraak (Belastingdienst) voor "Wendbaar Wetgeven [...] qua methode" met GegevensSpraak feitelijk als onderdeel van RegelSpraak. Hmm, daarmee gaat m.i. nogal wat mis "om," zoals jij terecht als doel aangeeft, "de informatiehuishouding structureel goed in te richten."

Wat "momenteel nog zoeken [naar] pad [en] prioritering" betreft, zo'n huishouding vind ik met voorrang draaien om wat onder de noemer van digitale overheid het federatieve datastelsel heet. Verreweg de meeste data annex informatie verkrijgen overheidsinstellingen nota bene door zgn uitvraag van burgers en bedrijven. Mede daarom moet "structuur" zelfs ruimer de samenleving dekken, voor IND geldt dat zoals jij weet zelfs wereldwijd, met overheid als onderdeel ervan.

Overheidsinstellingen borgen o.a. kwaliteit van informatie, opdat tevens hergebruik verantwoord raakt.

Daar lijkt met zgn regelbeheer de aandacht – nog? – niet naar uit te gaan. Zo staat over beschikbaarheid van informatie voor (verwerkings)regels op pagina 14 van – het rapport – **RegelSpraak-specificatie** (Belastingdienst, versie 2.2.0, 4 september 2025) vermeld:

Hoe dit precies in zijn werk gaat, is implementatie en valt daarmee buiten het bestek van dit document.

Door de kennelijke fixatie op afleiding van verwerkingsregels van steeds een afzonderlijke (wets)regel – of mis ik iets? – is ook GegevensSpraak niet op nodige stelselmatigheid berekend, integendeel. Dat maak ik op uit het derde hoofdstuk,

GegevensSpraak – het objectmodel in RegelSpraak-specificatie.

En onder de noemer van standaardisatie is het overigens ook nog eens de vraag hoe GegevensSpraak zich verhoudt tot wat er al dan niet expliciet reeds als, eh, ònstelselmatige methoden voor conceptuele modellering op de lijst(en) van Forum Standaardisatie staat resp. voor opname erop in behandeling is en komt; over voorwaarden voor “structuur” gesproken, daartussen is/wordt vooralsnog – gebrek aan – verband veronachtzaamd.

[Niet verstuurd.]

100.51

Dank je wel voor je nadere bericht, genoeg gesprekstof! Dus graag tot a.s. donderdagochtend.

[Verstuurd.]

100.52

De eerste vijf edities van **Het juiste woord** (Kramers, oorspronkelijk 1931) zijn samengesteld door L. Brouwers. In de zesde editie (1988, herdruk 2002) ‘van’ F. Claes is de **Inleiding** (pp. ix-xiii) door Brouwers gehandhaafd. Hij licht toe, dat het met

het gewone, alfabetische woordenboek [...] gaat van woord tot de betekenis; het is in de eerste plaats gemaakt voor de **lezer**, die [van] de uitdrukking van een gedachte [...] de betekenis moet vinden. **Het juiste woord**[, daarentegen,] is ingericht, eerst en voor alles voor de schrijver, dwz iemand] die van zijn denken de juiste uitdrukking zoekt. Het rangschikt geen woorden alfabetisch; doch wel gedachten logisch, en somt bij elke gedachte die woorden en wendingen op, welke kunnen dienen om ze te vertolken.[p. ix]

Met wat hij “logisch” noemt, loopt Brouwers wat vooruit op wat hij verderop als “het plan” verklaart dat is gevolgd om de

gedachten [te] rangschikken die door de taal kunnen worden uitgedrukt.[p. ix]

Mijn opvatting over taal is – wat – anders. Vooruit, wie taal gebruikt (middel), drukt daarmee gedachten uit (doel). Maar wat is dan het ... doel van een gedachte? Onuitgesproken lijkt ook Brouwers te veronderstellen dat iemand met een gedachte ‘het’ begrip van ‘de’ werkelijkheid, nou ja, van een onderdeel ervan, eh, uitdrukt, met die ‘uitdrukking’ dan weer ‘in’ taal ... uitgedrukt. Wat mij betreft, zit ’t niet zo, hmm, objectief. Ik vind taal(gebruik) een afstemmingsmiddel. Kortom, èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid (maar die opvatting laat ik hier verder in het midden). Volgens Brouwers zijn er

drie classificaties [die] k[u]n[n]en worden aangewend [om] de gedachten [te] rangschikken die door de taal kunnen worden uitgedrukt.[p. ix]

Hij noemt

een alfabetische [waarbij] iedere hoofdgedachte wordt uitgedrukt door een slagwoord.[p. x]

Maar wat geldt als een “hoofdgedachte”? Wat Brouwers m.i. bedoelt, is dat hij uitgaat van een verzameling, vooruit, “hoofdgedachten.” Hij stelt dan drie manieren voor om verband tussen dergelijke elementen aan te brengen. Volgens de eerste manier zijn àlle elementen als het ware gelijkwaardig. Zonder een, zeg maar, inhoudelijk criterium voor rangschikking ligt alfabetische volgorde van

“slagwoord[en]” als strikt vormelijk criterium voor ordening voor de hand.
Als inhoudelijk criterium stelt Brouwers vervolgens allereerst

een streng ontologische [classificatie p. x]

voor. Zgn hoofdgedachten betreffen dan

de concrete wezens, beginnend b.v. met het Opperste Wezen, God, en geleidelijk afdalend, langs zuivere geesten, mens, dier en plant, tot aan de laagste: de stoffelijke, levenloze schepping.[p. x]

Dat klinkt nogal bijbels. Daarmee strookt dat zowel Brouwers als Claes is aangemerkt als s.j., wat de aanduiding voor pater jezuïet is. Een andere manier om zgn hoofdgedachten te ordenen, zo vervolgt Brouwers, is

een meer logische[. p. x]

Volgens hem gaat het dan om

een classificatie die in haar bouw vooral rekening houdt met de denkwetten van ons abstraherend verstand, die de gedachten niet rangschikt volgens de bestaande concrete wezens, maar volgens de aspecten die we, abstraherend, in die wezens herkennen.[p. x]

Het is ‘natuurlijk’ maar wat àls concre(e)ter resp. abstract(er) geldig ... gedacht wordt. Ik geloof (lees ook: denk :-) niet dat er “denkwetten” zijn zoals Brouwers ze beweert te begrijpen. Daarom, wat hij apart als ontologisch voorstelt, dekt varianten van de – aldus omvattender – verzameling zgn logische classificaties (met een strikte vormelijke, zoals alfabetisch, als een grensgeval).

Hoe dan ook is **Het juiste woord** opgezet volgens wat Brouwers beschouwt als “een meer logische [...] classificatie.” Nee, indeling volgens een enkelvoudig criterium valt onmogelijk vol te houden. Er is, erkent Brouwer,

van deze regel soms afgeweken. Het alfabetisch register voorkomt de moeilijkheden die daaruit konden voortvloeien.[p. x]

Inderdaad, meestal heeft iemand een term in het ... hoofd. Kijk in de index. Ga verwijzing(en) na. Kom daardoor op andere termen resp. gedachten. Kijk volgens een andere term wederom in de index, enzovoort. Dat staat in **How to use this book** (in: **Roget's International Thesaurus**, vierde editie, samensteller Robert L. Chapman, 1977, herdruk 1979, oorspronkelijk 1911) kortweg als volgt beschreven:

The search for a word that you need is a simple, two-step process which begins in the index. [... Starting from a particular word, i]n the index, look [it] up [...] and pick the subentry closest to the meaning you want. [Then, f]ollow its number into the text and you will find a whole paragraph [of related terms].[p. ix]

Met Metapatroon – en digitalisering – laat zich overigens aan enkelvoudige classificatie ontkomen. Zie elders voor uitgebreide documentatie.

100.53

Zelfs graag wil ik met jou ook over Metamodel InformatieModellering (MIM) spreken. Me erin “verdiepen” heb ik eerder al gedaan.

Kijk, MIM is, figuurlijk uitgedrukt, oude wijn in een nieuwe zak. Want MIM is niets, herhaal, niets anders dan wat allang algemeen, nou ja, bij ooit deugdelijk opgeleide informatiekundigen, bekend staat als – de methode van – Entiteit-RelatieModellering

(ERM).

Besef ajb dat administratieve registers met digitalisering vrijwel alom daadwerkelijk (lees ook: technisch) met zgn relationele databases ‘gevoerd’ worden. Dus, wie een zgn conceptueel informatiemodel voor een register (lees ook: informatieverzameling) ‘netjes’ volgens de ... regels van ERM ontwerpt, kan erop rekenen, nou ja, als het ontwerp tevens ‘netjes’ wordt uitgevoerd, dat het gerealiseerde register/informatiesysteem dienovereenkomstig wèrkt.

Wat zijn zulke regels? Het gaat daarbij, zeg ook maar als methode, om aanwijzing van 1. de sóórten elementen die voor het opstellen van een concreet model kunnen/mogen worden gebruikt en 2. de sóórten relaties die in een concreet model tussen exemplaren van de aangemerkte sóórten elementen kunnen/mogen worden gelegd.

In de zin van regels annex methode blijven aanwijzingen dus tot sóórten beperkt. Metamodel is daarom gewoon een ander woord voor (modelleer)regels annex - methode.

De aanduiding ERM zegt het al. De voornaamste methodische ‘elementen’ zijn entiteit en relatie. Daar komt voor allebei als, zeg maar, subelement attribuuft bij. En dan zijn er diverse relatiesoorten om tussen attributen, entiteiten en relaties in een ‘werkelijk’ model de nodige relaties te bepalen.

Onder de noemer van MIM heet een entiteit: object. Maar structureel verschilt MIM niet(s) van ERM. Daar is ook een verklaring voor. ERM is ontstaan als modelleermethode (lees dus ook: metamodel) voor zgn fysiek/technisch ontwerp, dwz voor ‘inrichting’ van een operationele database. Daar zijn pas later – eventueel – eraan voorafgaande modelleerslagen bijgekomen, die als logisch resp. conceptueel bekend zijn komen te staan.

Voor wie die geschiedenis niet kent, kan het lijken dat ERM als methode aanzet met het conceptuele model, enzovoort. Maar als methode voor de conceptuele modelleerslag (en voor de logische) is ERM nota bene àfgeleid van de eisen waaraan het model voor een operationele relationele (!) database moet voldoen. Oriëntatie allereerst op, en pas later volgens techniek. Ook MIM onttrekt zich er niet aan en daarom kàn het ook niets anders zijn dan ERM.

De vergissing om een bepaald tèchnisch, eh, metamodel betekenismatig voor algemeen geldig te verklaren blijft helaas hardnekkig gemaakt worden, zie bijvoorbeeld – afschrift van – mijn column [Bescheidenheid](#) (2001).

MIM staat op de lijst met aanbevolen standaarden van Forum Standaardisatie. Om een kopie nog eens apàrt als standaard te beschouwen bevordert ... standaardisatie uiteraard niet. Ik sluit overigens niet uit dat de bedenkers van MIM – zijn gaan – geloven dat zij ermee van ERM afwijken. Dat is dus óók een vergissing.

Vooruit, in het zgn specifícatiedocument **MIM – Metamodel InformatieModellering** (Geonovum, versie 1.2, 13 juni 2024) staat vermeld als

doel [van het] metamodel [...] waar informatiemodellen mee gemaakt kunnen worden [het] standaardiseren van de methode van informatiemodelleren waarmee afstemming tussen informatiemodellen, vergelijkbaarheid in publicatie en gebruik van gemeenschappelijke tooling mogelijk wordt. MIM faciliteert hiermee het ontstaan van een stelsel van samenhangende informatiemodellen.

Tja, wat is daar met samenhang bedoeld? Ook MIM gaat er kennelijk van uit dat een betekenismatig consistent model slechts per zgn domein haalbaar is. De elementen-

en relatiesóórten van welke modelleermethode dan ook omvatten, als het goed is, géén concrete betekenis(sen). Daaraan voldoet ook, eh, MIM. Prima. Maar daaruit volgt dat welke ‘strakke’ methode dan ook wat betekenissen betreft juist géén “afstemming tussen informati modellen [...] faciliteert.” Dergelijke borging zou als het ware impliciet geboden zijn, indien zgn atomisme en essentialisme absoluut gelden. Maar dan zouden verschillende modellen voor verschillende domeinen onnodig zijn. Ook voor betekenismatige “vergelijkbaarheid” biedt zo’n metamodel – dus – geen soelaas. Ik vermoed dat Geonovum dáárvor NL-SBB opvoert, maar dat gaat netzo mank aan de misvatting dat domein een bruikbaar afbakeningsbegrip voor betekenismatig strikt gescheiden informatieverzamelingen is.

Ja, er zijn èn blijven verschillende registers. Slechts door gebruik van dezelfde resp. vergelijkbare modelleermethode(n) valt daartussen echter onmogelijk betekenismatige samenhang te vestigen. De eveneens reële behoeften aan samenhang vergen erkenning van een èxtra, want overeenkomstig de opgaven van coördinatie omvattender, schaalniveau. En voor betekenismatige modellering op die (stelsel)schaal is ERM óngeschikt, dus MIM ook. Want als elementsóórt is entiteit annex object te grof voor identificatie van eenduidige betekenissen, dus óók voor netzo eenduidige samenhang ertussen.

Als modelleermethode is Metapatroon opzettelijk bemeten op stelselmatige betekenissenvariëteit.

Voor aparte, mits kleinschalige, informatiesystemen is en blijft ERM uitstekend geschikt (en verdient wellicht zelfs ook verder de voorkeur dankzij de voor technici herkenbare verankering in de ... techniek van ‘de’ relationele database). Zeg ook maar dat de registers die deel uitmaken van (lees ook: behoren tot) een federatief stelsel – èlk op zijn ‘eigen’ schaalniveau – qua metamodel óngewijzigd kunnen blijven. Samenhang noodzaakt echter tot een, herstel, één federale voorziening. Op/vor dat omvattende(r) schaalniveau werkt vooral vasthouden aan de valse veronderstelling van onderling gescheiden (betekenis)domeinen averechts. Een stelsel kenmerkt zich door verwevenheid, wederzijdse afhankelijkheden, en een stelselmatig passende modelleermethode laat zulke – dynamiek van – interdependentie ordelijk uitdrukken. Daarvor vervalt overigens onderscheid zoals volgens MIM geldt tussen begripsmatig, conceptueel en logisch als evenzovele beschouwingsniveaus.

In de aanhef van het Engelstalige Wikipedia-lemma [Entity–relationship model](#) (geraadpleegd op 7 oktober 2025) staat meteen dat

an **entity–relationship model** (or **ER model**) describes interrelated things of interest in a specific domain of knowledge.

Daar heb je, zeg maar, domeinoverstijgend dus niets aan, integendeel. MIM blijft als kopie eveneens domeinspecifiek (en over zoiets als normaalvormen à la ERM staat in het MIM-specificatiedocument zelfs helemaal niets).

Overigens, over context gesproken, dreigt onder de noemer van domein verder misverstand. Een organisatorische afbakening wordt dan klakkeloos ook informatiekundig gemaakt. Maar neem de ... organisatie waar jij thans werkt. Als er èrgens overzicht vereist is over allerlei informatie uit allerlei, eh, domeinen, dan wel dáár.

Nu ik toch bezig ben, :-) merk ik meteen maar wat over RegelSprak op. Nut en noodzaak ervan ontgaan me. Ik meen een poging te herkennen om nog maar eens

een zgn hogere programmeertaal te ontwikkelen. Zoals ik MIM als kopie van ERM opvat, zie ik echter niet wat RegelSpraak toevoegt aan wat allang aan programmeertalen beschikbaar is.

Wat is een (computer)programma? Inderdaad, een reeks verwerkingsinstructies, zeg ook maar verwerkingsregels. Kortom, elke programmeertaal is een ... regelspraak. Programmeertalen kunnen van elkaar verschillen. De keuze voor een taal wordt door het saldo van voor- en nadelen bepaald.

Oh ja, met RegelSpraak gaat GegevensSpraak gepaard. Dat is feitelijk ERM weer met beperking van toepassing tot domein van dien. Voor stelselmatig schaalniveau schiet dat dus tekort.

Verder heb ik de indruk dat de aandacht exclusief op programmering gericht is, met als nogal optimistisch plan dat een wetstekst 'automatisch' operationele programmatuur voor zgn uitvoering van de wet in kwestie oplevert. Hmm. De moeite van daarentegen 'handmatig' telkens zo'n (verwerkings)programmaatje blijven schrijven is verwaarloosbaar vergeleken met wat het allemaal 'kost' om relevante informatie met passende kwaliteit zeker te stellen (wat zonder stelselmatig overzicht nog eens extra moeilijk, zo niet onmogelijk blijft). Veelzeggend over de m.i. blinde vlek wat informatie betreft staat op pagina 14 van – het rapport – **RegelSpraak-specificatie** (Belastingdienst, versie 2.2.0, 4 september 2025) over

daadwerkelijke waardes in de echte wereld [vermeld:] Hoe dit precies in zijn werk gaat, is implementatie en valt daarmee buiten het bestek van dit document.

Serieus?

De prioriteit lijkt mij alom precies verkeerd gekozen. De cruciale voorwaarde voor digitale overheid en zo door naar digitale infrastructuur voor maatschappelijk informatieverkeer acht ik wat een federatief datastelsel heet. Aan stelselmatige opzet ervan ontbreekt het echter nog steeds. Het idee heerst blijkbaar onverminderd dat samenhang valt te bereiken door – bepaalde – standaardisatie te beperken tot samenstellende delen. Nogmaals, er moet een federale voorziening aan worden toegevoegd. Inderdaad, gemeenschappelijke infrastructuur, maar met voorrang stelselmatig in de zin van samenhangende betekenisverschillen, dus anders dan wat daarvoor tot dusver, ook nog eens tot zgn digitale overheid beperkt, is opgezet resp. gepland. Zie verder wellicht – de samenvatting van – mijn opstel [Wat is een semantische standaard en hoe kan College Standaardisatie die vraag \(anders\) beantwoorden?](#) (2011).

Nee, ik verwacht niet dat je het met me eens bent. Althans, niet meteen. :-) En als je meent dat wat ik beweer, volslagen irrelevant is voor Publiek Regelbeheer als jouw thema, laat je mij dat stellig prompt en duidelijk weten. Ik verheug me op ons gesprek.

100.54

Het is dus mijn dringende opgave :-) om je te laten inzien dat oriëntatie volgens "een bepaald domein" onstelselmatig is. Als je wilt vasthouden aan de aanduiding 'domein,' vooruit, bestaan domeinen niet apart van elkaar. Ze zijn daarentegen met elkaar verweven, ofwel, zoals alle begrippen in een conceptueel model, doordringen ze elkaar, maken aldus onderdeel van elkaar uit. Dat komt dus neer op – de noodzaak van – principiële heroriëntatie, zeg ook maar filosofie. Daarvoor moet je, herstel, moeten "we als overheid" :-) vooral ontsnappen aan de beperkende fixatie

van ict-ers op wat zij menen te – willen? – beheersen als èn met digitale (programmeer)techniek.

Ja, het gaat er om “dat we als overheid weten, wat er in een bepaald domein bedoeld wordt.” Maar “we als overheid” telt een – wisselend – véélvoud aan instellingen en zo door naar functionarissen en nog verder door naar hun verschillende werkzaamheden. En dan zijn er burgers en bedrijven die eveneens in allerlei hoedanigheden ‘iets’ weten. Wat daarom telt, is afstemming. En dàt lukt dus nooit apart “in een bepaald domein,” maar vergt overzicht volgens samenhang, eh, door-de-domeinen-heen.

Daarvoor is entiteit resp. object als basale elementsoort echter te grof. Volgens Metapatroon is dat gedrag. Want gedrag is eenduidig aanwijsbaar als combinatie (!) van een object en een situatie. Door 1. bijdrage àls object resp. àls situatie te relativeren en 2. herhaalbare combinatie (jargon: recursiviteit) dekt Metapatroon willekeurig, dwz open, bereik.

Je kunt ook een situatie resp. context zelfs als een ... domein opvatten, maar stelselmatig dient domein dan niet voor onderscheid tussen – onterecht als disjunct gedachte – verzamelingen van begrippen, wel als differentiële factor pèr begrip (waarvan het als zodanig ter identificatie nota bene deel van uitmaakt). Een dergelijk stelselmatige contextopvatting omvat MIM – nogmaals, als kopie van ERM – niet vanwege de ònstelselmatige domeinopvatting die eraan ten grondslag ligt.

Nee, zo’n heroriëntatie van grondslag is niet ... eenvoudig (en blijft belemmerd door vast te – willen – houden aan de, zeg maar, apartheidsoriëntatie volgens zgn domeinen).

Voor een commercieel bedrijf kan de ‘beperking’ tot domein gericht op een nogal enkelvoudig doel (financiële winst) zeker op korte termijn voordelig zijn. Daarmee ‘dwingt’ het klanten enzovoort immers zijn werkwijze enzovoort op (om concurrenten de pas af te snijden).

Maar “we als overheid” zijn verantwoordelijk voor verloop van maatschappelijk verkeer met oog voor dynamiek van differentiële belangen van ‘verkeersdeelnemers.’ Daarom dienen “we als overheid” afstemming. Wat eventuele overheidsbemoeienis betreft variëren (verkeers)regels van zulke bemoeienis vóór- tot àchteraf. Vóóraf werkt uiteraard slechts adequaat als de betrokken overheidsinstelling het desbetreffende maatschappelijk verkeer strak genoeg ... regelt. En dan nòg verloopt dat verkeer weleens tot vaak ‘afwijkend’ en is alsnog overheidsbemoeienis achteraf gevraagd.

[Niet verstuurd.]

100.55

Ik houd het hier dus maar kort. :-) (Ook) aan MIM ligt een domeinbegrip ten grondslag dat samenhang door-zulke-domeinen-heen belemmert. Als jij onder de noemer van context, daarmee ben ik het grondig met je eens, naar uitdrukkingsmiddel van verschillen-in-samenhang zoekt, vind je dat daar dus niet. [Verstuurd.]

100.56

Mag ik een opmerking maken over wat mij als, eh, buitenstaander in elk geval ‘officieel’ niet aangaat? :-)

Zoals je weet, heeft Martijn Houtman een versie van de informatierotonde (aangepast voor .NET Framework 4.8.1; verkenning voor versie aangepast .NET

Core is in gang) voor installatie aangemeld. Er blijkt ook algemener [in jullie organisatie] structureel echter niet in op z'n minst benodigde ondersteuning met, zeg maar, technisch beheer van de informatieronde voorzien te zijn. Dat is m.i. een risico voor continuïteit van uitvoering van allerlei werkzaamheden door medewerkers van jouw afdeling.

Er is veel, en nota bene terecht, dat Martijn Houtman 'van buiten' niet 'mag.' Hoe je als interne voorwaarde noodzakelijk zgn technisch beheer beter geregeld kunt krijgen, weet ik niet. Met zonodig mijn verontschuldiging voor mijn bemoeizucht, is het een idee dat je eens met [X] spreekt over ontbrekend beheer? Hij heeft dat eerder als risico erkend.

100.57

Inmiddels heb ik [jouw kennis] telefonisch gesproken, leuk gesprek. Hij herkent dat ordening mbv digitalisering exclusief volgens entiteit resp. object tekortschiet, zodra reële variëteit zich fijnmaziger manifesteert. Maar hoe dan wel? Over zijn emailadres beschik ik dankzij jou ook. Afgesproken dat ik hem allereerst (een) inleidende tekst(en) over Metapatroon stuur.

100.58

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 1 (inleiding)

Wat vind je als "enterprise informatie- en gegevensarchitect" ervan een praktische, zeg maar, oefening met stelselmatig informatiekundig ontwerp(en) te doen? Als je het onderzoek wilt noemen en mij een vrijwilliger, prima. Inderdaad, daarvoor biedt vooral zgn immigratie m.i. een geschikte, zelfs intrigerende 'aanleiding.' Met dank voor inspiratie kom ik hier alvast met een inleiding.

Voor een indruk van wat er zoal bij de overheidszorg om – waaraan tegenwoordig vrijwel iedereen klakkeloos denkt als – immigratie komt kijken, van wat ervoor op z'n minst zgn formeel relevant is, heb ik na ons gesprek de Vreemdelingenwet opgeslagen. Nee, het gaat mij uiteraard niet zo gauw duidelijk worden wat de nadere bepalingen ervan in, nota bene, hun samenhang 'regelen.' (Want elke afzonderlijke bepaling is pas begrijpelijk door het geheel dat alle bepalingen als een systeem – zouden moeten – vormen. Kip en ei.)

Op zoek naar een aanknopingspunt, houvast, leidraad, referentiekader e.d. stel ik daarom een vergelijking voor met 'iets' waarmee vrijwel iedereen vertrouwd(er) is (al is het maar van horen zeggen).

Wat immigratie – en overigens ook emigratie – betreft komen een nationale staat zoals Nederland en een, bijvoorbeeld, discotheek m.i. vergaand overeen. De manager van de disco heeft bij de ingang immers een uitsmijter gepositioneerd. Ja, wie zich 'in' de disco volgens de daar geldige (in)formele regels misdraagt, wordt 'uitgesmeten.' Maar de meeste tijd werkt de zgn uitsmijter van dienst toch als toelater. Vaste bezoekers kent z/hij en laat z/hij door. Wie z/hij – nog – niet kent, komt slechts binnen als zgn introducé/introducee; precies, dat vergt een referent(ie). Deze vergelijking is niet beledigend, minachtend enzovoort bedoeld. Wat begrip helpt, is – kunnen uitgaan van – structurele overeenkomst tussen verschijnselen. En dat ene, zeg maar, voorbeeld laat zich dan, over stelselmatigheid gesproken, veralgemeniseren. Het idee daarmee is dat wat-er-allemaal-onder-de-noemer-van-immigratie(zorg)    la Vreemdelingenwet enzovoort gebeurt, als een zoveelste concretisering (lees ook: invulling) valt te duiden volgens het abstracte(re) model. En dankzij dat algeme(e)ne(r) geldige model is wat betekenissen betreft meteen ook

eventuele samenhang 'geregeld' tussen zulke concretisering, welke dat allemaal ook kunnen – gaan – zijn; overkoepelend betekenismatig verband is o.a. onmisbare voorwaarde voor verantwoord hergebruik van informatie.

Door volgens een concrete aanleiding niet meteen tot 'bouwen' van aldus slechts beperkt bruikbare programmatuur over te gaan, laat zich veel van dergelijk onnsamenhangend bouwen en zo door naar telkens apart gebruiken vermijden.

Ook en vooral informatiekundig is er ruimte voor ontwerp nodig. De stelselmatige insteek lijkt aanvankelijk méér tijd te kosten.

Lijkt. Per saldo is de winst in tijd, om zowel over kwaliteit van informatievoorziening dankzij inherent geborgde samenhang als over – veel – lagere kosten van – verdere – ontwikkeling en beheer nog maar te zwijgen, aanzienlijk.

Bedoelde veralgemenisering gebeurt niet in ict-termen. Je zou het praktische filosofie kunnen noemen door de zelfs exclusieve nadruk op erkenning van relevante betekenissen. Wat zijn de samenhangende verschillen ertussen?

Dat is dus geen tijdverspilling, integendeel. Maar, zoals we ook bespraken, het is moeilijk om iemand die, van beleidsmaker tot en met -uitvoerder, druk ervaart om met een 'oplossing' te komen voor waarop z/hij specifiek beoordeeld wordt, het nut, herstel, de noodzaak van ruimer overzicht te laten beseffen (en om, over toelating gesproken, dus een stelselmatig georiënteerde informatiekundig ontwerper in te schakelen). Daarom stel ik voor in eerste aanleg samen te proberen verder te komen met een stelselmatige modelleeroefening.

Vooruit, informatiekundig ontwerpen als filosoferen. Uitgaande van één werkelijkheid, worden er zoiets als stukken van aangemerkt. Daarvoor kunnen al dan niet gecombineerd allerlei soorten criteria gebruikt zijn, zoals ruimtelijk, activiteit, afkomst, belangstelling, opleiding, middel, doel, ga zo maar door.

Dat zijn echter geen, eh, stukken in de zin van een (leg)puzzel. Ofwel, ze sluiten niet netjes op elkaar aan, dwz zonder overlap. Daarentegen doordringen ze elkaar, zijn verweven. Zo is de locatie van een discotheek gelegen in/op het gebied van een nationale staat.

Waartoe dient afbakening van één zo'n stuk? Dat maakt onderscheid mogelijk tussen wat erbinnen en erbuiten gebeurt.

Daarom bestaat er nauw verband met wie zo'n grens stelt resp. handhaaft. Hoe ver reikt reële invloed op 'gebeurtenissen,' hoe ver reële zorg inclusief aansprakelijkheid op/verantwoordelijkheid voor facilitering?

Over grenzen gesproken, formele bepalingen van werkelijkheidsstukken, maw volgens wet- en regelgeving, dient vooral problemen volgens, hmm, informele bepalingen te vermijden of, indien dergelijke problemen zich voordoen, op te lossen. De bedoeling met afbakening van telkens zo'n stuk werkelijkheid is beperking van verhoudingen tussen eventuele deelnemers eraan en/of van daadwerkelijke deelnemers. De beperking tot erbinnen vergroot de kans op invloed (lees ook: gezag, macht, zeggenschap e.d.) voor dat bereik en verkleint de zorgplicht ertoe.

Nou ja, ruwweg dat idee zit er achter.

Een stuk wordt wel een domein genoemd voor nadruk op invloed, beheersing van wat erbinnen gebeurt. Het Latijnse woord domus betekent huis, en dominus betekent heer des huizes, vandaar.

Dat kan echter geen absolute macht zijn. Want, nogmaals, als werkelijkheidsstukken doordringen zgn domeinen elkaar, zijn ze met elkaar verweven.

Hoe dan ook heeft zo'n stuk werkelijkheid – wat ik ook verder veralgemeniserend

hier maar even noem – een bestuur.

Een bestuurd stuk werkelijkheid is o.a. open in de zin dat de verzameling deelnemers aan het dienovereenkomstige verhoudingen- annex verkeersbereik kan veranderen. Er kunnen deelnemers bijkomen en afgaan; ook – en vooral? – daarvoor gelden ‘als regel’ respectievelijke criteria.

Kortom, aspect/onderdeel van bestuur van een stuk werkelijkheid is toelating ertoe resp. uitsluiting ervan als deelnemer (lees ook: als lid e.d.).

Als ingezetene van een gemeente kan iemand bepaalde rechten ontleen aan de gemeente, maar heeft tevens, zeg maar, gemeentelijke verplichtingen. En met een (opleidings)diploma is iemand lid van een ander stuk, daadwerkelijk werkzaam als zgn professional van nog weer ander, zij het wellicht verwant, stuk, enzovoort.

Iemand is lid van een vereniging, huurt een woning, heeft een abonnement op een krant, enzovoort. Iemand bezoekt een voorstelling, is medewerker van een organisatie, loopt een winkel binnen, gaat in een café zitten, benut een ww website, fietst naar huis, enzovoort.

In algemene termen ‘doet’ iemand dus niet anders dan zich voortdurend wel ergens als deelnemer van te – moeten – gedragen. Samenleving is alom ... geregeld volgens dergelijke op elkaar betrokken stukken. Wie eenmaal als deelnemer telt van het ene stuk, kan daarmee voldoen aan een voorwaarde om als deelnemer van een ander stuk toegelaten te worden. Daartoe dient bijvoorbeeld formele certificering, maar zgn informeel ‘werkt’ dat vaak minstens zo sterk. En hergebruik van informatie komt voor een – groot? – deel neer op nagaan of aan voorwaarden voldaan is door – resultaten van – eerdere gedragingen elders (waarover dus ook elders informatie beschikbaar moet/kan zijn).

Als deelnemer ‘in’ een willekeurig bestuurd stuk werkelijkheid erkend gaan (mee)tellen, zou je altijd immigreren kunnen noemen (en omgekeerd is emigreren daar niet langer erkend deelnemer – mogen/willen – zijn). Dat vind ik op hoofdlijn prompt o.a. de Vreemdelingenwet begrijpelijk(er) maken. Maar voor stelselmatige borging verdient het dus voorrang om een model van betekenissen in algemene(re) term op te stellen. Voor immigratie à la Vreemdelingenwet zou dan een daarvoor kenmerkende parameterisering moeten volstaan.

Oefen je mee met verwevenheid van begrippen/betekenen? De aanleiding maakt in principe niet uit, maar nav immigratie vind ik dus de noodzaak van stelselmatige aanpak nog eens extra evident. Dat biedt serieuze oefenstof. En de modelleeropgave is maatschappelijk extra interessant resp. dringend. Na deze inleiding kunnen we met plaatjes verder. :-) Wat vind je?

100.59

onderwerp: theorie voor praktijk, markt van stelselmatige opgaven

Tijdens ons prettige, want open, telefoongesprek liet je me uitspreken :-) toen ik met zoveel woorden probeerde te suggereren dat vooral digitale netwerktechnologie praktisch kwalitatief andere mogelijkheden biedt, maar dat (h)erkenning enzovoort ervan met voorrang een andere informatiekundige theorie vergt.

Wat ik daarvoor als theorie voorstel, komt neer op, zeg maar, verschuiving van ‘wat’ eenduidig betekenis ‘heeft.’ (Ook) voor automatisering resp. digitalisering is daarvoor entiteit resp. object in gebruik geraakt. Kleinschalig blijft dat prima voldoen. Maar, tja, verantwoord laat zich intussen vernetwerkt, zeg ook maar op stelselschaal, uiteraard niets meer kleinschalig mikken en houden.

Ik stel gedrag(ing) als grondslagbegrip voor – borging van – stelselmatige

eenduidigheid van betekenis voor. Maar daarvoor 'behoort' een gedrag(ing) dan wel een eigenschap niet strikt tot een object (lees hier dus ook: entiteit) te worden gerekend. Daarentegen beschouw ik een gedrag(ing) bepaald door niet één, maar principieel door twee (f)actoren, te weten door zowel object als situatie.

Tussendoor merk ik op dat een dergelijke grondslag allang voor allerlei vakdisciplines bestaat, van sociale psychologie tot quantummechanica. Dus nu informatiekunde nog, en bijgevolg (!) software engineering e.d.

Metapatroon heb ik als modelleermethode annex -taal voor stelselmatige opgaven bedacht (en daarmee zijn beoefenaren van andere vakdisciplines dan weer niet gekomen). Er zit overigens nog iets meer aan vast dan de tweeledige samenstelling van een gedrag(ing). De samenstellende delen zijn voorts zowel relatief als recursief geldig. Daarmee is Metapatroon geschikt voor willekeurige variëteit van betekenissen die tegelijk samenhangen.

Over levenscyclus gesproken (en ervan afgezien dat de aanduiding als cyclus met ordening van dien vaak vals is), wat als levend verondersteld is, heet dan een object.

Dat verkeert in de ... loop van zijn leven is wisselende situaties, telkens met gedrag(ingen) die mede afhangen van de situatie in kwestie. Van situatie tot situatie verschillen gedrag(ingen) van wat verondersteld wordt dóór te gaan voor hetzelfde object. Maar die situaties kunnen niet eveneens tot respectievelijke gedrag(ingen) van strikt het object in kwestie worden gerekend.

Metapatroon keert daarom alles als het ware binnenste-buiten. Wat door-de-situaties-heen van het ene object dezelfde gedrag(ing) kan blijven, is immers ... niets. Formeel krijgt – wat moet gelden als – een object daarom een nul-identiteit toegekend. Voorts heeft een object deelidentiteiten, één zo'n deelidentiteit voor elke situatie waarin het object verkeert met bijbehorend – verschil van – gedrag(ing)saandeel.

In de werkelijkheid lopen levenscycli van zgn objecten door elkaar heen, zijn met elkaar verweven. Wat voor een bepaald object op enig moment als situatie telt, is evenzogoed herleidbaar tot een ... object met een ... levenscyclus, enzovoort. Met het recursieve relativiteitsbeginsel van Metapatroon valt dergelijke verwevenheid (lees ook: interdependentie) eenduidig te ordenen.

Aansluitend op wat jij me zei, dat lijkt mij tevens voor middelenbeheer relevant, indien een specifiek middel annex object 'gevolgd' moet worden, al dan niet gewijzigd, door-de-configuraties-van-middelen-heen; exemplaren mogen niet worden verwisseld.

Als je waar dan ook een probleem ervaart dat je meteen modelmatig hoofdbreken blijft kosten, zou je het eens volgens Metapatroon kunnen 'bekijken.' Daar help ik je uiteraard zeer graag bij. (En om vervolgens te beoordelen of de opzet volgens betekenisverschillen operationeel voordeel biedt, is er een, zeg maar, programmatuurplatform om vlot, nou ja, door wie dat platform weet te gebruiken, een prototype te ontwikkelen dat allereerst betekenismatig de variëteit volledig dekt.)

Met context als beschrijving van situatie noem ik het beginsel van Metapatroon ook wel contextuele verbijzondering. De naam Metapatroon gaf ik er pas aan toen ik een boek erover schreef. Dat is Metapattern: context and time in information models (Addison-Wesley, 2001). Mijn eerste documentatie stamt uit 1991. Toen koos ik als leidraad voor uitleg de normalisatieslagen volgens entiteit-relatiemodellering, zie [Multicontextueel paradigma voor objectgerichtheid: naar de vijfde objectvorm voor flexibiliteit van informatievoorziening](#). Uit genoemd boek heb ik in 2004 een gedeelte

van de Inleiding en de hoofdstukken met algemene uitleg als formele (beeld)taal in een apart opstel opgenomen, zie [The pattern of metapattern: ontological formalization of context and time for open interconnection](#). En sinds 2010 verzamel ik m.i. relevante tekstpassages uit met verwijzing naar mijn geschriften in [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#).

Als je er een blik op wil werpen, graag. Het meest praktisch is echter verkenning van een idee dat je wellicht hebt voor een nieuwe markt, maar waarvoor je een idee voor een gestructureerd aanbod nog vindt ontbreken.

Oh ja, jij noemde o.a. stamgegevens. Daar vind ik, eh, stelselmatig ook wel wat over op te merken, zie [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#) (2017) en dat zijn maar drie pagina's enige uitleg van Metapatroon zelfs inbegrepen. Ik kijk naar, vooruit, voor andere praktijk allereerst dus theoretisch, :-) vervolg uit.

100.60

Heb jij al iets vernomen over bemiddeling voor eventueel contact met [E]?

100.61

Ik vind het fijn dat ik je zo'n, zeg maar, signaal kan laten horen. Wat ik begrijp, is dat er bij [de afdeling belast met technisch beheer] personele wisselingen waren. Wat allereerst altijd nogal, zeg maar, informeel en daarmee vlot viel te regelen, lukt helaas niet meer. Maar in geval van een probleem met technisch beheer moet je uiteraard vlot geholpen kunnen blijven. Het lijkt me dat [X] na zijn terugkeer je zeker kan helpen daarvoor de nodige contacten te leggen en afspraken te maken.

100.62

Intussen heeft Martijn Houtman alweer meer inzicht in en overzicht over eventuele aanpassingen van de informatierotonde op .NET Core. We hebben het voorzichtig verkenning genoemd, maar hij komt meteen toe aan het daadwerkelijk doen van een aantal van zulke inderdaad benodigde aanpassingen. Ik houd je graag ook verder op de hoogte, en vragen kan je uiteraard ook direct aan Martijn stellen.

100.63

Ook een informatiekundig ontwerper kan natuurlijk nooit "los" van zichzelf komen, maar met hoe jij met zoveel woorden "stelselmatig" kenmerkt ben ik het grondig eens: oriëntatie volgens enkelvoud van "de [...] stroming van het moment," dwz zowel uitgaande van als gericht op een enkel belang, perspectief e.d., blijft pertinent onstelselmatig.

Wat mij betreft, als je me toestaat er iets over op te merken, beschouw jij voorlopig jezelf ook verder als "ingang" resp. "plek" voor "de insteek om [modellering] stelselmatig te doen." Op korte termijn blijven "aanvaring[en]" je dan bespaard. :-) Ik stel dus voor om, eh, informeel te kijken hoever jij en ik onderling een stelselmatige aanzet kunnen geven. En daarmee kan je eventueel op "zoek" naar "ingang" elders voor ruimere "plek."

Zoals ik je al schreef ben ik prompt geïntrigeerd geraakt door wat immigratie, algemener opgevat als overgang van buiten naar binnen van een (im)materiële grens, allemaal ... raakt. Daardoor begin – ook? – ik – pas? – het idee van een nogal rechtsfilosofisch criterium te krijgen, te weten dat zgn regels, ik bedoel in de zin van formele wet- en regelgeving enzovoort, zoiets als ingedeeld kunnen worden volgens wat wiskundig omgekeerde evenredigheid heet. Hoe meer, van nota bene tevens daarmee verondersteld welk stuk werkelijkheid dan ook, de grensovergang van buiten naar binnen zodanig geregeld is, des te minder vergt wat er binnen het stuk in

kwestie gebeurt regeling. Jij noemde de studentenvereniging waarvan je lid was, ga verder maar na waarin je grensovergangsmaatregelen herkent.

Is zo'n idee "nuttig"? In elk geval valt veralgemenisering, zeg ook maar mikken op stelselmatige dekking, ermee nog vol te houden. Dat houdt inderdaad ergens op, maar het is de 'kunst' van informatiekundig ontwerp(en) verbijzonderingen optimaal te verdelen. Voor verweven ordening van betekenissen komen inderdaad zgn – recursieve – contextuele verbijzonderingen in aanmerking.

Met "tgm jenv" als zoekterm kwam ik voor TGM op Traineeship

GegevensManagement. Is dat wat je met TGM aangeeft? Zo ja, ook mee eens, wat ook wel informatiebeheer heet is cruciaal.

Ik ben dus vooral ook zelf :-) zeer nieuwsgierig naar een stelselmatig model 'nav' immigratie. Ik meldde me al eerder als vrijwilliger en ga wat plaatjes proberen. Wordt vervolgd.

100.64

Anders en "relatie" ermee, haha, met TGM bedoel je dus geen Traineeship GegevensManagement, maar Technisch GegevensModel.

Ook bedankt voor afschrift van kort verslag van opperste overwegingen over "wat de invoering van [gewijzigde regels] betekent voor het werk [...] én voor de aanvragers," maw voor de uitvoering. Ja, dat "betekent" nogal wat. Maar wat ... precies? Hoe dat beheersbaar valt te krijgen met nagenoeg exclusieve nadruk op ontleding annex herordening van regel(formulering), ontgaat me. Volgens mij is voor verantwoorde, want praktisch gedegen, beoordeling van o.a. dat verband een voldoende uitgewerkt stelselmatig informatiemodel onmisbaar. Het model ... regelt immers relevante betekenissen voor de regels. :-) Geen opdracht voor zo'n betekenissenmodel, dus geen druk. Laten we het 'gewoon,' zeg ook maar in onze 'eigen' tijd, eens proberen.

100.65

Iemand die daar nog steeds weinig van begrijpt, is Felienne Hermans. Dat vind ik althans blijken uit haar opiniebijdrage **Met programmeren bereik je niet een betere digitale wereld** (in: **NRC**, 14 oktober 2025, p. 31). Zij heeft ondertekend als hoogleraar Computer Science Education en schrijft nu dat zij "van [haar] geloof gevallen [is]" in de noodzaak van onderwijs, en dan zo vroeg mogelijk, in "programmeervaardigheid." Sterker nog, zij wijst op "de onmenselijke wereld van de programmeertalen." Kennelijk ervaart zij "de stramien van de computer" strijdig met "bevragen en dingen vanuit verschillende perspectieven [...] bekijken." Desondanks lijkt zij een uitweg te suggereren, want zij roept op "soms de computer aan de wereld aan te passen."

Soms? Nee, altijd! En dat lukt inderdaad niet, herstel, nooit door meteen aan het programmeren te – leren – slaan. Voorrang verdient het opstellen van een multiperspectivistisch, vooruit, wereldbeeld. Daarna is eventuele programmatuur aan de orde, nota bene voor verwerking van informatie volgens resp. voor zulke relativerende betekenissenvariëteit inclusief -ordening, als hoogstens onderdeel van hulpmiddel. "De stramien van de computer" liggen dus véél minder vast dan Hermans lijkt te veronderstellen in de door haar onuitgesproken zin van strikt monoperspectivistisch. Nee, duiding van en bijgevolg gedrag volgens/naar werkelijkheid als verweven leert niemand door programmeeronderwijs, of door welke opvoeding en -leiding dan ook, volgens impliciete verabsolutering. Zie voor mijn aanbeveling o.a. [Analytic philosophy for synthesis from early education on](#) (2016).

100.66

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 2
(stelselmatig autorisatiebeheer als aanzet)

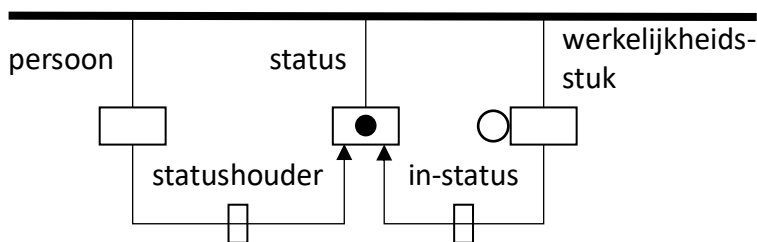
Ik stel je een aanzet voor, nou ja, allereerst een aanzet voor een aanzet, die m.i. de moeite waard is om vervolg aan te geven. Eerder opperde ik dat “als deelnemer ‘in’ een willekeurig bestuurd stuk werkelijkheid erkend gáán (mee)tellen, [...] je àltijd immigreren [zou] kunnen noemen (en omgekeerd is emigreren daar niet langer erkend deelnemer – mogen/willen – zijn).” Tja, dan zou je het verschaffen van passende erkenning àltijd autoriseren kunnen noemen.

Daar kom ik op, omdat ik sinds jaren óók pleit voor stelselmatige autorisatievoorziening. Onlangs schreef ik er [...] nog maar eens een inleidende aantekening over[, zie [aantekening 99.12](#)].

Die aantekening is weliswaar toegespitst op bevoegdheid voor gebruik van zgn digitale voorzieningen. Maar de structuur die figuur 4 toont, vind ik algeme(e)n(er) geldig. Daarvoor ontdoe ik de term statushouder van de blijkbaar – nogal – ènkelvoudig concrete betekenis volgens vluchtelingenrecht. (Vasthouden, doorgaans klakkeloos, aan zo’n ènkele betekenis voor opzet van een hulpmiddel, digitaal of niet, verklaart overigens waarom meerdere van dergelijke apàrte middelen niet zgn semantisch interoperabel zijn.)

Als je de bijgevoegde aantekening leest, kom je als pràktisch voornaamste (sleutel)criterium situationele hoedanigheid tegen. Dat kunnen we ook status noemen. En dat maakt van personage ... statushouder. Dus, bijvoorbeeld ook Nederlanderschap is een status, en de houder ervan beschikt over een relevante in-status voor verblijf enzovoort in Nederland.

Eén en dezelfde persoon kan houder van allerlei statussen zijn. Kortom, het gaat er voor toegang tot een bepaáld werkelijkheidsstuk dan om, of z/hij beschikt over een daarvoor vereiste, zeg maar in-status. Met een geldig bioscoopkaartje mag je de film zien.

Het lijkt er dus op, dat een vergaand algemeen model past voor allerlei autorisatiebeheer, dus veel ruimer dan voor zgn digitale toegankelijkheid, met elke persoon àls mogelijke houder van allerlei statussen.

Maar hoe wòrdt iemand statushouder? In hoeverre valt dáárvan/-voor een algemeen geldig, aldus stelselmatig, model te verzinnen, zeg maar van bioscoopkaartje tot en met paspoort als bewijs ervan? Spannend. Wederom, wordt vervolgd.

Indien je het onzin vindt wat ik schets, of zelfs nog onbegrijpelijk, laat ook en vooral dát duidelijk weten. En/of heb je suggesties?

Zijn overigens de figuren voor jou zichtbaar?

100.67

Bedankt voor afschrift. Je schrijft er “voor jou ter info” bij. Mag ik er van maken: voor mij als aanleiding? Ik zou het leuk en interessant vinden als ik je kan spreken. Voor mij is Ictu vlakbij. Graag kom ik binnenkort langs. Als jou dat schikt, verzoek ik je datum en tijd voor te stellen.

Dus graag tot spoedig ziens.

100.68

Heb ik aan jou te danken dat [een medewerker van Ictu] me “ter info” een bericht doorstuurde over een “Review-bijeenkomst doelarchitectuur Publiek regelbeheer”? Ik ben er blij mee dat hij van zich laat horen. Maar hij zal toch niet bedoeld hebben dat ik aan dat overleg deelneem?

Als “doelarchitectuur” – het document – **Platform Regelbeheer** betreft (waarvan ik versie 0.1 van 30 januari 2025 op het ww web geraadpleegd heb en waarin staat dat het “een doelarchitectuur [is] voor een platform waar overheden de informatie kunnen vinden om effectief samen te kunnen werken aan goed regelbeheer”), is mijn oordeel erover vermoedelijk minder welkom. :-) Mijn idee is dus dat jij en ik wat afzijdig verder proberen te komen via wat de – overige – deelnemers zeker in dit vroege stadium als òmweg zouden afdoen.

Hoe dan ook heb ik [hem] welgemeend geantwoord dat ik het leuk en interessant vind ook hem binnenkort te spreken. Wij kennen elkaar uit Delft. En met een ‘persoonlijk’ gesprek zie ik meer kans begrip ervoor te krijgen om het eens anders te proberen.

100.69

Allereerst, graag tot [...]. Ik vermoed nu dat het [M] was die mij “ter info” afschrift stuurde van een uitnodigingsbericht voor een “Review-bijeenkomst doelarchitectuur Publiek regelbeheer.” Als dat zo is, begrijp ik echter niet dat ik hem als afzender nergens vermeld zie staan, maar nadrukkelijk wèl jou. Dat laatste verklaart mijn ‘reactie’ aan jouw adres.

[M] ken ik van lang geleden bij Ictu, ongeveer 2004. Hij was destijds betrokken bij het programma Stroomlijning BasisGegevens, ik bij het programma Architectuur Elektronische Overheid.

Hij nam onlangs contact op, omdat naar zijn idee, althans, zo begrijp ik zijn opvatting nadat wij elkaar wederom ook gesproken hebben, voor regelbeheer nog weleens onvoldoende methodisch rekening gehouden wordt met wat bepaalde informatie gevarieerd kan betekenen. Tja, wat mij betreft heeft hij gelijk.

Op mijn beurt raakte ik geïntrigeerd door het, zeg maar, onderwerp van de overheidsinstelling waar hij thans werkt: immigratie. (Ook) dat heeft immers met van alles en nog wat te maken. Kortom, dat onderwerp leent zich bij uitstek voor een representatieve modelleeroefening met Metapatroon als stelselmatig bemeten methode. Daarom heb ik me bij hem prompt als vrijwilliger gemeld :-) om een aanzet te helpen geven voor een stelselmatig model van relevante betekenissenvariëteit.

Een beginnetje is er al ...

Zo’n stelselmatig betekenissenmodel vind ik voorrang verdienen, mede omdat ik verwacht dat pas daarmee methodisch wat met zgn regels valt te beginnen volgens resp. voor dienovereenkomstig noodzakelijke stelselmatigheid. Dat zou dus de kritiek in het idee van [M] bevestigen en het opbouwende voorstel erin praktisch verder brengen.

Let wel, verwacht. Daarom heb ik [M] voorgesteld dat hij en ik eerst maar eens onderling, informeel (lees inderdaad ook: vooralsnog òngestoord) kijken hoever we met zo'n betekenissenmodel mbt immigratie komen. Als ontwerpregel, :-) voor niet-ontwerpers blijft dat een paradox, geldt dat we ons daarvoor zo min mogelijk van heersende ideeën over zgn regelbeheer moeten aantrekken om met het resultaat zo gunstig mogelijk te voldoen aan een noodzakelijke voorwaarde ervoor. Wie zich daarentegen vaak zelfs klakkeloos onmiddellijk op/naar regels richt, begrijpt dat uiteraard niet en zal dat als omweg, dwaalspoor e.d. afdoen. Nogmaals, ik verwacht dat een stelselmatig bemeten betekenissenmodel tevens 'regelmatig' onmisbaar is. Noem het maar onderzoek, waarvan ik het mijn burgerplicht acht :-) aan bij te dragen met dank aan en waardering voor [M] voor agendering enzovoort.

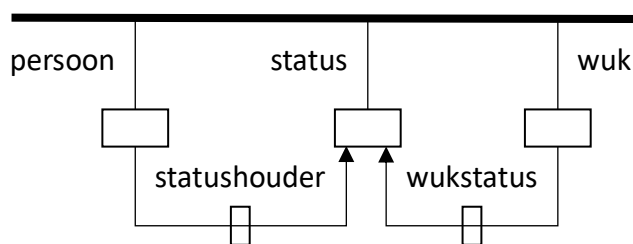
100.70

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 3 (naar federatief stelsel van statushoudersregisters)

Ik hoop dat je geduld kunt hebben met wat je wellicht doelloos acht. Wat mij betreft heb je dan met doelloos overigens volkomen gelijk. Verantwoord ontwerpen begint immers met zoeken naar een relevant doel. En omdat zoeken niet mag ophouden, moet een doel gaandeweg kunnen worden gewijzigd.

Op zoek meen ik inmiddels te hebben ... (uit)gevonden dat immigreren met autoriseren gepaard gaat. Die betekenismatige associatie lijkt mij veelbelovend, en daarom ga ik nog steeds zoekend erop/-mee door.

Als figuur 1 herhaal ik hier het model(letje) dat ik je met mijn vorige emailbericht stuurde. Als wijzigingen heb ik 1. de symbolen voor slot en sleutel weggelaten en 2. werkelijkheidsstuk vervangen door een kortere term: wuk. Ik heb het in Van Dale (15e editie, 2015) nagekeken. Dat woord staat er – nog :-) – niet in. Even wennen. Oh ja, 3. in-status heb ik veralgemeniseerd tot wukstatus. Dat kan dan o.a. ook een, eh, uit-status zijn; wie houder is van zo'n status is als het ware òntautoriseerd, dwz mag er beslist niet meer 'in' komen.

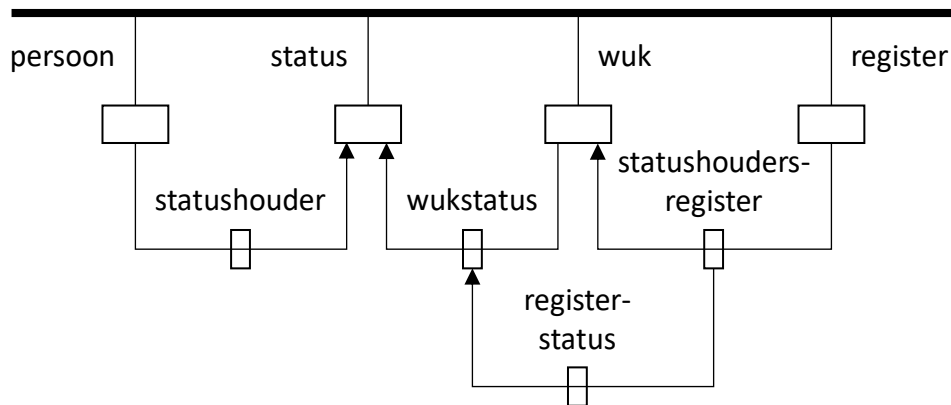

figuur 1

Wat ik ook hoop is dat je meteen tot je wil laten doordringen dat, nota bene dankzij vergaande veralgemenisering, dit model(letje) àlles dekt wat wie ook maar als (een) wuk kan beschouwen. Zo laat zich o.a. verduidelijken dat een zgn federatief datastelsel dergelijk overzicht vergt.

Neem een Nederlandse gemeente als een wuk. De gemeente in kwestie voert register, dat is de BRP, van zgn ingezetenen. Dat is feitelijk een register van, algeme(e)n(er) uitgedrukt, statushouders met ingezetene als status.

Zo laten zich met elke wuk één of meer statushouderregisters associëren, waarbij elk register één of meer wukstatussen dekt. Dat toont figuur 2.

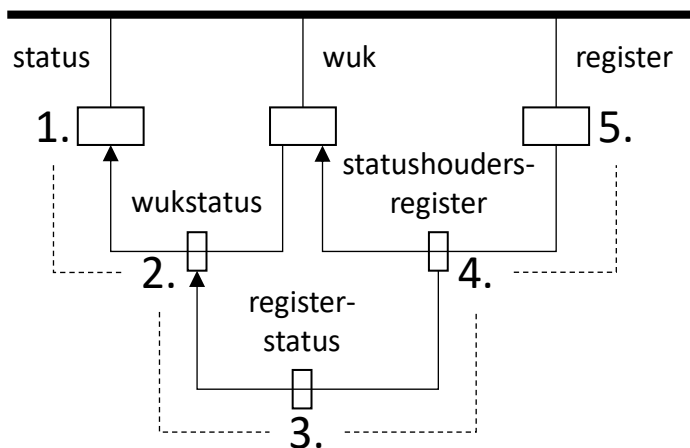

figuur 2

Ik beseft dat je een dergelijke 'beeldtaal' moet leren lezen. Probeer voorbeelden. Stel, er komt iemand bij gemeente A. Hij zegt dat hij ingezetene van gemeente B is. Ofwel, hij beweert statushouder te zijn met de combinatie van gemeente B en ingezetene als status. Ik herinner je aan de samenstelling situationele hoedanigheid. Als samengesteld begrip is status synoniem, dwz met in dit voorbeeld gemeente B als situatie en ingezetene als hoedanigheid.

Als er op het federale schaalniveau een ... register bestaat volgens het model van figuur 3, kan een ambtenaar van gemeente A nagaan, mits z/hij ertoe bevoegd verklaard is, uitgaande van 1. de status (ingezetene, gemeente B) of er 2. een dienovereenkomstige wukstatus resp. 3. registerstatus bestaat, om zo via 4. statushoudersregister uit te komen bij 5. het daadwerkelijke register waarin de persoon in kwestie als ingezetene van gemeente B geregistreerd zou moeten staan (als zijn bewering klopt).

Dat gaat op hoofdlijn, structureel, dus, niet anders dan wanneer iemand een restaurant betreedt en zegt onder de naam zus-en-zo een tafel voor zo laat te hebben gereserveerd. Dat is géén irrelevant voorbeeld. Een model dat willekeurige gevallen dekt, deugt geheid stelselmatig(er).

figuur 3

Ik weet weinig tot niets van asielverlening. Maar ik kan me voorstellen dat juist dergelijk 'opzoeken' problematisch is. Ja, daarmee zijn we al aangeland bij beoordeling van een aanvraag ter verkrijging van een bepaalde status.

Iemand overlegt een paspoort. Hij 'komt' volgens dat persoonsbewijs uit land B. Is dat ... bewijs echt? En als land B zoiets een, ik noem het ook maar, basisregistratie personen voert, is dat voor raadpleging door – overheid van – land A beschikbaar? Zo ja, is dat betrouwbaar? Levert raadpleging 'van buiten' risico voor – de familie e.d. van – de persoon in kwestie op? Ik verzin maar wat.

Dat is allemaal uiteraard nog veel ingewikkelder, dat stel ik mij althans voor, indien iemand géén persoonsbewijs kan dan wel wil tonen. Dat doet echter niets af aan figuur 2 als model. Er moet echter nogal wat bij om zicht te krijgen op wie en wat iemand tot houder van een bepaalde status 'maakt.'

Wordt – daarom – vervolgd.

Intussen zou je met figuur 3 als leidraad kunnen – laten – nagaan welke registers allemaal voor IND 'van betekenis' – kunnen zijn, natuurlijk de registers in eigen beheer inbegrepen. Bestaat er al een inventarisatie van? Klopt, met figuur 3 als informatiekundig ontwerp laat zich een inventarisregister ... bouwen, waarmee de afzonderlijk aangemerkte registers als een federatief stelsel benut kunnen – gaan – worden.

Ik herhaal nadrukkelijk dat je om verduidelijking moet vragen van wat ik kennelijk nogal onbegrijpelijk ... zoek. :-)

100.71

Ik zou zeggen dat juist wij "de insteek" resp. dekking niet slechts "breder" kiezen, maar zelfs op z'n breedst resp. ruimst denkbaar, te weten voor willekeurige zgn regels. Daartoe behoren dan o.a. "regels en wetten bij de overheid (dus ook gemeenten, provincies)."

Over dekking gesproken van wat m.i. altijd een federatief (informatie)stelsel zal blijven, stelselmatig moet betekenismatige neerslag van alle verschillende "interpretatie[s]" van alle verschillende "methode[n]" passen. Eenduidige ordening van verschillen-in-samenhang vergt dus zoiets als een, precies, metamethode.

De eerste M van MIM staat weliswaar voor metamodel. Maar ook aan MIM is daadwerkelijk helaas niets stelselmatig. Als kopie van ERM is de "insteek" er immers mee beperkt tot telkens een domein, wat dat ook is. Dus, wie "MIM [...] het grote voorbeeld [...] noem[t]" voor – informatiemodellering mbt – regelbeheer, neemt blijkbaar nog telkens een, zeg algemeen maar even, regeling als zo'n domein ... apart. Daardoor blijft samenhang echter onbereikbaar.

Elke regeling is pas begrijpelijk enzovoort volgens – zicht op – samenhang. Sterker nog, een stelselmatig betekenissenmodel biedt opzettelijk allerlei perspectieven (lees ook: zichten). Zo'n model is dus niet juridisch of beleidsmatig of bestuurlijk of, vooruit, digitaliserend ..., maar het één en het ander, enzovoort. Het is maar hoe je ernaar kijkt.

Wat ik met werkelijkheidsstuk bedoel, had ik inderdaad domein kunnen noemen. Ik wil echter klakkeloze "interpretatie" door ict-ers vermijden die alles zgn domain-driven beschouwen. Wat als domein in aanmerking komt, volgt voor ict-ers uit het bereik waarop zij eenduidig kunnen laten gelden wat zij als business rules beschouwen. Daardoor blijft hun perspectief op – betekenis van – informatie beperkt tot wat zo'n bedrijfsregel-als-verwerkingsregel als resultaat moet leveren en wat daarvoor als, zeg maar, grondstof nodig is. Dat is echter de verkeerde volgorde. En daardoor zijn zij op voorhand blind voor de maatschappelijke reële opgaven door-zulke-domein-heen.

Ik heb dus het woord wuk voorgesteld. :-) Ander woord? Ook goed. Zo denk ik ook

aan schap, je weet wel, landschap, graafschap, wetenschap, maatschap(pij), enzovoort.

De stelselmatige “insteek” moet allereerst inderdaad nadrukkelijk

“[verwerkings]techniek[.]onafhankelijk zijn. Maar zodra je beseft dat context nota bene onderdeel van informatie moet zijn om betekenisverschillen in één model – tegelijk ook – samenhangend uit te drukken, is juist een stelselmatig model, in jouw woorden “een bovenliggend informatiemodel,” door-en-door ... contextafhankelijk. Want het is het beginsel van contextuele verbijzondering dat als metamethode ruimst denkbaar bereik borgt. Daar zit de “winst.”

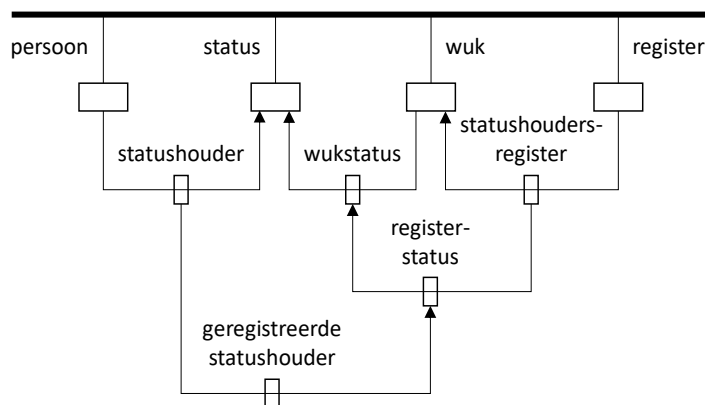
Laat je ajb weten, indien je verder gesprek wenst?

100.72

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 4
(algemener over samenhang in federatief stelsel)

Ik probeer er vaart in te houden. :-) Als kenmerkend voor stelselmatigheid is dat alles met alles kan samenhangen, zijn er geen zijsporen. Ja, ik ben nav immigratie met modelleerafleveringen begonnen. Zo kwam ik algemener vrijwel meteen op de noodzaak van een – wat ik noemde – federatief stelsel van statushoudersregisters. Daarbij is de houder van een zgn status dus tot een persoon te herleiden.

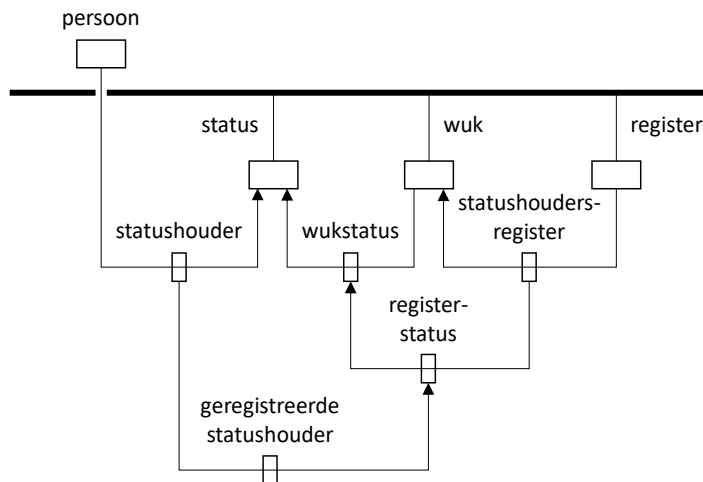
Als ik voor persoon voorsnog slechts denk aan mens, wijs ik er allereerst o.a. graag op hoe zoiets als een federale catalogus, vooruit, een stelselcatalogus, moet zijn gestructureerd om uitvoering van de rechten te faciliteren die een zgn betrokkene heeft volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Voor een indruk beperkt ik me tot inzagerecht. Dankzij de mogelijkheid van, zeg maar, getrapte contextuele verbijzondering met Metapatroon volstaat daarvoor een enkele (!) uitbreiding van figuur 2 in aflevering/deel 2. Ik nummer de figuren dóór. In figuur 4 gaat het dus extra om geregistreerd statushouder, zie daar links onderaan.

figuur 4

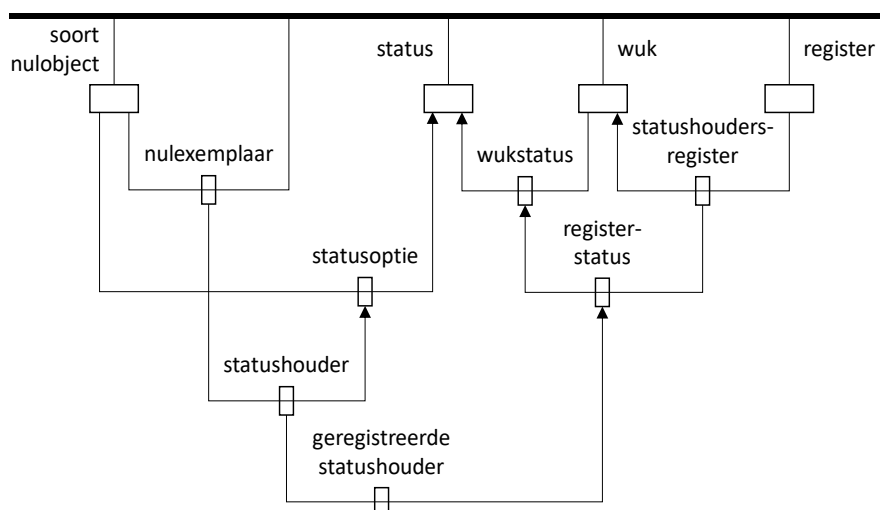
Loop de vereiste samenhang ajb na. Begin links bovenaan met een individuele persoon. Z/hij telt van géén geval van – zijn van – statushouder tot meerdere van zulke ‘gevallen.’ Zijn er één of meer gevallen, dan telt elk zo’n geval géén geval van – bekend zijn als – geregistreerde statushouder tot meerdere van zülke gevallen. Nou ja, op die manier zijn verder via achtereenvolgens registerstatus en statushouderregister de feitelijke registers ‘bereikbaar’ met persoonsinformatie. Ik kan me overigens niet voorstellen dat er zo’n, eh, catalogus komt voor àlle personen. Dat kan ik me per persoon echter goed voorstellen, gesteund door

meldingsplicht. Wie in AVG-jargon verwerkingsverantwoordelijke heet, stelt een betrokkene op de hoogte van registratie van haar/zijn persoonsinformatie. Het model voor een catalogus per persoon geef ik dan weer zoals figuur 5 toont.

figuur 5

Wat ik in dit stadium vooral wil verduidelijken, is dat modelleren van verweven betekenissen vooral ... zoeken is. Wie niets probeert, vindt nooit iets. Ik ga maar even door met de noodzakelijkerwijs federale voorziening voor een federatief stelsel àls samenhangend. In de registers die tot zo'n stelsel – moeten gaan – behoren, staat uiteraard niet alleen dan wel vaak zelfs geen persoonsinformatie bijgehouden. Ze kunnen – eveneens – registratie betreffen van organisaties, koeien, lantarenpalen, enzovoort, enzovoort. Waarom èn welke informatie over een, bijvoorbeeld, organisatie eventueel is opgenomen in een bepaald register, hangt ook weer van status af. Ofwel, figuur 3 laat zich nog wat verder voortbreiend veralgemeniseren tot figuur 6 als op hoofdlijnen volledig model van federale (coördinatie)voorziening.

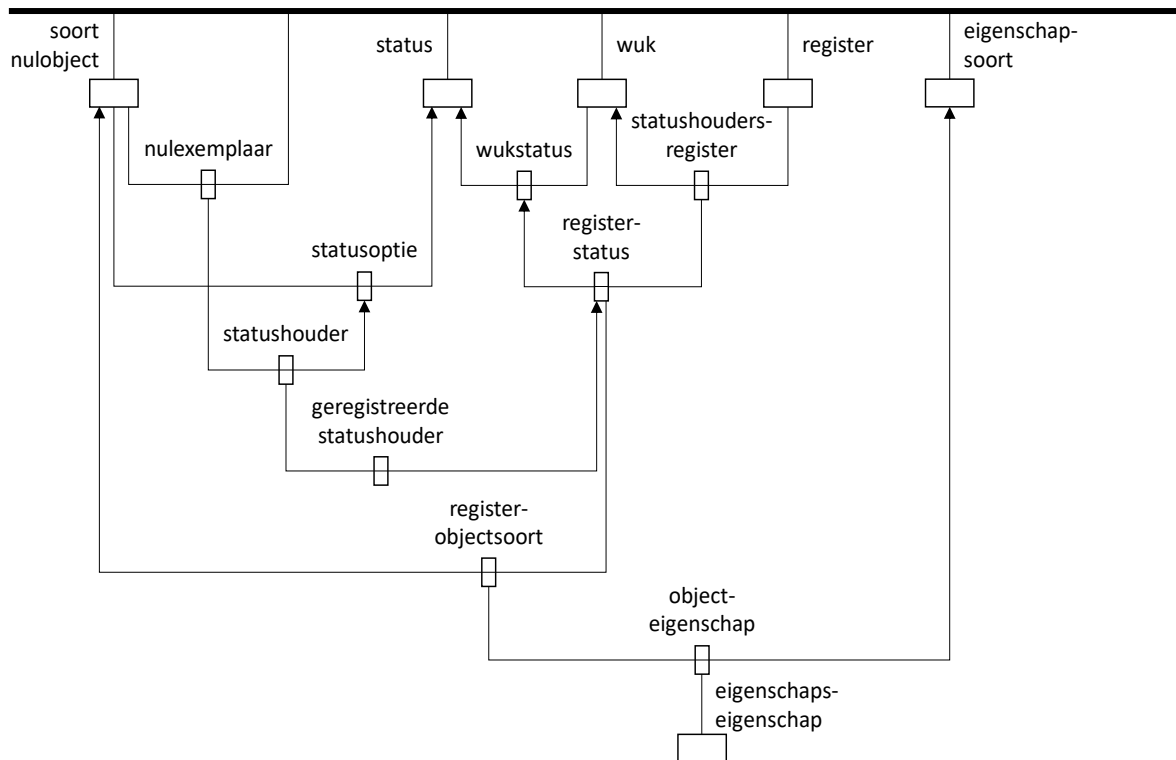

figuur 6

Bijvoorbeeld organisatie is een soort nulobject, waarvan bijvoorbeeld IND een nulobject is. Waarom allemaal nul? Omdat er op het schaalniveau van het

stelsel geen eigenschappen geregistreerd staan (anders dan voor identificatie behulpzaam). Van 'iets' staan eigenschap-zijn en/of eigenschap-hebben e.d. immers statusafhankelijk op het desbetreffend 'lagere' schaalniveau in registers bijgehouden. Zie [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#) (2013) voor toelichting onder de noemer van informatierotonde met een wat ander model.

Ik kan me overigens voorstellen dat je door de stelselmatige abstractie 'contact' met concretisering verliest. Als dat zo is, laat dat ajb weten.

figuur 7

En heeft dit nog wel iets met immigratie te maken zoals het de taak van IND betreft? Het lijkt mij dat IND informatie over allerlei 'exemplaren' van allerlei soorten van 'objecten' uit allerlei bronnen moet kunnen putten. Dat vergt dus zoiets als een ... stelselcatalogus. Die kan nog uitgebreid worden met voor elk register informatie over welke informatie er over exemplaren van een bepaalde objectsoort 'volgens' een bepaalde status erin is opgenomen. Zie daarvoor figuur 7. Gemakshalve heb ik me beperkt tot enkelvoudige eigenschappen; het blijft me met deze reeks vooral om illustratie gaan van mogelijkheden met stelselmatig modelleren voor stelselmatig bemeten voorzieningen.

Een voorbeeld van wat ik maar even eigenschapseigenschap noem, is gewichtsmaat. In het ene register kan over een levende koe haar gewicht in kilo's uitgedrukt staan, terwijl dat in een ander register over een geslachte koe in grammen is, inderdaad, ik geef maar een voorbeeld.

Tot zover – voorlopig – modellering van/voor federatief informatiestelsel. Het is maar gebeurd. En, zo vermoed ik stellig, we moeten erop terugkomen.

100.73

Met dank voor uw aanvraag [...], een aanvraag die ik ook opvat als eervolle uitnodiging door Forum Standaardisatie voor een bijdrage aan a.s. viering van zijn twintigjarig bestaan, dien ik hierbij offerte in.

1. Vraag: artikel

Hoofd Bureau Forum Standaardisatie (BFS) [...] heeft mij enkele weken geleden tijdens een informeel gesprek een suggestie gedaan voor, zoals thans gevraagd, “een actueel onderwerp in de digitale samenleving of-overheid.” Ik (h)erken in de zgn digital identity wallet inderdaad een uitstekend aanknopingspunt. Dat acht ik op voorhand kortgesloten.

Dus, in een artikel met een lengte van “maximaal 4 A4” positioneer ik de digital identity wallet informatiekundig als een voorziening in een ruimst denkbaar kader voor – openbaar bestuur van – maatschappelijk informatieverkeer.

Zodra zgn interoperabiliteit aan de orde is, zeg ook voor digitalisering in gevallen van informatieverkeer tussen verschillende (verkeers)deelnemers, kan semantiek (eigenlijk: pragmatiek, ofwel wat bepaalde informatie over en weer telkens praktisch betekent), geen sluitstuk van ontwerp enzovoort zijn, of zelfs veronachtzaamd worden, maar verdient integendeel voorrang. Dat komt omdat verschillende deelnemers verschillende betekenissen kunnen, al naar gelang van omstandigheden voor verschillende – soorten – bijdragen zelfs moeten, geven resp. ontleen aan wat dezelfde informatie lijkt. De één verstaat op enig moment onder, bijvoorbeeld, een bank een zitmeubel, de ander denkt bij bank aan de organisatie waar z/hij geld op een rekening heeft staan. “Ik zie je bij de bank,” zegt de één tegen de ander.

Verwarring.

Let wel, hun ‘informatieverkeer’ dient afstemming, coördinatie. Dat noodzaakt ertoe om betekenisverschillen herkenbaar tot uitdrukking te brengen. Daarvoor moet context als onderdeel ‘in’ informatie opgenomen gaan worden: “Ik zie je bij de zitbank.” Tja, welke zitbank? Die bij ‘mijn’ geldbank, soms?

Voor nodige en voldoende duidelijkheid moet de één voor welslagen van afstemming met de ander wellicht nog meer – explicitering van – context vermelden.

De eis van contextuele verbijzondering geldt altijd voor alle deelnemers. Verloop van informatieverkeer is dan sterk gebaat bij een standaard om willekeurige betekenisverschillen tegelijk samenhangend uit te drukken. Dat is nota bene ook de noodzakelijke voorwaarde voor verantwoord hergebruik van informatie onder wisselende (!) omstandigheden.

Indien stelselmatig wordt voldaan aan semantische interoperabiliteit als voorwaarde voor hergebruik, dwz met inzicht in en overzicht over samenhangende betekenisverschillen, blijkt o.a. de digital identity wallet een kwestie van dergelijk hergebruik; er zijn dankzij nodige en voldoende stelselmatigheid in allereerst semantisch opzicht niet of nauwelijks extra voorzieningen voor nodig.

Echter meteen ook voor zgn digitale overheid met haar reeds talloze ‘deelnemers’ aan allerlei verschillende activiteiten met – noodzaak van – afstemming van dien is heroriëntatie geboden van standaardisatie, dus met voortaan voorrang voor differentiële facilitering van zgn semantische interoperabiliteit. Het is niet dat technische standaarden achterhaald zijn, integendeel, maar er moet erkenning – als standaard? – van een stelselmatig praktisch bruik- en houdbaar informatiebegrip aan vóóraf gaan. Inclusief context ter identificatie van betekenis is dat dus een verruimd (meta)begrip ter borging van eenduidige interpretatie(mogelijkheid).

Overigens noem ik dit ipv opstandig dwarsdenken liever evenwichtig, maatschappelijk verantwoord vooruitdenken. :-)

2. Vraag: uitwerking (modellering)

Voor de gevraagde uitwerking richt ik me verder op het zgn schaalniveau van het informatieverkeer (waarbij digitale voorzieningen per deelnemer dus een ànder schaalniveau betreffen; dat onderscheid is vergelijkbaar met dat tussen stad en gebouw; de stad faciliteert verkeer tussen gebouwen en dat vergt publieke verkeersvoorzieningen).

Deelnemers aan informatieverkeer voeren èlk register(s). Of de ene deelnemer kan daarvoor (een) register(s) van (een) ander(en) benutten die daarmee dus óók deelnemer(s) gaan zijn. Ter facilitering van informatieverkeer ertussen, en dàt dus als middel voor afstemming en coördinatie, moeten relevante registers onderdeel uitmaken van een stelsel. Met desondanks bepaalde autonomie van deelnemers is dat stelsel federatief.

Als uitwerking van het artikel modelleer ik, met Metapatroon als methode voor stelselmatige contextuele verbijzondering, op hoofdlijnen de relevante betekenissen-in-samenhang voor een federale voorziening voor 'inhoudelijk' verband tussen de aangesloten registers. Dat zou qua noodzakelijkerwijs federale voorziening dus in één moeite door vergaand het informatiekundige ontwerp van o.a. de digital identity wallet in de zin van verantwoord hergebruik van informatie moeten zijn. Op A4-formaat mik ik voor de uitwerking inclusief modellering op zo'n twintig pagina's met tekst en een reeks modelillustraties.

Enige referentie

Ik verricht de werkzaamheden namens Information Dynamics BV. Als zodanig heb ik (Bureau) Forum Standaardisatie eerder over stelselmatig (informatie)modelleren geadviseerd, zie daarvoor o.a. het rapport Semantiek op stelselschaal: issues en oplossingsrichtingen (Bureau Forum Standaardisatie, 2009). Ook was ik samensteller en eindredacteur van de door (B)FS uitgegeven bundels Eerlijk zullen we alles delen: verkenningen naar interoperabiliteit (2008) en Interoperabel Nederland (2011).

Ik studeerde wiskunde aan de TH Delft, thans TU, met bestuurlijke informatievoorziening als destijds nog jonge afstudeerrichting. In eerste helft van de jaren tachtig van de vorige eeuw werkte ik bij het ministerie van Buitenlandse Zaken als coördinator informatievoorziening (tegenwoordig is dat de CIO). Daarna zelfstandig als informatiekundig ontwerper, oprichter van Information Dynamics. Ik ben aan de Universiteit van Amsterdam gepromoveerd op grondslagen van semiotiek (tekenleer) voor stelselmatige oriëntatie. Uitvinder van Metapatroon.

Tijdbesteding, planning en kosten

Zowel ad 1 (artikel) als ad 2 (uitwerking) betreft niet alleen schrijfwerk, maar vooral onderzoek en ontwerp. Dáárvan is duur uiteraard moeilijk(er) voorspelbaar.

Ik verwacht 40 uren te besteden aan het artikel. Na verstrekking van de opdracht lever ik hoofd BFS binnen twee weken de eerste concepttekst van het artikel.

Aan de uitwerking zoals gepland besteed ik 120 uren. Daarvoor kan ik uit mijn ontwerpportefeuille putten (wat aanzienlijk tijd bespaart). Ik stel voor dat ik na pakweg 80 uitwerkingsuren, zeg binnen vijf weken na opdrachtverstrekking, een tussenresultaat van de uitwerking aan hoofd BFS lever voor tijdige afstemming (!)

over artikel, uitwerking en samenhang ertussen.

Samengevat is het offertebedrag 160 uren à € [...], dus € [...] exclusief BTW.

Met nogmaals dank voor uw aanvraag [...] hoop ik u hiermee als offerte voldoende ingelicht te hebben. Uw reactie zie ik graag tegemoet.

100.74

Optimaal, want zo hoeven jij of ik niet te ‘zeuren’ om kortsluiting, maar stelt [de medewerker van Ictu] dat voor. In één van zijn voorafgaande emailberichten verwees hij me overigens naar regels.overheid.nl. Dat is de ww website – met enige voorlichting over – **Open regels van de overheid**. Na wat ‘rondkijken’ aldaar begrijp ik pas enigszins wat jij bedoelde toen je schreef “Ik zou voorzichtig zijn met de methode want er zijn er meerdere in gebruik.” Dat zie ik nu ook. Nou ja, in gebruik? Nou ja, methoden? Onder regels/methoden staan 23, ja, wat eigenlijk? De ... exemplaren zijn als methode nader aangeduid als DSL, software, – opnieuw – methode en platform. Ik kom er niet achter, wat DSL daar betekent. Als ik onder standaarden kijk, verschijnen er 10 ... exemplaren. Daarvan zijn er twee dezelfde als onder regels/methoden. En dan is er de noemer lab voor tooling met eveneens 10 ... dingen. En als

je jouw eigen tool ook op deze pagina [wil] zien[,] neem dan contact op.

Maar het meeste van wat onder regels/methoden staat vermeld, ach,

staat jouw methode er niet tussen? Neem dan contact op,

lijkt mij eveneens tooling.

Ik kan nergens stelselmatig een lijn ontdekken. Als (uit)weg kiest ‘onze’ overheid voor inventarisatie. Iedereen mag – zich met – iets aanmelden. Zonder deugdelijke criteria resulteert dat in uitdijend samenraapsel. Dat is met o.a. Nora als Nederlandse Overheidsreferentiearchitectuur en de standaardenlijsten van Forum Standaardisatie niet anders.

De deelpagina **Over open regels** biedt benodigde criteria evenmin. Wetten zouden er via regels voor dienstverlening zijn. Dat is toch vooral het zelfbeeld van zgn uitvoeringsorganisaties in een zgn verzorgingsstaat. Vooruit, zo staat er verder,

vertaling [...] naar regels [...] leidt in de praktijk tot verschillende interpretaties en daardoor ontstaat het risico van ongelijke behandeling. Dat willen we voorkomen. Voor eerlijke dienstverlening zijn Open Regels nodig.

Ik begrijp de veronderstelling van “verschillende interpretaties” niet. Zijn er voor dezelfde wet met aldus dezelfde regel(s) soms verschillende uitvoeringsorganisaties en/of verschillende uitvoeringsmiddelen?

Ik zou zeggen, indien regels gelijke behandeling onvoldoende ... regelen, dreigt ongelijke behandeling met uitvoering ervan. Ja, wie aan regels onderhevig is, moet ze idealiter redelijkerwijs – kunnen – begrijpen.

Als

we 1. beslissingen van de overheid [kunnen] uitleggen en controleren,

kunnen we tevens, zo lijkt voorts als verband verondersteld te zijn,

2. regels op elkaar afstemmen; 3. samen werken aan een gedeelde aanpak en methodiek voor het opstellen van regels [en] 4. op termijn ook de regels

van concept-wetgeving toegankelijk maken, zodat burgers, ambtenaren en politici zelf de werking in de praktijk (beter) kunnen beoordelen.

Dat klinkt weliswaar sympathiek, maar verwacht voorwaarde met resultaat. Vooral “een gedeelte [...] methodiek” is nota bene voorwaarde. En daaraan is niet voldaan, integendeel, door om te beginnen van alles en nog wat als methode, standaard en/of gereedschap te beschouwen.

Wat ik vind ontbreken is een, zeg maar, stelselmatig bemeten regelbegrip. Dat moet dus ruimer geldig zijn dan voor wat voor – uitvoering van – overheidsdienstverlening doorgaat. Het lijkt er inderdaad op dat – ditmaal – digitalisering als aanleiding moet worden genomen voor het zoeken naar passende explicitering van zo’n grondig begrip. Daar gaat ook **Over open regels** echter aan voorbij. Als probleem tgv “verschillende interpretaties” staat daar dat

regels [...] door leveranciers worden gebruikt om een software-module te bouwen [en] deze leveranciers [kunnen daarvoor] de regels verschillend [...] interpreteren.

Ja, een burger moet inzicht kunnen verkrijgen. Maar de overheidsinstelling die “een software-module” gebruikt, kan de verantwoordelijkheid voor het testen van, zeg maar, consistentie ervan natuurlijk niet op de burger afschuiven. Tja,

als we hiervoor Open Regels zouden gebruiken, dan kan de interpretatie één keer worden gedaan en daarna hergebruikt.

Hoe dan? Nogmaals, ik begrijp het niet, maar dat vind ik niet aan mij liggen. Voor zgn open regels wordt m.i. vergaand klakkeloos uitgegaan van het programmeerbegrip bedrijfsregel (Engels: business rule) om daaraan netzo gretig de veronderstelling te verbinden dat zgn uitvoering van zgn overheidsdienstverlening daarmee dekkend mogelijk is. Ik vind dat tijd- en geldverspilling.

Kortom, mijn indruk is helaas dat onder de noemer van zgn open regels géén zicht ontstaat op een stelselmatig regelbegrip. Of wij er wél dichterbij komen, is uiteraard nog maar de vraag. Wat we moeten – blijven proberen te – vermijden, zijn – zulke – overhaaste afbakeningen. En over voorwaarde gesproken, ik vermoed dat de sleutel niet zozeer “een gedeelte [...] methodiek voor het opstellen van regels” is, maar veeleer een methode voor ordening van informatie met betekenisverschillen-in-samenhang. Een daadwerkelijk betekenismatig stelselmodel zou dan, zo meen ik alsmaar duidelijker te vermoeden, aanknopingspunten bieden voor aldus samenhangend verschillende ‘soorten’ regels. Ik blijf daarvoor immigratie als, zeg maar, aanleidingonderwerp vruchtbaar ‘vinden.’

In je andere emailbericht van vanmorgen stel je spoedig overleg met enkele van je collega’s voor. Ik ben je erkentelijk voor je vertrouwen, ;-) maar besef ajb dat we er met het stelselmatige betekenissenmodel voor positionering van een stelselmatig regelbegrip – of worden het samenhangende regelbegrippen? – nog niet zijn. Je noemt ook de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS). Ja, over federatief stelsel gesproken, een opzet daarvoor nemen we inderdaad meteen maar even mee :-)

100.75

Je oppert meerdere thema’s. Wie weet waarvoor documentatie ooit helpt. Daarom ga ik er in hun samenhang nader op in.

Zo zou je kunnen zeggen dat er twee soorten modelleermethoden/-talen zijn. Voor exemplaren van de ene soort geldt dan als eerste veronderstelling dat de

werkelijkheid 'bestaat' uit allemaal aparte 'dingen.' Dat staat bekend als atomisme resp. essentialisme. Een apart 'ding' wordt ook wel een entiteit genoemd, vandaar entiteitmodellering, of object, vandaar objectgerichtheid. Tja, 'dingen' kunnen elkaar beïnvloeden. Ofwel, volgens een tweede, aanvullende, veronderstelling telt de werkelijkheid dan eveneens relaties. Daarmee valt de veronderstelling van absolute apartheid, zelfstandigheid per 'ding' echter niet onbeperkt vol te houden. Dat leidt alleen maar – nog – niet tot onoplosbare tegenstrijdigheden, zolang een zodanig klein stukje werkelijkheid, door ict-ers vaak domein genoemd, verantwoord valt af te bakenen dat elk verondersteld(e) entiteit annex object 'beschikt' over eigenschappen die aldus beperkt ... algemeen geldig zijn. Aan die voorwaarde werd als het ware voldaan door de beperkte mogelijkheden van een ... aparte computer.

Intussen zijn computers verbonden: netwerk. Ofwel, een modelleermethode moet voor de gehele werkelijkheid geschikt zijn, niet voor telkens een apart gedacht domein(tje). In (de) werkelijkheid als verweven zijn zulke domeinen er zelfs helemaal niet. Modelleermethoden/-talen van de ene soort, dwz met entiteit resp. object als, zeg maar, basiseenheid, kunnen daarvoor principieel niet voldoen.

Voor stelselmatig geschikte modelleermethoden/-talen geldt daarom eigenschap (lees ook: gedraging) als basiseenheid. Let wel, grootschaliger bereik vergt kleinschaliger eenheid als grondslag. Nee, geen paradox. Een eigenschap wordt dan niet uitsluitend aan een 'ding' toegeschreven, maar betreft gedrag ervan in een situatie. Hetzelfde object in een andere situatie? Precies, ander gedrag resp. eigenschap. Enzovoort. Klopt, situatie betreft ... afbakening van werkelijkheid. Een verschil tussen beide soorten modelleermethoden/-talen is dat voor de ene soort zulke afbakening aan modellering vooraf gaat en modellering vervolgens tot dat enkelvoudig veronderstelde domein beperkt moet blijven. Die beperking kennen modelleermethoden/-talen van de tweede soort opzettelijk niet, omdat afbakening variabel, eh, meegemodelleerd wordt. Dat is de onmisbare voorwaarde voor afstemming van verschillende betekenissen.

Een modelleermethode/-taal van de tweede soort, ik noem die stelselmatig, is uiteraard eveneens passend voor alle opgaven waarvoor exemplaren van de eerste soort – nog – geschikt zijn. Maar een keuze voor een exemplaar van de ene soort hoeft dus niet verkeerd te zijn. De vraag moet zijn, of het bereik al dan niet stelselmatig is, maw door variëteit van eigenschappen/gedragingen wordt gekenmerkt die al dan niet dienovereenkomstig differentieel moeten worden uitgedrukt.

MIM is van de ene, Metapatroon van de andere soort.

Het lijkt mij redelijk te ... veronderstellen dat overheidsbemoeienis naar haar aard afstemming betreft, waarvoor dus – informatie over – situationeel verschillende eigenschappen/gedragingen van eenzelfde object (als persoon: subject) samenhangend moet worden beoordeeld. Daarvoor vallen modelleermethoden/-talen van de ene soort m.i. af.

Nee, dat gebeurt nog steeds niet. Ook digitale voorzieningen blijven domeinspecifiek opgezet worden, overigens zelfs zonder een expliciete classificatie van domeinen. Afbakening verloopt ongecoördineerd.

Hoewel dat zeker voorlopig stellig zo doorgaat, valt er qua samenhang-voor-afstemming/coördinatie toch wel wat te verbeteren. Over afbakening gesproken, :-) dat lukt met onderscheid volgens schaalniveaus. Het ene niveau is dat van ook verder apart opgezette voorzieningen (vergelijking: gebouw), het andere dat van

samenhang ertussen (vergelijking: stad). Dat tweede niveau betreft dus (het) stelsel. Terwijl iedereen 'op' het schaalniveau van aparte voorzieningen voor een modelleermethode/-taal blijft geloven dat er maar één soort van kan zijn, en daarmee dus dóór gaat, moet er minstens voor coördinatievoorzieningen op het stelselniveau vroeg of laat worden overgeschakeld op een modelleermethode/-taal van de andere, precies, inherent stelselmatige soort.

Vooraf vanuit veranderkundig oogpunt ben ik er dus géén voorstander van om Metapatroon in absolute zin tegenover – een modelleermethode/-taal zoals – MIM te positioneren. Want dat roept volgens mij vooral verzet op van de 'massa' ict-ers die zich kunnen verzekeren van steun van onbenullige opdrachtgevers. Het lijkt mij verstandig om in eerste aanleg te mikken op instemming met enige ruimte voor een, hmm, onderzoek naar betekenissenvariëteit en of die met een modelleermethode/-taal zoals Metapatroon wellicht beheersbaar(der) valt te krijgen. Institutioneel minimaal dáárvoor benodigde ruimte verkrijgen acht ik moeilijk genoeg, gelet op te verwachten weerstand van iedereen die over variëteit ònnadenkend een populistische opvatting heeft, te weten strikt de eigen opvatting. Volgens mij dient onderscheid naar – zulke – schaalniveaus wat ik meen te begrijpen als jouw opvatting over "vertrekpunt [...] nemen voor de informatiehuishouding welke ingedeeld kan worden in werkgebieden (domeinen genaamd in Publiek Regelbeheer)." Het is moeilijk, zo niet onmogelijk, om mensen hun geloof zelfs maar wat te laten relativeren in wat zij elk als hùn domein koesteren. Vooruit, maar probeer dan 'op' een omvattender schaalniveau enige coördinatie te faciliteren. En dàt kan uiteraard niet anders dan volgens stelselmatige insteek.

Met MIM als voorbeeld van een modelleermethode/-taal van de ene, domeinspecifieke en Metapatroon van de andere, stelselmatige soort probeer ik het verschil ertussen wat nader te verklaren. Het draait om begrip van identificatie van een begrip. Ja, dat klinkt warrig. Het betreft filosofie in de zin van grondslagontwerp. Je moet er even doorheen. :-)

In het specificatiedocument **MIM – Metamodel InformatieModellering** (Geonovum, versie 1.2, 13 juni 2024) staat in paragraaf 1.6 dat

[er] bij het modelleren van een domein [...] een aantal beschouwingsniveaus [zijn].

Als zgn beschouwingsniveaus laat MIM gelden

1. model van begrippen, 2. conceptueel informatiemodel, 3. logisch informatie- of gegevensmodel en 4. fysiek of technisch gegevens- of datamodel.

Wat samenhang ertussen betreft, heet het dat

de modellering van een bepaald domein [...] in principe [start] met het beschrijven van kennis, te weten de begrippen die een rol spelen in een domein, uitgedrukt in een (meestal) domeinspecifieke terminologie.

Wie nog twijfelt aan de beperkte dekking van o.a. MIM, zou die zinnen toch eens tot zich moeten laten – willen – doordringen. Maar er geldt voor/volgens MIM méér beperking. Want er staat daar verder, dat

in MIM [...] dit beschouwingsniveau 1 [wordt] genoemd en voor MIM heeft dit niveau 1 niet de focus en is dit niveau buiten scope.

Huh?! Waar komen de “begrippen” dan vandaan? Ik vermoed dat Geonovum daarvoor NL-SBB (Standaard voor het Beschrijven van Begrippen) bedoelt. Mijn kritiek daarop deel ik – ook – graag, maar vind ik hier onnodig. Hoe dan ook associëren de opstellers van MIM “begrippen” met “kennis” en menen dat

[er] op dit [beschouwings]niveau nog geen sprake [is] van een informatiemodel.

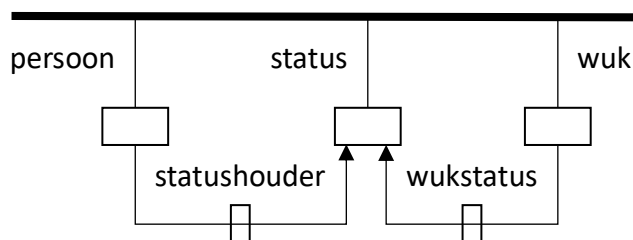
Want, zo gaat de redenering verder,

het modelleren van informatie gebeurt met en in een informatiemodel. [...] In MIM valt een informatiemodel onder beschouwingsniveau 2 of 3.

In filosofische termen is ook MIM atomistisch/essentialistisch. De werkelijkheid telt ‘dingen.’ Ze bestaan, eh, objectief. Welke ‘dingen’ relevant ‘zijn,’ krijgen ‘als het ware’ elk een beschreven etiket opgeplakt om ze àls evenzovele “begrippen” te hebben geïdentificeerd. Maar dat is voor MIM vanwege de kennelijk – impliciet – veronderstelde objectiviteit dus nog géén modelleren. Dat gebeurt volgens MIM immers pas “op [he]t niveau [waarop] de informatie [wordt] beschreven (data met betekenis en structuur).” Voor “betekenis” dienen dan blijkbaar de domeinvaste eigenschappen pèr begrip en voor “structuur” doen dat de relaties tussen de “begrippen.”

Ik herhaal dat er op die manier niets misgaat, zolang het domein klein genoeg afgebakend is voor de valse schijn van absolute geldigheid.

Wat wordt volgens Metapatroon ter identificatie van een begrip verondersteld? In tegenstelling tot bijvoorbeeld MIM betreft eigenschap resp. gedrag geen uitwerking per begrip, maar dient daarentegen juist als uitgangspunt voor begripsvorming. Een bepaalde gedraging geldt altijd als tweeledig bepaald, met enerzijds aandeel ‘van’ een object, anderzijds ‘van’ een situatie waarin dat object verkeert. Volgens recursiviteit (lees: herhaling van structuurbeginsel) kan het samenstellende object op zijn beurt reeds àls een gedraging samengesteld zijn. En dat kan ook de samenstellende situatie, enzovoort. Daar komt een opgelegd einde aan door een grens te trekken: horizon.

Dat een begrip op z’n stelselmatigs een samengestelde identificatie ‘verkrijgt,’ kan ik meteen illustreren met de eerste figuur in de reeks die ik aan het opstellen ben.

Daarvoor heb ik die figuur hier wederom opgenomen.

De dikke, horizontale lijn bovenaan is de (model)horizon. Neem het (model)knooppunt dat van de aanduiding persoon is voorzien. Dat ‘hangt’ direct ‘aan’ de horizon, dus daarvan is de identificatie nog – steeds – enkelvoudig. Dat verandert met, bijvoorbeeld, het (model)knooppunt aangeduid met statushouder. De identificatie van het desbetreffende begrip omvat tevens zowel persoon als status met samenhang ertussen. En dat geldt voor èlk (model)knooppunt. De gehele knooppuntenstructuur die in zo’n (model)knooppunt uitmondt, telt mee (!) voor

begripsidentificatie.

Kortom, stelselmatig gaat begrippeninventarisatie niet aan informatiemodellering vooraf, maar gaat er onlosmakelijk mee gepaard. Wat MIM voorschrijft als – volgorde volgens – “beschouwingsniveaus” 1 tot en met 3, behoort stelselmatig allemaal tot eenduidige ordening van betekenisverschillen-in-samenhang.

Ik wijs er opnieuw op dat MIM wèl ‘in’ Metapatroon past, maar Metapatroon omgekeerd niet in MIM. Je idee van “aansluiten op de begrippen in NORA maar met stelselmatige betekenisvariatie als mogelijkheid” acht ik daarom onuitvoerbaar. :-)

Dan kom ik toch op NL-SBB. Onlangs heb ik geprobeerd [de NORA-programmamanager] te verklaren dat hij daarmee voor NORA-begrippen, het Nationaal Semantisch Vlak e.d. een doodlopend spoor volgt. Daarvoor neem ik althans aan dat ook en vooral NORA op stelselmatigheid behoort te mikken. Ik vergis me kennelijk, want [de programmamanager] ziet zich niet toekomen aan mijn inderdaad nogal uitgebreid gedocumenteerde poging hem voor stelselmatige koers te laten kiezen. Afschrift van mijn uitleg, aanbevelingen enzovoort is overigens raadpleegbaar. Je moet er wel voor – willen – gaan zitten. :-) Zie [aantekeningen 98.53, 98.59, 98.60 en 98.73](#) en verder [aantekeningen 99.7, 99.12, 99.19, 99.20, 99.21, 99.24 en 99.34](#).

Je schrijft voorts dat “er [...] behoefte [is] aan een duidelijke definitie wat onder een ‘regel’ verstaan wordt [om he]t architecturale begrippenkader aan laten sluiten op het juridische begrippenkader.” Tja, zolang zgn architectuur domeinspecifiek gedacht blijft, dwz abusievelijk volgens atomisme/essentialisme als verborgen, zelfs vanzelfsprekende aanname, hebben pogingen voor stelselmatige aansluiting geen zin.

Ik vat ook een regel als een teken op. En volgens mij is een teken, nota bene èl teken, een middel voor afstemming van gedragsaandelen. Daarop kan ook zgn wet- en regelgeving àls, zeg maar, verzameling tekens dan géén uitzondering zijn. Zie [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) voor een beknopte inleiding tot gedragskundige ontleding waarmee dus ook de betekenis(sen) van een zgn regel – verder – verduidelijkt kunnen worden.

Zoals ik in mijn vorige emailbericht aangaf, probeer ik overhaaste afbakeningen te vermijden en zoiets als een stelselmatig bruikbaar referentiekader te ontwerpen voor duiding van willekeurige tekens annex regels. Dat moet dan o.a. volstaan voor wat ‘men’ zoal verstaat onder formele (gedrags)regels en zo door naar “juridisch begrippenkader.” Of dat lukt? Nogmaals, ik vind het een serieuze poging waard. Wordt vervolgd.

100.76

Jij stelt mbt wat regelbeheer heet vast, dat “juristen [...] en architecten [...] elkaar nog onvoldoende [begrijpen].” Nu ben ik jurist noch architect. Althans, geen architect zoals zij die zich voor digitalisering zo zijn gaan noemen.

Jaap van Rees heeft – de noodzaak van – onderscheid benadrukt tussen, destijds in zijn termen, informatiearchitect en systeemaannemer. Instemmend heb ik hem graag geholpen erover te publiceren. Dat was in 1995 met twee tijdschriftartikelen en een bundel in boekvorm.

Wat Van Rees probeerde te stoppen, was z.i. òneigenlijke toe-eigening van de aanduiding ‘architect’ door, zeg maar, technisch adviseurs van systeemaannemers (nog afgezien ervan dat iemand zich volgens de Wet op de architectentitel niet

zomaar als architect mag afficheren).

Ondanks mijn grondige instemming met Van Rees' opvatting, meende ik toen, eh, voor mijzelf dat, laat ik me vriendelijk uitdrukken, verwarring helaas niet te stuiten viel over wat een zgn informatiearchitect al dan niet zou moeten kunnen bijdragen in verhouding (!) tot enerzijds opdrachtgever en overige – bij het resultaat – belanghebbenden, anderzijds systeemaannemer(s).

Zelf noemde ik mij reeds informatiekundig ontwerper, en dat ben ik blijven doen.

Zo'n op hoofdlijn driedelige, zeg maar, functiescheiding is in allerlei varianten gemeengoed voor o.a. veranderingen van de fysieke gebouwde omgeving. Daarmee vergeleek Van Rees daarom de noodzaak, ook voor digitalisering, van in- resp. tussenschakeling van wie hij als informatiearchitect betitelde (met gebruik van die titel dat hij ook wettelijk geregeld wilde krijgen).

Zulke evenwichtige verhoudingen zijn er tot dusver voor digitalisering – vrijwel? – niet gekomen, integendeel. Feitelijke systeemaannemers hebben dat tegengewerkt, informatiekundig ontwerper blijven uitgesloten. Dat gebeurt overigens extra effectief uit onbenul; gemis van ontwerper als tussenpersoon voor kwaliteit beseffen programmeurs en hun belangenbehartigers niet of nauwelijks.

De zgn systeemaannemer dekt haar/zijn vooringenomen technische oriëntatie met de valse vlag van architect(uur). De opdrachtgever raakt daardoor misleid, omdat z/hij vermelding van architect(uur) klakkeloos associeert met wat z/hij meent te weten van wat een, zeg maar, gebouwarchitect geacht wordt te doen, ofwel met voorrang voor behoeften en eisen van de opdrachtgever en verdere belanghebbenden.

Niet, dus.

Nou ja, jij weet het uit jarenlange ervaring zelf. Jij pleit voor – voorrang voor – informatiekundige overwegingen. De zgn architecten waar je 'doorheen' moet, hebben echter geen idee, ook nooit gehad, van wat je ermee bedoelt. Sterker nog, zij vinden dat jij ze hinderlijk oponthoud bezorgt, enzovoort. Wèg! En omdat zgn architecten nota bene door en aldus – wat vindt 'architectuur' ervan? – vóór de besluitvormer/opdrachtgever opgesteld staan als zgn poortwachters, kom je daarmee niet in direct contact (terwijl juist de systeemaannemer slechts via de architect, maar dan een echte, contact met de opdrachtgever zou hoeven te hebben; intussen, overigens nog erger, laten programmeurs zich niets gelegen liggen aan wat zulke architecten eveneens in volledige dienst van een systeemaannemer voorschrijven). En als je dat eens lukt, in gesprek raken met de beleidsmaker annex besluitvormer, zorgen de zgn architecten annex systeemaannemers er wel voor dat je ook daar geen enkele ruimte krijgt.

Tja, architectuur, herstel, :-) een ontwerper in informatiekundige zin heeft 'er' nog niet eens naar gekeken, laat staan invloed op gehad.

Vooruit, er is een programma Open regels (of hoe het ook heet). Indien "juristen" opmerken dat ze 'het' niet begrijpen, gaat het daarbij kennelijk om voorstel(ling) door "architecten." Ik heb je als mijn opvatting over de kenschets **Over open regels** (in: website **Open regels van de overheid**, tab **Over**) laten weten, dat ik de problematisering en bijgevolg de aangegeven oplossingsrichting, om hier ook verder vriendelijk te blijven, enigszins tekort vind schieten.

Ach, ik kan er nu wel kritiek op hebben. Daarmee komen "juristen" echter nog niet(s) verder. Als zij geen opdrachtgever zijn, dan toch op minst belanghebbenden.

Daarvoor stel ik voor ervan uit te gaan dat de opsteller(s) van de – tekst op de –

webpagina **Over open regels** zelf overtuigd zijn een consistent(e) redenering annex plan te bieden. Dan moeten hun veronderstellingen worden nagegaan. Die staan echter niet of nauwelijks expliciet vermeld, laat staan als zodanig benadrukt. Dat wordt dus wederom ... zoeken, dwz opstellen van vermoedens, volgens zulke vermoedens kijken of ze als veronderstellingen 'logisch' leiden tot wat daar als conclusies verschijnen, netzolang tot er zoiets als logica van de opsteller(s) valt te reconstrueren. Een 'verhaal' aldus van spreekwoordelijke kop en staart voorzien, zou voor "juristen" begrijpelijk(er) moeten zijn.

Hmm, ik voorspel dat zij hun instemming met de huidige voorstellen voor Open regels onthouden. Dat zouden "architecten" als belangenbehartigers nogal exclusief van systeemaannemers (lees ook: ict-ers) dan weer niet – willen – begrijpen, want zij houden de middelen waarmee ze vertrouwd – menen te – zijn ten onrechte voor het doel.

Zeg het maar. Hoe krijg je gedaan dat ruimte ontstaat, eindelijk, voor evenwichtige verhoudingen, dus met voorwaarden voor over en weer voldoende begrip voor opbouwende samenwerking, door erkenning van informatiekundige bijdragen? Wat mij betreft peilen we morgen bij [de blijkbaar betrokken Ictu-medewerker] in hoeverre hij twijfelt over de opzet van – het programma – Open regels. Wil hij serieus aandacht besteden aan, allereerst bijvoorbeeld, commentaar op wat de webpagina **Over open regels** erover vermeldt?

100.77

Wat een verrassing, een offerte-aanvraag, zeer bedankt! Uiteraard heb ik gereageerd met een offerte. Graag wederom tot spoedig ziens.

100.78

Ik heb – wederom? – domme vragen. Maar hopelijk ook enkele verstandige opmerkingen. :-)

Ik dacht dat wij met z'n drieën zouden spreken, dus [de blijkbaar betrokken Ictu-medewerker], jij en ik. [Bedoelde Ictu-medewerker] had er meteen [iemand anders] bijgehaald, vooruit, prima. [...] Weet jij [...] wat zijn, zeg maar even, functie is voor regelbeheer? En als er een project resp. programma onder leiding e.d. van Ictu is, hoe heet dat (inmiddels)? Mijn antwoord: Publiek regelbeheer. Klopt dat? Die aanduiding heb ik jou eerder zien gebruiken. Ik kreeg van [de Ictu-medewerker] overigens de indruk dat daarvoor niet meer geldt wat de ww website **Open regels van de overheid** zoal vermeldt. Maar die recente zgn reviewbijeenkomst over zgn doelarchitectuur dan? Jouw bezorgdheid over gebrekkig begrip tussen "juristen" en "architecten" is daar(door), als ik jou tenminste wel begrijp, niet verdwenen, integendeel. Is er tijdens die bijeenkomst desondanks zoiets als een besluit genomen in de zin van instemming met/goedkeuring van de voorgestelde doelarchitectuur? Is er een document over beschikbaar? Is dat soms nog steeds wat op het www staat als **Platform regelbeheer** (versie 0.1, 30 januari 2025)? Of? Met wat die [ander] tijdens het gesprek gisterenmiddag allemaal (niet) zei, heeft hij mij overigens niet gerust gesteld, eveneens integendeel. Voor zover hij inderdaad filosoof is, dan blijkbaar toch een die bevangen geraakt is door technocratische illusie volgens beperkende formele logica. Over de noodzaak van begrip door belanghebbenden uitte hij zich – of vergis ik me? – nogal minachtend. Brr. Mijn idee is dat jij en ik er verstandig in de zin van maatschappelijk verantwoord aan blijven doen om naar overzicht voor regeling van evenwichtige verhoudingen te

zoeken. Jouw indruk, als ik 'm zo mag duiden, dat zulk overzicht vooralsnog helaas ontbreekt, deel ik. Volgens dat gebrek valt allereerst te verklaren waarom ook zo'n zoveelste project/programma 'maar' niet verder komt. Tja, hoe dan vervolgens wèl? Jouw signalering en mijn poging tot uitleg als suggestie ervoor lijkt die [ander] vooral als aanval ipv hulpaanbod te beschouwen, want hij koos prompt voor verdediging. Dat viel weliswaar te verwachten, maar ... helpt dus niet. Zo probeerde hij mij enkele malen tot een absoluut geldige definitie te dwingen. Ach, dan is hij dus nog niet zover om te aanvaarden dat het àltijd maar van 'iets' (context) afhangt wat 'iets' (signatuur) betekent. Op stelselschaal vergt identificatie van een begrip annex betekenis daarom explicitering van signatuur-plus-context (terwijl 'binnen' een domeintje louter signatuur nog kan volstaan, omdat de afbakening in kwestie impliciet contextualiseert; met gelijkkluidende signaturen – lees ook maar: termen – afkomstig uit verschillende van zulke domeintjes weet je voor afstemming ertussen 'dus' echter niet welke verschillende, want telkens domeinspecifieke betekenissen ermee gepaard gaan).

100.79

Ik ga even door op zgn schaalniveaus. Wie ze niet onderscheidt, kan abusievelijk menen voor het een òf het ander te moeten kiezen. Het gaat echter om optimale keuze voor het ene èn (!) optimale keuze voor het andere schaalniveau. En zo door in het geval van nog meer van zulke (sturings)niveaus. Nota bene, dat gaat dus om meerdere, verschillende (!) keuzes.

Uiteraard, schaalniveaus moeten – ook weer optimaal – op elkaar, zeg maar, aansluiten. Daarin moet primair 'op' het omvattender schaalniveau voorzien zijn. Sterker nog, de opgave 'op' dat omvattender niveau betreft dergelijke aansluiting, opdat (!) zoiets als allerlei eenheden 'op' het apartheidsniveau desondanks – eveneens – samenhangen. Aansluiting is dan optimaal, indien daarvoor aan bedoelde 'aparte' eenheden zelfs niets hoeft te veranderen.

Mijn indruk is dat tijdens ons gesprek besef van schaalniveaus nog niet tot [de ander, zie **aantekening 100.78**] doordrong. Hij bleef in termen van zulke niveaus dus impliciet, onbewust e.d. uitgaan van een enkel, allesomvattend niveau. En dan is het logisch dat hij zich ook wat een – soort – modelleermethode betreft gedwongen voelt om voor de ene òf de andere te kiezen.

Tja, dat schiet niet op. Abusievelijk denkt hij, zo vermoed ik althans, dat àlles moet veranderen door keuze voor een àndere methode. Dat is dus onzin. Zijn angst is ongegrond.

En dan kunnen jij en ik met vermelding van (schaal)niveaus wel proberen om de grondslag voor zo'n keuze te wijzigen, maar zolang [hij] dat niet begrijpt, niet kan of – en :-) – niet wil, schiet hij ten onrechte in de verdediging van wat hij als exclusieve keuze noodzakelijk acht. Dat is weliswaar begrijpelijk zònder besef van schaalniveaus, maar pakt daardoor feitelijk niet minder averechts uit voor opgaven die pas dankzij onderscheid ertussen beheersbaar enzovoort raken.

Overigens vind ik voor digitalisering de associatie van aparte eenheid met domein problematisch in de zin dat de domeinbepaling van de traditioneel vertrouwde modelleermethode lijkt af te hangen ipv omgekeerd. Ofwel, als zgn domein mag gelden, wat ict-ers volgens zo'n methode – nog – eenduidig menen te kunnen modelleren. Daarop is het gezegde van toepassing, dat voor iemand met een hamer alles een spijker is. Voor indeling in domeinen (lees ook: sectoren) moeten daarentegen met voorrang maatschappelijk relevante criteria gelden, geen

technocratische. En kenmerkend voor informatie is trouwens dat het uitgewisseld moet (!) kunnen worden dóór de grenzen heen van wat om organisatorische redenen tot eenheden verklaard zijn. Voor wie werkelijkheid voor interdependent houdt, zijn welke grenzen dan ook ... betrekkelijk.

Eerder heb ik [M] proberen uit te leggen dat Metapatroon niet als middel voor algemeen geldige kritiek op, bijvoorbeeld, MIM mag dienen. Waarom confrontatie? [Zie **aantekening 100.75** en daar van "Zo zou je kunnen zeggen ..." tot en met "... op stelselmatigheid behoort te mikken" voor] die uitleg inclusief m.i. evenwichtige beoordeling gebaseerd op onderscheid tussen schaalniveaus. Het gaat dus telkens om een modelleermethode die pàssend voor een schaalniveau is. Daarom stel ik o.a. dat "het [...] mij verstandig [lijkt] om in eerste aanleg te mikken op [...] onderzoek naar betekenissenvariëteit en of die met een modelleermethode/-taal zoals Metapatroon wellicht beheersbaar(der) valt te krijgen." Daar vind ik ècht niets revolutionairs aan, of het moet het idee zijn om pràktisch iets voor samenhangende(r) informatievoorziening gedaan te krijgen.

Heb je opmerkingen, vragen? Welkom!

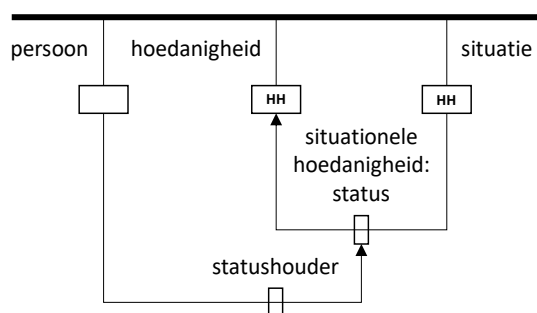
ps

In [de uitleg waarnaar ik verwijst] heb ik een figuur met een summier model opgenomen, opgesteld met Metapatroon. Daarvoor heb ik – de term – wuk als afkorting van werkelijkheidsstuk bedacht. Vooruit, domein. :-) De aanzet is stelselmatig door een ènkel domein niet als vooropgezette afbakening buiten het model te laten, maar expliciet in het model op te nemen als, zeg maar, variabele. Dat is immers voorwaarde voor explicitering van relaties e.d. ertussen o.a. ter relativering van veronderstelde grenzen.

100.80

onderwerp: oefening met/onderzoek naar stelselmatig modelleren, deel 5 (aanzet tot modelvarianten verkennen)

Nogmaals, laten wij intussen met daadwerkelijke modellering verder zien te komen. Eerder heb ik de term wuk voor werkelijkheidsstuk geopperd. Dat deed ik o.a. om de term domein te vermijden. Als reden ervan af te zien voeg ik hier toe, dat ik de aanduiding met domein voor zoiets als een basisbegrip niet, zeg maar, neutraal genoeg vind. Er wordt m.i. een ongelijke machtsverhouding mee gesuggereerd. Voor een werkelijkheidsstuk gebruik ik verder de vertrouwde term situatie.

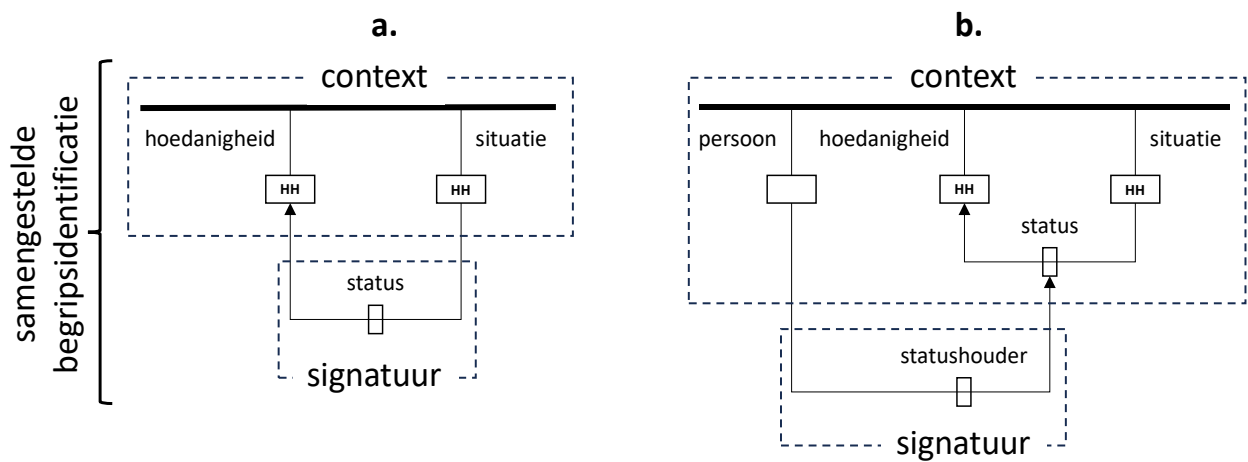
figuur 8

Als wijziging van figuur 2 heb ik voor figuur 8 status ontleend in de samenstellende delen die ik eerder slechts noemde: hoedanigheid en situatie. 'In' beide knooppunten zie je **HH** vermeld. Volgens Metapatroon staat die lettercombinatie voor homogene

hiërarchie. Wat als een enkel (model)knooppunt verschijnt, moet je 'lezen' als een 'boom' samengesteld uit willekeurige 'niveaus' met per niveau willekeurige elementen van de aangeduide soort. Altijd handig als, eh, bouwsteen voor stelselmatige variëteit.

Ik kom terug op het verschil in begripsidentificatie tussen enerzijds entiteit- annex objectgebaseerde modellering, anderzijds Metapatroon als gedragsgebaseerd. De term waarvan een bepaald knooppunt is voorzien, geldt volgens Metapatroon voor een begrip als signatuur ervan. Inclusief de zgn horizon vormen alle (!) knooppunten zoals ze samenhangen (!) die aldus de signatuur positioneren de onlosmakelijk bijbehorende context.

Uitgaande van figuur 8 zie je dat in figuur 9.a uitgelicht voor status als voorbeeld, in figuur 9.b voor statushouder.

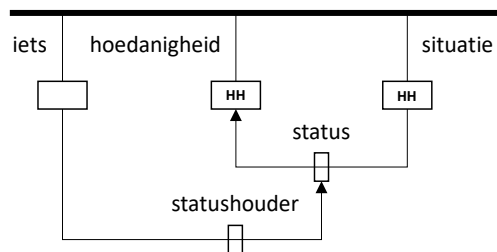
figuur 9

Volgens het model in figuur 8 heeft status op, eh, zichzelf geen betekenis (lees hier voor heeft betekenis ook: is een begrip). Als signatuur 'verkrijgt' status – nogmaals, volgens figuur 8 – pas relevante betekenis samen met de getoonde samenhang tussen hoedanigheid en situatie als context. En voor statushouder als signatuur gaat status onderdeel van context uitmaken, evenals persoon. Dankzij nodige en voldoende contextualisering kan elke betekenis in een model geregeld :-) zijn. Eén en hetzelfde model is voorts 'open' voor opname van willekeurige betekenissen. Daarvoor lopen de begripsidentificaties door elkaar heen (omdat elke begripsidentificatie samengesteld is).

Met een entiteit- annex objectgebaseerde methode is de begripsidentificatie niet principieel samengesteld, maar principieel enkelvoudig. Je zou kunnen zeggen dat slechts de signatuur identificatie van een begrip dient. Dat maakt dergelijke methoden, kortom, contextloos. Daar kom je niet ver mee. Onderscheid naar rollen (hier: hoedanigheden) biedt soelaas, maar zonder situatie als metabegrip voor begripsdifferentiatie blijft zoiets als supra-/intersituationele (lees ook: supra-/intercontextuele) betekenissenordering, tja, principieel belemmerd. Ik wil je ook graag laten zien hoe verband tussen knooppunten valt te benutten. Met de figuren 6 en 7 heb ik het model veralgemeniseerd. Vergeleken met voorgaande modellen is daarin persoon als 'aparte' signatuur met bijbehorend modelknooppunt verdwenen. Persoon, maar ook koe, lantarenpaal, enzovoort, kan worden beschouwd als een waarde van een objectsoort. Daarmee geldt het model dus véél

algemener.

Op een wat andere manier is vergelijkbare veralgemenisering mogelijk uitgaande van figuur 8. Daar zijn de samenstellende factoren van status expliciet opgenomen. Zoals gezegd, daartoe behoort hoedanigheid. Omdat de bepaling van een hoedanigheidsexemplaar op haar beurt samengesteld kan zijn (beperking: hiërarchisch), is daar 'ruimte' voor vermelding van objectsoort. Een voorbeeld van een hoedanigheidsexemplaar kan dan zijn: natuurlijk persoon / ingezetene. In combinatie met bijvoorbeeld gemeente als situatie levert dat een status op volgens welke iemand o.a. een stembiljet voor verkiezingen voor de gemeenteraad moet ontvangen. Een andere hoedanigheid, het gaat er even om dat je het spel met modelvarianten herkent, zou dan hond / ingezetene kunnen zijn. Combineer dat met een gemeente tot een status en hetzelfde model biedt de grondslag voor, over regels gesproken, heffing van hondenbelasting. Het enige dat daarvoor aan – met model in – figuur 8 hoeft te veranderen is veralgemenisering van persoon tot object, zie figuur 10. Nota bene, de feitelijke invulling van hoedanigheidsexemplaren moet uiteraard dienovereenkomstig wijzigen (en verwerkingsprogrammatuur moet erop 'ingesteld' zijn).

figuur 10

In dit zoekstadium van ontwerpen moet je ervan proberen af te zien het ene model 'beter' dan het andere te vinden. Je weet immers nog lang niet wat allemaal nog moet gaan meetellen en welke criteria – verder – relevant zijn. Veralgemenisering kan dan, zeg maar, wiskundig gezien optimaal zijn, maar als geen ... hond meer snapt waarover 'het' gaat, staat het ... paard achter de wagen. Zolang je weet dat je van figuur 9 altijd terug naar figuur 8 kunt met grondig besef van verschil ertussen, laat keuze zich uitstellen totdat je stelselmatig voldoende verder gezocht èn (uit)gevonden hebt. Intussen vind ik zoekend veralgemenisering voorkeur verdienen, omdat verbijzonderingen vanuit het algemene altijd lukt, terwijl omgekeerd het algemene nooit 'zomaar' volgt uit verbijzonderingen. Dat betreft inderdaad wederom een kwestie van verschillende schaalniveaus. Kortom, wordt vervolgd.

100.81

Inmiddels heb jij als afschrift het emailbericht gezien dat [de betrokken lctu-medewerker] me stuurde. Beperkt tot het gesprek dat wij vorige week met [die ander] en hem voerden, ben ik het graag eens met jouw oordeel "dat [de lctu-medewerker] en ik [toen] aan het bemiddelen waren om te zorgen dat het geen doorlopend gevecht zou worden."

Uit wat [de lctu-medewerker] schrijft, maak ik op dat hij erkent dat er nog verder "doorlopend" iets te bemiddelen valt en, nota bene, dat hij zichzelf als bemiddelaar beschouwt. Alvast dat hebben we dan toch maar bereikt.

Maar, over regels gesproken, :-) volgens (wat) formeler ... erkende verhoudingen bemiddelt hij tussen [die ander] en ... jou. Want jij hebt een positie als deelnemer aan dat (verander)programma. Dat verschaft jou het, eh, recht je ermee te bemoeien en ook nog eens serieus te worden genomen. Ik ben 'maar' een vrijwilliger zonder, ook verder over regels gesproken, zo'n erkende status.

Als jij stelt dat het aan "maatschappelijke oriëntatie" ontbreekt, is het de eerste opgave om die opvatting ruimer ... erkend te krijgen. Omdat jij mij dat als vrijwilliger toestaat, heb ik dat tijdens dat gesprek dus geprobeerd met opzettelijk stellige beweringen. Dosering is altijd onzeker, maar ging blijkbaar niet verkeerd.

Gebrekkige redeneringen voor het verzet ertegen door [die ander] zijn [de Ictu-medewerker] gelukkig opgevallen. Volgens verhoudingen die tellen heb jij (!) in hem zo een aanspreekpunt verworven.

Ik kan hem ook wel blijven aanspreken. Maar slechts informeel. Zo ver is het met burgers gekomen! :-) En dat hij eventueel luistert naar wat ik zeg, dank ik aan onze, zeg maar, persoonlijke relatie van lang geleden. Ofwel, voor zijn effectieve bemiddeling moet ik onder de huidige verhoudingen blijven verduidelijken dat ik bijdragen lever namens jou.

Zo heb ik de afgelopen dagen nogal uitgebreid een nog weer nadere toelichting op zgn schaalniveaus geschreven. Die stuur ik zsm hem, met afschrift aan jou. Want zulke toelichting kan hem m.i. helpen bij 'invulling' van zijn bemiddeling. En fixatie op een enkel schaalniveau belemmert alle projecten/programma's van o.a. Ictu (omdat daar juist opdrachten voor opgaven met stelselmatige aspecten terecht komen).

Intussen is [de Ictu-medewerker], dat schrijft hij althans, "ook benieuwd [geraakt naar] welke vorderingen [jij en ik] op dit gebied [...] ma[...]k[en] voor de IND." Ik lever mijn bijdragen aan jou. Om erkende verhoudingen optimaal te benutten vind ik dat het aan jou is om te beslissen wat ervan je wanneer met wie deelt. Overleg erover met mij stel ik uiteraard wel op prijs. :-)

100.82

Als vervolg op ons gesprek en een eerder emailbericht doe ik graag nog een gulle toegift :-) over – onderscheid tussen – schaalniveaus. Dat is dan ook maar weer nader gedocumenteerd. Indien je me hinderlijk belerend, breedspakig e.d. vindt, onzin vindt (veronder)stellen, laat je me dat hopelijk weten.

Welke schaalniveaus tellen m.i. praktisch mbt informatie? (Ook) mijn antwoord: domein- resp. stelselniveau.

Maar waarom is dat onderscheid, en uiteraard dan ook verbinding, ertussen noodzakelijk (geworden)? Wat laat zich voor het maken van onderscheid heel praktisch als criterium begrijpen en benutten? Gelet op de lengte van dit emailbericht zou je het wellicht niet zeggen, maar hier toch nog in het kort en daardoor onvermijdelijk nogal karikaturaal, suggereer ik zoiets als een – inleiding tot een – handleiding.

Een vergelijking: de openbare weg

De aanleiding voor ons gesprek was – het onderwerp – regelbeheer. Maar zodra je het stelselbegrip toevoegt, moet je in elk geval exclusieve aandacht voor zo'n bepaald onderwerp, wat als zodanig ook geldt, vooralsnog juist vermijden. Het onderscheid tussen de schaalniveaus van domein en stelsel dient ertoe om willekeurige onderwerpen zonodig ook weer samenhangend(er) beheersbaar(der) te krijgen. (En dat lijkt ook en vooral relevant voor ICTU. Juist daar komen opdrachten

voor opgaven met stelselmatige aspecten terecht. Fixatie op een enkel schaalniveau belemmert bijbehorende projecten/programma's allemáál.)

Het is dus ook niet zo dat er dan maar, bijvoorbeeld, een stelsel voor regelbeheer moet komen. En tevens een stelsel voor x, voor y, enzovoort. Dat zouden dan ook weer domeinen zijn, enzovoort.

Toespitsing blijft het domein van ... domein. Stelselmatig is pas de opvatting over ... stelsel, te weten dat wat als stelsel moet dienen zo algemeen mogelijk bruikbaar van opzet is. Ofwel, de opzet moet voor o.a. regelbeheer geschikt zijn, maar eveneens voor x, y, enzovoort.

Vergelijk het met de zgn openbare weg. Het wegstelsel (nog algemener: infrastructuur) is publiek in de zin dat in beginsel iedereen er gebruik van kan maken voor willekeurige verplaatsingen op willekeurige tijdstippen. Aanvullend moet een weggebruiker eveneens over een 'eigen' verplaatsingsmiddel beschikken, over een fiets, bijvoorbeeld. En zo dragen de meeste voetgangers schoenen.

Het is altijd oppassen met vergelijkingen. :-) Ik bedoel dat voor de opzet van het wegstelsel niet is uitgegaan van bepaalde weggebruikers die elk met een bepaald eigen verplaatsingsmiddel dan weer vanuit het ene bepaalde vertrekpunt een bepaald aankomstpunt wil bereiken, dan weer vanuit het andere ...

Dat gaat hoofdzakelijk andersom. Er wordt een opzet van het (verkeers)stelsel ontworpen (en als stelsel bijgehouden). Of die opzet voldoet, wordt dan in nog steeds het ontwerpstadium nagegaan volgens bedachte – verzamelingen van bedachte – verplaatsingsgevallen die representatief worden geacht.

Met een stelsel voor – digitale facilitering van – informatieverkeer is dat niet anders. Nou ja, dat vind ik mede dankzij die vergelijking. Voor een informatieverkeersstelsel moet je o.a. regelbeheer, wat dat overigens ook is, wel degelijk in je spreekwoordelijke achterhoofd hebben, maar pas wanneer er een voorstelontwerp voor dat stelsel is, moet je – willen – nagaan of de dienovereenkomstig gerealiseerde stelselvoorziening daadwerkelijk mede (!) geschikt is voor zulk regelbeheer.

Stelsel(niveau) voor borging van “maatschappelijke oriëntatie”

[M] nam onlangs contact op, omdat hij, zo begreep ik hem althans, vooral “maatschappelijke oriëntatie” mist in zoals er over regels wordt gedacht enzovoort in het kader van een veranderprogramma ter verbetering van – aspecten van – beheer ervan.

Wie zonder dat te beseffen slechts een enkel schaalniveau kent, is prompt geneigd om regelbeheer als het domein in kwestie te laten gelden. En blijft dus erbinnen zoeken naar oplossing. Vergeefs.

Want de crux van [M]s beoordeling betreft gebrek aan “maatschappelijke oriëntatie.” Hoe grondig ben ik het met hem eens over – de noodzaak van en dan voorrang voor – vervulling van die oriëntatie! Maar die is principieel, zeg maar, domeinoverstijgend. Stelsel, dus.

Indien [M] gelijk heeft wat oriëntatie betreft, zou hij weleens nog op iets anders dan een spreekwoordelijke weeffout kunnen wijzen. 'De' maatschappij, zeg ook samenleving, moet eveneens spreekwoordelijk als weefsel gelden. Dat weefsel is ook nog eens veranderlijk.

Verwarring als aanwijzing van meerduidigheid

Graag bood ik me als vrijwilliger aan om te helpen [M]s m.i. volstrekt opbouwende

kritiek nader te beredeneren en serieus genomen te krijgen. Ik weet het. Meestal, het woord domein zegt het al, is zo'n boodschap allesbehalve welkom. Maar wat dān? Hoe dan ook sprak mij gelet op [M]s huidige werkkring immigratie meer aan dan regel om "maatschappelijke oriëntatie" te verbeelden. Noem het maar ontwerpervaring, maar daarmee veronderstel ik dus dat een stelselmatige opvatting over, ja, dat is nogal pleonastisch gesteld, "maatschappelijke oriëntatie" gaat helpen verduidelijken waar (een) verantwoord(e) regelbegrippen allemaal (!) relevant is (zijn). Ik geloof er dus niet in, òmgekeerd, dat een ènkelvoudig regelbegrip "maatschappelijke oriëntatie" kan dienen. Dat vind ik [M] ook met zoveel :-) woorden zeggen. Terecht raakt hij bezorgd over wederzijds ònbegrip tussen "juristen" en "architecten."

Een stelselmatig domein is géén apart domein (meer)

Wie zònder onderscheid volgens schaalniveaus greep op een bepaald onderwerp wil krijgen, zou er weleens hopeloos mee kunnen blijven worstelen. Ter vergelijking kom ik terug op behoeften, let op het meervoud, aan fysieke verplaatsingen. Er zijn n locaties. Stel je voor dat er een aparte weg komt tussen èlk tweetal locaties. De formule is bekend. Met n locaties, zijn er voor èlke locatie $(n-1)$ andere locaties. Vooruit de weg vān de ene nāár de andere locatie dient tevens als de weg vān de andere nāár de ene. Zo kom je op $n \times (n-1) / 2$ wegen. Oh ja, stel dat tevens elke soort 'eigen' verplaatsingsmiddel een aparte weg eist. Te voet, fiets, auto, ... Met m van dergelijke soorten vermeerderd het aantal aparte wegen met – ook – m als vermenigvuldigingsfactor.

Toegegeven, in menig opzicht gaat deze vergelijking mank voor informatieverkeer. Wat er m.i. ook voor, zeg maar, digitaal informatieverkeer aan houdbaar is, betreft de onvermijdelijke vermeerdering van het aantal domeinen volgens meervoudig-meetkundige reeks door slechts 'in' domeinen te blijven denken.

Dankzij een wegenstelsel als infrastructuur kan het aantal domeinen beperkt (lees ook: beheersbaarder) blijven. Sterker nog, dankzij de stelselvoorziening kan de opzet van elk domein, eh, zèlf beperkt blijven in de zin dat aansluiting op het stelsel – vergaand – volstaat voor samenhang met andere domeinen. Maar hoe?

Wie in zgn wildernis van de ene naar de andere plek wil komen, heeft niets aan een fiets. Als beide plekken 'aan' het wegenstelsel liggen, kom je er met aanvullend zo iets eenvoudigs als een fiets.

Alle begin is éénschalig

Digitalisering, aanvankelijk ook voor zgn bestuurlijke informatievoorziening automatisering genoemd, telde ooit een ènkel – wat we inmiddels moeten aangeven als – schaalniveau. Waarvan er maar één is, raakt echter niemand zich bewust. Dat verklaart dan weer, waarom het zo moeilijk is om mensen vervolgens allereerst zelfs maar tot serieuze overweging te krijgen van – nut en noodzaak van – het voortaan wèl uitgaan van verschillende, dwz meerdere, schaalniveaus

Dat oorspronkelijk ènkele, aldus als vanzelfsprekend algemeen geldig veronderstelde schaalniveau laat zich thans met de noemer domein aanduiden. Als je erop gaat letten, herken je dat ... letterlijk overal. Digitale hulpmiddelen, zeg ook maar een toepassing, een informatiesysteem e.d., worden per domein opgevat, enzovoort, tot en met gebruikt. Daar zit 'achter' dat een computer aanvankelijk een lósstaand apparaat was. Het kòn daarom ook niet anders dan dat er allemaal apāte domeinmiddelen kwamen, vandaar het domeinniveau.

Meerschalligheid door vernetwerking

Die beperking bestaat niet meer sinds digitale technologieën niet langer beperkt bruikbaar zijn voor, zeg maar, strikt plaatselijke verwerking van informatie, maar naadloos (!) tevens voor uitwisseling ervan. Zo zou je enigszins simplistisch kunnen zeggen dat vernetwerking van computers de aanleiding is om – ook – informatiekundig, aanvullend op wat dan als domeinniveau geldt, het stelselniveau te laten gaan gelden.

Domeinspecifiek is eenschalig

Tja, er zijn ook – en intussen vooral – psychologische oorzaken aan te wijzen voor de voorkeur voor domeinspecifieke apartheid. Die strookt immers met de behoefte aan – gevoel van – zelfstandigheid. Het idee van zulke zelfstandigheid is in de werkelijkheid – als weefsel – van wederzijdse afhankelijkheden ‘natuurlijk’ vals, maar menigeen wil desondanks dat gevoel ‘kennelijk’ blijven koesteren (wat ontkenning van bedoelde interdependentie vergt). Het is ook niet toevallig dat juist mensen met bedoelde autonomiebehoefte in zgn organisaties leidinggevende functies bekleden. Stel je zo’n functionaris voor: A. Hij (lees ook: zij) is verantwoordelijk voor uitvoering en resultaten van een bepaalde taak: T. Wellicht vallen aspecten e.d. ervan met digitalisering te faciliteren. Voor A is taakgerichtheid ermee ... logisch. Dat zijn zgn ict-ers doorgaans klakkeloos met hem eens. Opdrachtgever betaalt, dus bepaalt, nietwaar? Met wat volgens de taak in kwestie, T, dus, als vaststaand kan gelden, hoeft ‘in’ het taak- annex domeinspecifieke digitale hulpmiddel géén rekening meer te worden gehouden.

Wàt staat, zo taakspecifiek gedacht, op voorhand vast? Dat zijn A en T. Wat omvat T zoal? Blijkbaar wordt van A verwacht dat hij iets doet, nou ja, vooral ‘zijn’ medewerkers iets laat doen. Indien A meent dat het daarvoor om ‘zijn’ hulpmiddel gaat, de kosten worden immers uit ‘zijn’ budget betaalt, vindt hij het ook weer ... logisch dat ‘zijn’ taakopvatting ... overheerst. Hij is de baas, nietwaar? Ander woord: heerser. Het Latijnse woord voor heerser is dominus. Waarover heerst hij? Precies, een domein. Dat vindt hij hem het ... recht verschaffen om ‘zijn’ taakopvatting dienovereenkomstig enkelvoudig te laten gelden voor het eventuele digitale taakmiddel. Daardoor staat voor hem en zijn hofhouding inderdaad nogal wat meteen om te beginnen ... vast.

Een taak betreft verhouding. Voor het idee beperk ik het aantal – soorten – deelnemers even tot twee. Aan de ene ‘kant’ is er A. Aan de andere ‘kant’ is de deelnemer er meestal telkens één uit een verzameling. Als ik zo’n verzameling B noem, kan ik een element (lees ook: individu) ervan met b aanduiden.

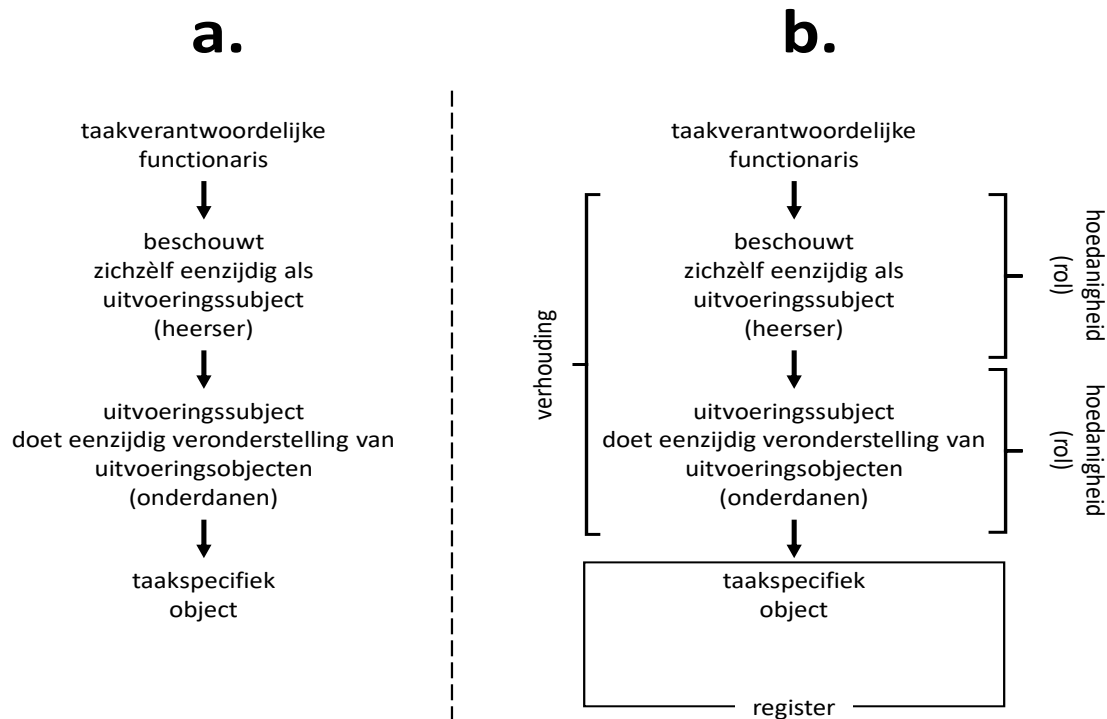
De taak is als relatie/verhouding van A met – telkens een – b echter nog onvoldoende gekenmerkt. Daarvoor moeten voorts de soort verhouding, de soort betrokkenheid van A en de soort betrokkenheid van b bekend zijn.

Maar voor A die zich vergaand zonder ruimere overwegingen beperkt resp. voor de ict-ers die namens hem zo’n beperking volgen, is voor elk, zeg maar, uitvoeringsgeval van T herhaling van dezelfde kenmerken uiteraard overbodig. Die blijven dus ‘buiten’ het hulpmiddel en daarbij gaat het om – aanduiding van – 1. A, 2. A’s ene, ‘overheersende’ perspectief op de taakverhouding, 3. A’s ene, ‘overheersende’ perspectief op de hoedanigheid waarin hij volgens zijn eigen ene, ‘overheersende’ perspectief op de taakverhouding zelf eraan deelneemt en 4. A’s ene, ‘overheersende’ perspectief op de hoedanigheid waarin b deelneemt aan de taakverhouding volgens zijn, dat van A, dus, ene, ‘overheersende’ perspectief erop.

Dat duizelt mij ook. :-)

Wat je hopelijk aan deze opsomming ontleent, is enig besef van wat er taak- annex domeingericht 'slechts' overblijft als variabel beschouwd. Dat is b. Zo apart lijkt dat wel een apart ... object. Waarin het aparte digitale hulpmiddel bijgevolg slechts hoeft te voorzien, is verwerking volgens de als vast veronderstelde voorwaarden ad 1 tot en met ad 4 van informatie over onder die voorwaarden absoluut geldige 5. elementen b uit verzameling B.

A 'kijkt' er hiërarchisch naar, en met hem o.a. de ict-ers die eveneens nogal klakkeloos A's enkelvoudige taak- annex domeinopvatting navolgen. Die hiërarchie heb ik proberen te schetsen, zie figuur 11.a.

figuur 11

Huh?! Nummer 11? Ik tel hier door voor de modellenreeks die ik voor [M] opstel. Figuur 11.b toont dan welke relevante informatie over een object als ... regel allemaal 'ook' niet in het bijbehorend domein-/taakspecifieke register opgenomen is. Nogmaals, dat geldt 'binnen' het domein resp. de taak in kwestie immers als op voorhand vaststaand voor elk geval van taakuitvoering. Explicitering, laat staan herhaling, is onder die voorwaarde inderdaad overbodig.

Ik herhaal dat ik taak-/domeingerichte vernauwing enigszins overdrijf. Maar de aard ervan tref ik er m.i. wel mee. Dus, wat in een aldus taak-/domeinfaciliterend register aan informatie over objecten bijgehouden staat, is nota bene dienovereenkomstig (!) taak-/domeinspecifiek.

Allerlei argumenten vóór stelselmatigheid

Tussendoor heb ik vijf opmerkingen. Ik kan er overigens nog wel meer verzinnen. Allereerst kan een hulpmiddel meteen al niet deugdelijk werken, indien de enkelvoudige taakopvatting met louter het subject als actief resp. louter het object als passief domweg niet klopt. Er is meestal interactiviteit, dwz met als het ware rondom een taak, met taak als zoiets als thema, wisselende – nadere –

verhoudingen met dienovereenkomstig wisselende onderling verschillende hoedanigheden. Een 'object' kan bijvoorbeeld een klacht indienen. Aparte taak, dus apart register, soms?

Ten tweede heeft het geen zin modelleermethoden te vergelijken zonder overweging van veronderstellingen resp. eisen. Zgn domeinspecifieke methoden voldoen onder voorwaarden van beperking tot een enkel domein. Inderdaad, lijntrekken. :-) Zodra die voorwaarden niet gelden, voldoen methoden die erop bemeten zijn – dus – niet, punt.

Ten derde waarschuw ik voor beperking van aandacht tot – digitale facilitering van – overheidsbemoeienis volgens organisatorische criteria. Want zulke bemoeienis kan als ... taak toegang en gebruik van registers in particulier beheer omvatten, en omgekeerd.

In de vierde plaats zit er voor een zakelijk bedrijf vaak een logica achter nadruk op – beperking tot – domein. Uit concurrentie-overwegingen zoekt een bedrijf vaak juist eenzijdig voordeel met exclusieve relaties met 'objecten.' Voor aanbieders van methoden & technieken vormt bedrijfsleven ook hun primaire markt. Er zijn nu eenmaal meer bedrijven dan overheidsinstellingen.

In een democratische rechtsstaat wordt, vind ik althans, van zgn overheid daarentegen een open ipv gesloten oriëntatie verwacht. Mijn idee is dat praktische openheid, ofwel operationalisering, stelselmatigheid vergt. Voor het stelselniveau dat aldus met verantwoorde overheid gepaard gaat, is keuze vóór domeinspecifieke methoden & technieken dus precies verkeerd, wederom punt. Ja, het is nog steeds moeilijk om (overheids)bestuurders als onderdeel van hun verantwoordelijkheid te laten overwegen, dat zij in één moeite door – ook – stelselmatig bijdragen daadwerkelijk faciliteren. Maar ja, zolang hun niet duidelijk is welke 'afspraken' daarvoor nodig zijn, hmm, als zij ze al zouden willen weten, kunnen zij ze ook niet maken.

Oh ja, ten vijfde merk ik op dat voorwaarden die als vast, onveranderlijk enzovoort – vaak ook nog eens onbewust – buiten een aldus slechts taak-/domeinspecifiek register zijn gehouden, zo'n register dienovereenkomstig, eh, vastpint. Ik ben het grondig eens met de noodzaak van flexibiliteit, of wendbaarheid zoals het ivm wetgeving ook wel heet. Maar domeinspecifieke opzet is strijdig met flexibiliteit. Voor flexibiliteit is toch echt aanvullend een stelselmatische opzet vereist.

Veranderkundige overwegingen

Waar was ik? Kijk, op wat ik als domeinniveau beschouw, zijn er nu eenmaal talloze registers waarvan de inhoud onderling verschilt als gevolg van, nota bene, eraan voorafgaande veronderstellingen, zeg inderdaad ook maar context. Er blijven alom zulke registers bijkomen. Dat is ook prima, al is het alleen maar omdat er niets tegen te doen is. Psychologie, en zo. Laat dáárvoor iedereen dus ook vooral maar doorgaan met keuze voor domeinspecifieke methoden & technieken.

Sleutelen aan stelselvoorziening voor federatief verband

Het stelselniveau is er niet om het domeinniveau te koloniseren, te vervangen. Het stelselniveau is een aanvulling. De behoefte ontstaat, zodra informatie uit verschillende – zoals ik ze hier steeds maar noem – taakregisters samenhangend moeten – kunnen – worden beoordeeld (wat dan uiteraard eveneens een taak betreft).

Dankzij – een – stelselvoorziening is dan voor zo'n, zeg maar, coördinatietaak in elk

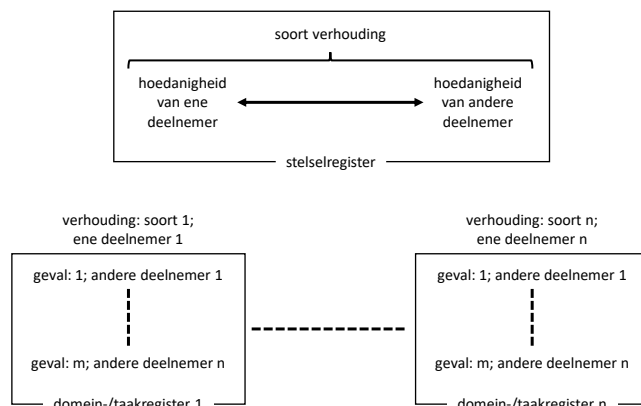
geval géén nog eens extra ... taakregister nodig, en zo dóór voor alsmaar omvattender coördinatie. Zo'n stelselvoorziening moet daarvoor apart opgezette (taak)registers – naar feitelijke, nota bene geautoriseerde behoeften – als leden van een (registratie)federatie in een overkoepelende ordening positioneren.

De sleutel is – pas – eenvoudig herkenbaar door te beseffen wat er allemaal als – informatie over – per taak vaststaande voorwaarden buiten het bijbehorend aparte taakregister gelaten is. Dat is, zie ook mijn eerdere opsomming, informatie over de desbetreffende (taak)verhouding, over de veronderstelde 'baas' van die verhouding en over dezelfde taakgerelateerde hoedanigheid van alle deelnemers. Door juist in die informatie, niet meer en niet minder, expliciet en in relevante samenhang te voorzien met een hulpmiddel 'op' het stelselniveau zijn nodige en voldoende verwijzingen náár aparte registers beschikbaar. Daartoe moet een federale annex stelselvoorziening voor steun door houders van aparte, ik blijf maar even zeggen, taakregisters ook ... beperkt blijven. Subsidiariteit. Nogmaals, er zijn en blijven twee schaalniveaus, dat van domein en stelsel.

Model(letje) van stelselregister

De opzet van zo'n stelselregister, waarvan de allang beschikbare stelselcatalogus uiteraard reeds enige trekken heeft, schets ik op hoofdlijn dan ook nog maar.

Uitgaande van figuur 11 moet verhouding allereerst van vooropgezette hiërarchie worden ontdaan. Een kwartslag kantelen maar.

figuur 12

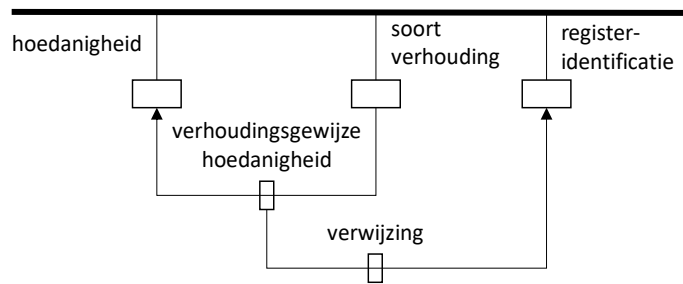
Dat ziet er al evenwichtiger uit. Voor overzichtelijk 'beeld' houd ik het in figuur 12 even op telkens twee deelnemers.

Het enkelvoud van taak is stelselmatig evenmin houdbaar. En ik ga ervan uit dat verwijzingen op het stelselniveau géén individuen betreffen; informatie over zowel concrete verhoudingsgevallen als daadwerkelijke deelnemers eraan komen in het stelselregister dus niet voor.

Ik zie hier van uitleg van Metapatroon af. Volgens die methode geeft figuur 13 weer wat de federale (stelsel)voorziening als verwijzingenbron moet bieden, klaar. :-). Nou ja, ter (h)erkenning van "maatschappelijke oriëntatie." Met dat model is ook de beperking opgeheven tot twee deelnemers aan een verhouding.

Wat de huidige stelselcatalogus nog mist, als ik het goed heb, is precies ... verhoudingsgewijze hoedanigheid (lees ook: situationele hoedanigheid) als verwijzingsleutel. Wat de stelselcatalogus aan mogelijkheden biedt kan – daarom –

worden versterkt door omzetting ‘op’ het (basis)model zoals ik hier geschetst heb als nòg weer stelselmatiger fundament.

figuur 13

Nog wat vermoedens om serieus na te gaan

Met duiding van regelbeheer volgens “maatschappelijke oriëntatie” zijn [M] en ik dus bezig. Wat mij betreft echter, hmm, indirect. Want regels zijn de maatschappij niet. Een aforisme dat m.i. ook hiervoor enigszins opgaat, heeft Alfred Korzybski bedacht: de kaart is het landschap niet.

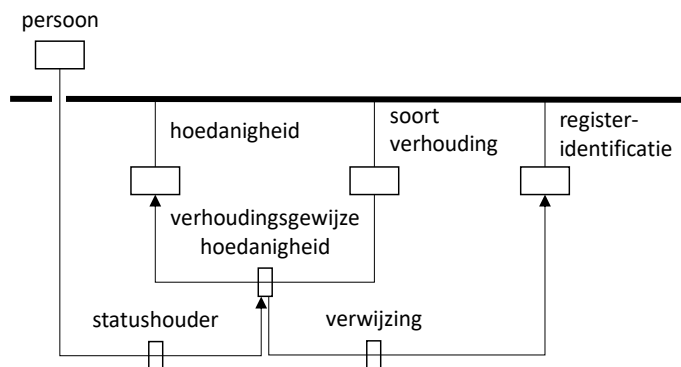
Zo zie ook ik enkele valkuilen door te doen alsof de focus op regelbeheer kan zijn, terwijl zoiets als scherp zicht erop kennelijk allesbehalve wordt gedeeld. Het idee van een enkele focus lijkt mij zelfs al vals.

O.a. kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat er tot dusver enige vooringenomenheid ... heerst met zgn business rules management (BRM) en domeinspecifieke oplossingsoriëntatie van dien. Wat de reële opgave is, blijft echter vergaand impliciet verondersteld en dus naar mijn idee vaak veel te beperkt. Vooruit, dat middel kan werken, zolang een zgn regel kan worden opgevat als regeling van een aparte taak zoals ik dat hier, toegegeven, nogal karikaturaal, veronderstel. Ik kan me ook voorstellen dat – beleidsmedewerkers van – zgn uitvoeringsorganisaties op hun beurt een vooringenomen opvatting over regels-àls-taken (lees: kaart gaat voor landschap door) hebben die zij in BRM menen te herkennen. Voor zover die associatie past, lijkt mij dat echter slechts geldig voor een klein gedeelte van wat voor regels moet doorgaan. En dan nog. Maar goed, verbeterde hulpmiddelen voor weinig regels die véél worden toegepast, kunnen zéér voordelig zijn. Ik ben echter niet overtuigd van de geldigheid van bedoelde associatie voor zelfs maar een beperkt aantal regels. Zoals alles in de werkelijkheid, zijn volgens mij ook – en vooral – regels door-en-door met elkaar en wat erdoor geregeld zou moeten zijn – en van weeromstuit tevens wat niet – verweven. Veranderlijk weefsel, dus. En dat zou, lijkt mij althans, via modellering volgens de aanname van stelselmatigheid alweer wat duidelijker moeten kunnen worden. Daarvoor voorts uitgaande van stelsel als aanvullend schaalniveau zie ik hoe dan ook spreekwoordelijk meerdere vliegen om met dezelfde federatieve klap te slaan (en moeten registerhouders wat anders gaan verzinnen als ze ‘hun’ taakregisters strikt voor zichzelf willen blijven houden).

Een schoolvoorbeeld van stelselmatigheid

AVG? Gelet op de rechten van de zgn betrokkene behoren zowel private als publieke houders hun registers ‘terzake’ op te stellen. Jij en ik spraken samen ook nog even kort over een zgn digital identity wallet pèr persoon. Het model van zo’n ‘stelselmatig’ persoonlijke verwijzingenvoorzieningen is als uitbreiding van figuur 13

gauw gemaakt, zie daarvoor figuur 14. Elke registerhouder zou dan aan een betrokkene moeten melden dat in ‘zijn’ register over haar/hem persoonsinformatie in een bepaalde verhoudingsgewijze hoedanigheid is opgenomen.

figuur 14

De term statushouder veronderstelt dus algemener als mogelijke status een willekeurige verhoudingsgewijze hoedanigheid. Zoals Jaap van Rees ooit aan een artikel de titel “de methode doet het niet” gaf, helpt ook Metapatroon slechts wie stelselmatig kan en wil denken. Domeinspecifieke modelleermethoden, nota bene gemakkelijk herkenbaar aan herhaalde, expliciete nadruk op domein (afbakening), belemmeren zulk denken en bijgevolg ontwerpen echter. Zo belangrijk is de keuze voor een methode dan weer wel. Gereedschap moet voor een opgave geschikt zijn. Om een schroef ergens in te draaien, heeft gebruik van een hamer weinig zin.

100.83

En mijn dank voor jouw emailbericht. Haha, dat blijft de veranderkundige moeilijkheid. Als je iemand een suggestie doet, wàt, herstel, wie vindt hij – of zij – dan “ongemakkelijk”? Iemand kan natuurlijk ook zèlf pas serieus gevolg aan zo’n suggestie geven, wanneer hij door overweging ervan zichzelf “ongemakkelijk” is gaan voelen over zijn – eerdere – denken en doen.

Meestal raakt ongemak met zèlf echter verdrongen en projecteert iemand, nee, ikzelf ben in menig opzicht zeker geen uitzondering, dat prompt op ànder (de boodschapper van zo’n boodschap). Tja, dan ver-ander-t er nog steeds niets.

Met [de] achternaam [van die ander] erbij kon ik op het www wat over hem nalezen. Juist hij zou door zijn bemoeienis met o.a. De Waag m.i. sterk gevoelig moeten zijn voor [M]s oproep tot “maatschappelijke oriëntatie.”

Met zoveel woorden vraagt [M] zich tevens af, of de voor regelbeheer gevolgde methoden & technieken voldoen. Daarover heb ik, zeg maar, namens [M] een suggestie proberen te doen. Voor evenwichtige beoordeling van (on)geschikte methoden & technieken vind ik begrip van noodzaak van onderscheid naar zgn schaalniveaus echter onmisbaar. Daarom heb ik daaraan een tweede, nog uitgebreidere, toelichting gewijd.

Zojuist afgerond. Ik stuur je die tekst met een volgend emailbericht[, zie **aantekening 100.82** voor afschrift]. Je hebt uiteraard gelijk met kwalificering van de opgave met o.a. regelbeheer als “het ingewikkelde stelsel dat we willen faciliteren.” Ik hoop dat je ... begrip hebt voor nogal uitvoerige begripsmatige voorbereidingen. Of het inderdaad “vorderingen” oplevert waarnaar wij zoeken door stelselmatige verkenning van begrippen ‘rondom’ immigratie, moet nog blijken. Johan Cruijff

parafraserend, het is pas af, als het klaar is. [M] mag dan zeggen, of hij die uitwerking – ook – voor regelbeheer toepasselijk acht. Dat is overigens wèl de bedoeling ermee. En àls stelsel dus meer.

100.84

Het begrip schaalniveau is van oudsher vooral in/voor aardrijkskunde bekend. Ook Jan Grijpink heeft dat dus niet bedacht, maar terecht benut voor – zijn idee van – keteninformatisering.

Een schakel is géén keten, zoals een keten géén schakel is. Wie een keten desondanks àls schakel blijft beschouwen tot en met inrichten, begrijp(ink)t – ik zag ineens zijn naam in dat woord :-) – het domweg niet.

Ook procesoriëntatie heeft Grijpink niet bedacht. Maar met de aanduiding keteninformatisering slaagde hij erin voor bedenker te worden gehouden.

Destijds had hij één boek erover geschreven, met dat woord als titel. Ik vond dat hij zich, zeg maar, informatiekundig nodeloos tot telkens een keten beperkte. Er geldt m.i. verdere verwevenheid. Daar is Metapatroon op berekend, en aldus óók geschikt voor keteninformatisering.

Omdat ik dacht dat hij èxtra mogelijkheden op prijs zou stellen, maakte ik kort na verschijning van mijn boek **Metapattern: context and time in information models** (2001) een afspraak en schonk hem voorzien van enige mondelinge toelichting één van mijn zgn auteursexemplaren. Ik heb nooit een reactie gekregen. Af en toe zag ik hem. Niets. Slechts enkele jaren geleden maakte ik nogmaals een afspraak en had ook inderdaad gesprek met hem. Hij ontweek mijn pogingen om in te gaan op informatiekundig ontwerp(en). Herhaalde: “ik ben organisatieadviseur.”

Over keten gesproken, wat is er tegen samenwerken?

100.85

Als ik je een ... suggestie voor “stappen [...] bij de IND” mag doen, zou je juist nadere aandacht kunnen besteden aan wat medewerkers tevergeefs “hebben opgeleverd[, want] ‘toch niet gebruikt wordt.’” Als jij dat nu eens wèl doet, dwz serieus nemen door hun bijdragen te overwegen voor een àndere opzet? Hoe dan ook ben ik zelfs èxtra benieuwd naar wat er blijkbaar tot dusver veronachtzaamd gebleven is. Heb je enige documentatie (en kan je die mij ter vertrouwelijke inzage geven)?

Voor jouzelf is noodzaak van “maatschappelijke oriëntatie” evident. Ik raad je aan dat in precies die termen àls doel te blijven herhalen (zoals ik in mijn teksten ook consequent namens jou volhoud). Met zo’n telkens nadrukkelijk uitgesproken (!) doel zorg je ervoor dat je ook vèrder gelegenheid krijgt om wat te zeggen. Want wie kan het met dat doel redelijkerwijs òneens zijn?

Vervolgens kan je ter sprake brengen, met enige kans op aandacht, of voor dàt doel – waarmee iedereen het dús eens is, nou ja, zich belachelijk zou maken door zich er publiekelijk òneens mee te verklaren – een passend referentiekader telt. Dan kan je uitleggen dat het doel een stelselmatige opgave betreft. En zo’n opgave vergt onderscheid tussen zgn schaalniveaus.

En met een toepasselijk referentiekader kan het immers pas lukken om evenwichtig over middelen te laten oordelen. Ja, eigenlijk blijkt slechts voor het stelselniveau een èxtra, toegegeven, tot dusver onbekend middel nodig. Je hoeft dus niet zozeer kritiek op – verder gebruik van – vertrouwde middelen te hebben. Onthoud je er ook maar van. Dat scheelt nodeloze ruzie. Alleen voor wat er stelselmatig ‘bij’ moet, en

dat is qua volume niet eens zo veel, voldoen ze niet. Dat hoeft niemand uiteraard zomaar aan te nemen, Maar wat nadere verkenning lijkt toch ... redelijk.

Wat ICTU betreft kan je wellicht overwegen om eerder wat af te wachten of dáár dankzij [de betrokken medewerker] enige nieuwsgierigheid 'vandaan' komt. Wij hebben geprobeerd een steen in hùn vijver te gooien. Dat lijkt gelukt. Die moeten wij er dus niet willen uitvissen. En een steen erachteraan zou het excuus verschaffen dat er zó niet te vissen valt.

Over doel gesproken, [de lctu-medewerker] lijkt ervoor open te staan dat jij een cruciaal punt hebt door te wijzen op gebrek aan "maatschappelijke oriëntatie." En vervolgens belangrijk, hij lijkt in elk geval voor regelbeheer dat als zijn probleem te beschouwen. En dan is weer cruciaal dat vooral hij in een relevante positie verkeert om 'in' dat project/programma wat veranderd te krijgen.

Dankzij [het] emailbericht(je) [van de lctu-medewerker] weten jij en ik dat hij [die ander] als sleutelfiguur beschouwt. Ik zie [de lctu-medewerker] dan als de sleutelfiguur om [die ander] voor – operationalisering volgens – stelselmatigheid te interesseren. Daarvoor hebben wij [de lctu-medewerker] m.i. genoeg voorgelicht. Nog meer druk geeft maar tegendruk in de richting die je juist gewijzigd probeert te krijgen.

100.86

Dat, eh, nieuwsbericht over "overheid verliest grip op ict" (in: **NU.nl**, 28 oktober 2025) vind ik geen nieuws. Wat je nooit had, kan je immers niet verliezen.

Zodra een middel (lees in dit geval: zgn digitale technologie) klakkeloos tot oplossing verklaard is, komen er uiteraard nog eens problemen bij. Aan ... oplossing van vooral die onnodige èxtra problemen worden dan ook verder tijd, geld en moeite besteed volgens dezelfde vooringenomen technocratische vernauwing. Enzovoort, enzovoort, dus.

Voor zoiets als grip moet je aandacht niet meteen fixeren op middelen. Wat zijn de doelen? Onder de noemer van overheid moeten dat zgn maatschappelijke doelen zijn. Voor technocraten is hun voorkeursmiddel echter hèt doel. Onverantwoordelijk. De drie zgn deskundigen die in bedoeld artikel aan het woord komen, kijken evenmin verder dan middelen die volgens hen toch oplossing zou moeten bieden, maar dat tot hun verbazing nog steeds niet doen. Nee, daar is juist door de kortzichtigheid waarmee ook zij behept zijn, niets ... nieuws aan.

Noem het gerust een geloof, dat digitalisering zèlf de oplossing ... is. Illusie van verlossing, dus. Voor zulke gelovigen ben ik een ketter.

Stuur dit maar door naar de burgemeester.

100.87

Interessant, die presentatie over, ik zeg maar even, digitaliseringsbeleid van de Europese Unie. Bedankt voor inzage.

Wat ik probeer, om het met een gezegde uit te drukken, is dóór de bomen tevens het bos te laten zien. Wederom gaat de vergelijking gauw mank, maar lees desondanks eens domein voor boom en stelsel voor bos.

Je kunt je dan afvragen of het bos van Nederlandse bomen op zijn beurt als een boom moet worden opgevat in het Europese bos (enzovoort). De – opsteller van de – presentatie geeft m.i. onmiskenbare aanwijzingen dat zulke recursiviteit verkeerd is. Er blijven twee schaalniveaus. Zeg maar Europees gezien zijn er 'gewoon' nòg weer méér, zelfs véél méér, bomen relevant. Ofwel, het bos is

weliswaar véél en véél groter, maar moet als één en hetzelfde bos opgevat blijven. Wat mij betreft volgt dat uit de schets van de “federatie van data spaces.” Je ziet de afzonderlijk veronderstelde informatieruimten elkaar ... overlappen. Blijkbaar hangen ze op een of andere manier(en) óók samen. Dat noodzaakt (!) tot ... regeling. En voor regeling van dergelijke ... regelingen is dus een omvattender zgn schaalniveau onmisbaar.

Het is inderdaad van alles en nog wat, dat – ook – onder EU-noemer voor en door digitalisering geregeld wordt. Er is telkens informatie mee gemoeid. Anders zou er geen digitalisering mee aan de orde zijn, nietwaar?

Met zo’n aanhoudende stortvloed aan digitaliseringsregelingen (lees ook: domeinen) is het praktisch onmogelijk om ze allemaal in detail te begrijpen wat pèr regeling – slechts – daarvoor relevante informatie betreft. Dat hoeft ook niet om dienovereenkomstige regelings- annex domeinregisters in een zgn federatie op te nemen. Sla figuur 13 ajb na. Dat model(letje) voor een stelselregister geldt voor willekeurig bereik, dus desgewenst ook voor dat van EU. Het is maar wat volgens die opzet aan daadwerkelijk samenhangende informatie erin wordt opgenomen. En begrijp je eenmaal dat voor coördinatie verschil gemaakt moet kunnen worden tussen verhoudingsgewijze hoedanigheden (lees ook: situationele hoedanigheden), dan laten zich de ruw geschetste overlappingsen van registers (vooruit: data spaces) nader duiden. Daar kan dan figuur 10 bij helpen. In verschillende registers kan informatie over eenzelfde ... iets staan, maar gelet op verhoudingsgewijze hoedanigheden die voor verschillende registers kunnen en vaak ook zullen ... verschillen, is het dus nog maar de vraag welke informatie over ... iets in verschillende registers daadwerkelijk dezelfde betekenis heeft. Waarvoor gelijke betekenis vergaand geldt, herstel, volgens verschillende ... regelingen geacht wordt te gelden, kan een zgn basisregistratie dienen.

Ik voeg enkele opmerkingen toe. Ik ben nog maar eens verward in, zeg maar, basale overwegingen over stelselmatig zo bruik- en houdbaar mogelijke opvattingen over situatie en verhouding. Daarbij gaat het uiteraard ook en vooral om hun ... verhouding(en) volgens het stelsel als algemeenst geldig veronderstelde ... situatie. De afgelopen emailberichten heb ik beide termen, dwz situatie en verhouding, wisselend gebruikt. Dat kan je als uitproberen zien.

En over uitproberen gesproken, ja, het zou mooi zijn als je beschikbaar krijgt wat “vanuit de IND [...] in het project ‘Van Wet naar Loket’ [...] gedaan [is].” Allereerst hebben wij ‘materiaal’ nodig om te beoordelen of onze informatiekundige bijdrage ermee strookt. Zo ja, dan zou die bijdrage omgekeerd vervolgens kunnen helpen om dat ‘materiaal’ onder de nodige aandacht te krijgen.

Voorts valt je stellig op, dat ik toch alvast af en toe woorden als regel en geregeld gebruik. Dat is ook uitproberen. :-)

Hopelijk zie je het nut, herstel, zie je noodzaak in van voorrang voor grondige overpeinzingen. Dat leidt niet tot vertraging, integendeel. Als je het met een gebouw vergelijkt, van het fundament zie je later niets meer, maar zonder degelijk fundament komt het zelfs nooit àf.

100.88

Hopelijk kan je enig geduld opbrengen voor een intermezzo waarin je inderdaad aanvankelijk – aandacht voor – zgn regelbeheer slechts moeizaam, zo niet onmogelijk, kunt herkennen.

Het stelsel(niveau) 'is' er ter facilitering van zoiets als mutliperspectivistische samenhang, onmisbaar voor coördinatie. Daarvoor moet elke mutliperspectivistische (lees dus ook: domeinspecifieke) voorziening in de stelselvoorziening 'vertegenwoordigd' zijn met (een) passende verwijzing(en) ernaar.

Waarnaar ik nog op zoek ben? Hmm, o.a. probeer ik te overzien welke – soorten – enkelvoudige perspectieven moeten meetellen. Ik vermoed dat – ook daarvoor – onder de noemer van regelbeheer beperkende aannames niet als zodanig erkend zijn en, aldus impliciet, als vanzelfsprekend zijn overgenomen dan wel gedaan. Ik weet dus nog niet òf er iets te vinden valt en, zo ja, wàt. Nogmaals, zoeken. Ik ... vind schrijven helpen, want dwingen tot samenhangende(r) uitdrukking. Vooruit, deze tekst is zo'n opstel resp. essay. Het verhaal klopt 'vast' niet. Commentaar welkom!

Nee, ook ethologie, evolutionaire psychologie en sociale psychologie – en ga maar door – reken ik niet tot vakdisciplines die ik beheers. Ik speculeer er daarom stellig nogal amateuristisch op los. Vooral van zo'n evolutionair perspectief verwacht ik echter dat jij als geschiedkundige dat herkent als relevant.

Ik veronderstel een levenswezen. 'Iets' komt voor de kwalificatie (als) levend in aanmerking, omdat 'het' – zoiets als – een actief aandeel kan leveren aan zoals 'het' ... leeft. Ja, dat klinkt nogal pleonastisch, maar, het woord uiteenzetting zegt het min of meer, altijd moet je èrgens vandáán beginnen.

Een 'iets' dat in staat is tot actief aandeel, noem ik een subject. En zo'n aandeel betreft (een) gedrag(ing).

Het vermogen van een subject om actief aandeel te leveren omvat het vermogen om zulk aandeel, maw zijn gedragingen, te variëren (en omgekeerd).

Hoe dan?

Stel je allereerst een ènkel subject voor. Dat 'verkeert' ònlosmakelijk in de werkelijkheid. Maar voor een aandeel doorbreekt het subject 'als het ware' dat ... geheel. Het ... gedraagt zich alsòf het – enigszins – lòs staat van wat voor hem dan de rèst van de werkelijkheid is: om-geving.

Hoe gedraagt een subject zich dan vèrder?

Onverminderd zeer versimpeld voorgesteld 'doet' een subject dat door de tot zijn omgeving gereduceerde werkelijkheid waarin het verkeert telkens nòg beperkter te ervaren: situatie.

Het veronderstelde ene – ook nogal primitieve – subject 'kent' verschillende sóórten situatie en hèrkent in zijn omgeving op enig moment telkens één ervan. Hier ook verder uiterst versimpeld verondersteld dient daarvoor zijn cognitief vermogen.

Daarmee bepaalt het subject dus wat het houdt voor de – soort – situatie waarin het momentaan verkeert, op grond daarvan wat het houdt voor zijn passend – vèrder – gedragsaandeel, en probeert dat, zeg maar, plan tenslotte daadwerkelijk uit te voeren.

Deze veronderstelde volgorde van gedragskeuze vóór uitvoering is, nogmaals, een karikatuur. Ik herhaal de aanname van het subject dat lòs staat van, ànders is dan, 'zijn' omgeving. Vooruit, zoals omgeving gedragsaandeel levert, verandert dat ene subject met zijn gedragsaandeel zowel zichzelf als de verdere, om-hem-heen werkelijkheid. Dat laat zich cyclisch enigszins begrijpen.

Want het subject dat zèlf veranderd is, ervaart voor een vòlgende doorgang de eveneens veranderde werkelijkheid àls een – soort – situatie, enzovoort.

Je zou kunnen zeggen dat het subject met cognitief vermogen aldus ... regels volgt.

Het subject 'volgt' een ... manier voor selectie van z.i. relevante soort situatie, waarna het subject zich – verder – gedraagt volgens het bijbehorende plan. Oh ja, een subject dat zichzelf als onveranderlijk de werkelijkheid vindt beheersen, beschouwt de werkelijkheid als – zijn – domein. :-)

Ik heb de kwalificatie – als – primitief vermeld. Een subject 'kent' dan slechts een 'aangeboren' verzameling situatiesoorten met uitvoeringsplan per soort. En dan zijn er soorten levenswezens die tijdens hun leven – sommige van – dergelijke ... regels – in enige mate – kunnen af- en aanleren. Daar geven overigens niet alle individuen van zo'n soort blijk van. :-)

Als ik me even beperk tot telkens subjecten van eenzelfde – biologische – soort, dan volgt uit leervermogen (Engels: nurture) dat 'regels' tussen individuen van dezelfde soort sterker kunnen variëren naarmate dat vermogen ... sterker is. Reeds 'beginnend' met verschillende aanleg (nature) verkeren subjecten in doorlopend verschillende situaties waardoor zij verschillend van elkaar verder veranderen. Nota bene, situaties verschillen van subject tot subject alleen omdat zij er zelf onlosmakelijk toe behoren.

En met – het vermogen tot – individuele (lees ook: subjectieve) regelvariëteit komt er de mogelijkheid bij van het ... regelen van dergelijke regels.

Wederom, hoe dan?

Gaat het hier toch vlot over regels. :-) Volgens hoe het ene subject zich telkens strikt volgens zijn, eh, eigen regels gedraagt, 'denkt' dat subject slechts invloed op de werkelijkheid uit te oefenen voor zover het de door hem geldig verklaarde situatie betreft. Een subject is echter niet alléén op de wereld.

De wereld annex werkelijkheid is daarentegen vol van subjecten. Zij zijn dus over een weer onderhevig aan elkaars gedragsaandelen. Daar kan een subject voor een bepaald gedragsaandeel rekening mee hebben gehouden, zelfs op gemikt hebben, maar hoeft dus niet.

Tja, je kunt er dan op wachten dat het ene subject ook en vooral (!) probeert te beïnvloeden, zeg ook maar ... regelen, wat een ander subject als situatie ervaart. Want via classificatie zou dat andere subject dan moeten uitkomen op en met het gedragsaandeel dat het ene subject past.

Nogmaals, over en weer.

Taalgebruik in de zin van uitwisseling van tekens vind ik daarom niets anders dan elkáár (de) regel(s) proberen voor te schrijven. Mijn hoofdstelling in **Semiosis & Sign Exchange** luidt ook: Every sign is a request for compliance (Nederlands: elk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid).

En waar je als – resultaat van – evolutionaire ontwikkeling vervolgens op kunt wachten, is dat regels niet pas kunnen gelden, toegegeven, nog steeds sterk versimpeld gedacht, voor de keuze van wat het subject als soort situatie relevant acht op het moment (!) van – noodzaak tot leveren van – daadwerkelijk gedragsaandeel. De kans op keuze door de één van de situatiesoort die de ander past, en zo door naar keuze van dienovereenkomstig gedragsaandeel, is natuurlijk groter indien die keuze door het ene subject voor hem als het ware vóór de hand ligt. Dat voor het ene subject dan wel eerder zijn ... geregeld. Vóóraf dienen opvoeding en -leiding daartoe, achteraf straf (in de – valse? – verwachting dat iemand daarmee alsnog, zeg maar nascholing, 'de les leert').

Mensen zijn zeker niet de enige levenswezens die hun verhoudingen (lees ook: onderlinge verkeer) zo regelen. Dat doen alle levenswezens, en niet alleen telkens

beperkt tot individuen van 'eigen' soort, maar eveneens individuen van verschillende soorten wisselen tekens uit als verzoeken tot inschikkelijkheid. Het voorbeeld het dichtst bij huis is communicatie met een ... huisdier, waarbij het huisdier in kwestie vaak meer gedaan krijgt van de 'baas' dan andersom.

Evolutie verloopt – ook resp. vooral – onder zoiets als culturele, politieke noemer zodra subjecten zich over en weer voor gezaghebbende geldigheid van wat het ene subject als een regel voor gedragsaandeel door het andere subject aanvaard wil krijgen, gaan beroepen op een, zeg maar, overkoepelend ... gezag. Het voordeel van cultuur zit 'm in voorspelbaarheid met sterke doelmatigheidswinst van dien.

Normering van soorten situaties gaat per genormeerde situatie gepaard met normering van hoedanigheden waarin verschillende subjecten erin verkeren resp. eraan deelnemen met tenslotte per hoedanigheid genormeerde gedragsaandelen.

Als het ene subject er voldoende op meent te kunnen vertrouwen, zeg ook met voldoende zekerheid mag verwachten, dat het andere subject zijn gedragsaandeel richt volgens een bepaalde hoedanigheid geldig voor een bepaalde situatiesoort, dan kan het ene subject ... zelf 'veilig' kiezen voor het gedragsaandeel volgens een complementaire hoedanigheid geldig voor dezelfde situatiesoort.

Daarom 'durft' iemand met een auto middenin de nacht op een provinciale weg hard dóór te rijden. Z/hij houdt immers rechts. Dat verwacht z/hij van tegenliggers ook. Het gaat weleens mis. Want dat is en blijft een kwestie van voorspelbaarheid, verwachtingen over en weer. De vraag is immers in hoeverre een subject de normen in zijn individuele regelvariëteit heeft, zeg maar, geïnternaliseerd.'

Zgn codificatie van regels bedoelt voorspelbaarheid van gedragsaandelen vèrder te bevorderen (en tot een grotere verzameling subjecten uit te breiden). Enerzijds zijn leerdoelen aldus duidelijker, nou ja, dat is het idee, anderzijds zijn wat dan geldt als afwijkingen, overtredingen e.d. – ik zeg maar even – beheersbaarder (lees: wat minder onbeheersbaar), ja, ook dàt is het idee.

En met regels afkomstig van zoiets als een overkoepelende instelling kunnen subjecten wat zij eventueel voor overtreding van regels houden, aankaarten bij een dáárvoor samenhangend overkoepelende instelling. Mede dat betreft het beginsel van scheiding van (overheids)machten. Ofwel, met codificatie gaat staatsvorming gepaard. Indien regelgeving 'overkoepelend' gebeurt, moet dat met toezicht en handhaving ook.

Met de zgn verzorgingsstaat heeft de staat nog – andere – taken erbij: zgn uitvoering.

Een open cultuur staat strikt subjectief 'geregelde' gedragsaandelen toe. Een open – politieke – staat doet dat met subjectieve gedragsaandelen volgens normen. Het is helaas nu eenmaal zo dat zulke openheid met codificatie moet zijn geborgd.

Gesloten werkt een cultuur resp. een staat als regelingsregime verstarrend.

Warrig verhaal, ik besef het. Ik geloof dat ik o.a. probeer aan te geven dat enten van regelbeheer op een regelbegrip dat pas vertrekt van en daarmee beperkt blijft tot codificatie, ten onrechte veel, ik noem het maar even, dynamiek mist van wat eerder, verder e.d. ook en vooral allemaal als 'geregeld' kan – zou moeten? – worden opgevat. Waar zijn subjecten, waar culturen?

Neem een geschil dat 'voor' de rechter komt. Onderling hebben subjecten hun gedragsaandelen volgens minstens één van hen niet, zeg maar, evenwichtig afgestemd gekregen. Zij volg(d)en kennelijk tot op zekere hoogte elk hun eigen, dus verschillende – interpretaties van – regels (wat 'natuurlijk' niet anders kàn). Na hoor

en wederhoor doet de rechter uitspraak. Z/hij haalt daarvoor echter niet klakkeloos 'de wet' aan, maar geeft op haar/zijn beurt onvermijdelijk – ook – een interpretatie. En dat is, over leren gesproken, de interpretatie die geschilpartijen allebei worden geacht verder te volgen.

Onmiddellijke focus op uitvoering ontnemt m.i. nog verder zicht op stelselmatig begrip van regel(s). Wellicht is de aanduiding codificatie mede debet aan ernstige blikvernaauwing, met onstelselmatige ... uitvoering tot gevolg. Programmeren heet ook wel coderen. Als wetgeving 'programmeren' is, dan toch niet in de zin van een computer. Voor een computer is verwerking strikt bepaald (duurder woord: gedetermineerd) door de verwerkingsregels. In die zin 'zijn' de regels de verwerking. Maar de regels voor maatschappelijk verkeer 'zijn' dat verkeer zelf beslist niet (hoe graag ook een enkele zgn uitvoeringsorganisatie dat volgens haar oriëntatie op een enkele taak zo ... geregeld wil zien).

Ik ben benieuwd of je er enig wijs uit kan worden. En of je dit ... opstel een bijdrage 'vindt' aan begrip van regelbeheer.

100.89

Zoals jij kennelijk verrast was, reageer ik op mijn beurt enigszins verrast.

Hopelijk zie je, dat ik mijn best op de offerte gedaan heb. Tja, dus nog meer poppenkast. :-) Als je meteen gezegd had, wat zo'n bijdrage mag kosten, had ik me die moeite kunnen besparen.

Ja, jij gaf tijdens ons gesprek een ruwe aanwijzing. Maar de aanvraag stelt € 50.000 als maximum. Ik vind daarom dat ik me juist nogal eh, bescheiden opgesteld heb. Want die 40 uren die ik in de offerte opgeef voor het schrijven van een artikel, heb ik er minstens – al – aan gewerkt. En die schatting van tijdbesteding voor zgn uitwerking is ook slechts een fractie van wat er werkelijk bij komt kijken.

Het moet 'm blijkbaar in het uurtarief zitten. Wat betaalt (B)FS andere adviseurs? Over een eerdere verrassing gesproken, ik had niet op een offerteaanvraag gerekend. Een concepttekst voor zo'n artikel heb ik je immers al gestuurd (en afdruk ervan overhandigd)[; zie **aantekening 100.5** voor afschrift]. Ik ging ervan uit dat wij allereerst daarover zouden spreken. Jouw kosten: de rekening van een biertje. Dat vindt overigens nog steeds een prima aanpak.

Dus, zeg ajb wat je begroot hebt. Dan beslis ik of auto's wassen oid. wellicht meer loont. Of ander vrijwilligerswerk mij meer bevrediging schenkt.

Heus, ik vind het prima om voor weinig geld, zelfs gratis, een bijdrage aan de viering van het twintigjarig bestaan van FS te leveren. Maar kom dan niet met z'n offerteaanvraag. Benader me dáárvoor niet als adviseur, maar als, nou ja, anders. En dan ervaar ik me nogal overvraagd om min of meer in mijn vrije tijd ook nog met zo'n gedegen uitwerking te komen. Dat is ècht héél véél werk om zorgvuldig, stelselmatig bruikbaar enzovoort te doen.

100.90

En dan 'probeer' ik maar weer eens een voorbeeld. Met immigratie algemeen opgevat heeft de buitenspelregel voor het voetbalspel er stellig e.e.a. mee van doen. Zo'n regel staat niet op zichzelf. Er zijn allerlei andere ... regels mee verweven. Nota bene, elk van die andere regels staat dus (!) evenmin op zichzelf. Zeg ook maar dat ze overlappen, elkaar doordringen.

Bijvoorbeeld, waar verkeert een speler eventueel in buitenspel(positie)? Precies, op een voetbalveld. Waaraan moet zo'n veld voldoen? En wanneer kan een speler in

zo'n positie komen te verkeren? Precies, tijdens een wedstrijd. Wat geldt als een wedstrijd?

Ga zo maar door.

Ik heb een groot deel van mijn jeugd aan straatvoetbal besteed. En daarvan de variant kegelvoetbal. Regels? Met kinderen uit dezelfde buurt enigszins genormeerd. Soms nogal subjectief, en dan kan spel in ruzie veranderen. De straat als veld is niet scherp afgebakend, wat opportunistische interpretaties bevordert. Buitenspel bestaat met kegelvoetbal niet, enzovoort. Nee, een aparte scheidsrechter was er niet.

En dan zijn er zgn officiële wedstrijden. De kwalificatie officieel geldt voor een wedstrijd die gespeeld wordt onder, zeg maar, auspiciën van een zgn bond. Voor voetbalwedstrijden in Nederland is dat – tegenwoordig – de KNVB. Maar als bond bepaalt de KNVB de spelregels niet op eigen gezag. Hij is o.a. daarvoor op zijn beurt lid van – tegenwoordig – de ene internationale voetbalbond.

Het is ook (een) regel dat een officiële voetbalwedstrijd wordt 'geleid' door een, zeg maar, derde, onafhankelijke partij: scheidsrechter. Die is er voor toezicht en handhaving van de relevante ... regels. Om het spelverloop zo min mogelijk te belemmeren past de scheidsrechter een extreme vorm van standrecht toe. Volgens de huidige ... regels gebeurt rechtspraak zelfs tijdens de wedstrijd. Hmm, dat klopt niet meer helemaal. Voor inmenging door de video assistent referee (VAR), ja, ook allemaal geregeld, ligt de wedstrijd(tijd) stil.

Oh ja, niet iedereen mag als scheidsrechter van een zgn officiële voetbalwedstrijd optreden. Ook daar zijn ... regels voor. Enzovoort, enzovoort. Om in aanmerking te komen voor het 'leiden' van een wedstrijd in een ... geregelde categorie moet je door de ... geregelde gezagsdrager ervoor 'toegelaten' zijn, maw erkend als desbetreffende statushouder. Nu wordt een voetbalwedstrijd gespeeld door twee ploegen. Een ploeg behoort tot een vereniging. De deelnemers namens een ploeg moeten, over statushouder gesproken, lid zijn van die vereniging.

Het idee van door-en-door verwevenheid lijkt mij duidelijk. Ik herinner je aan mijn uitleg van verwevenheid van begrippen. Met telkens een enkelvoudige aanduiding ter identificatie van een bepaald begrip lukt het domweg niet, nooit, er eenduidige uitdrukking aan te geven. Daarvoor moet de identificatie samengesteld ipv enkelvoudig worden verondersteld. Volgens Metapatroon zijn de samenstellende delen van elke begripsidentificatie: signatuur en context. Dat staat willekeurige verwevenheid toe, want context is op zijn beurt samengesteld uit één of meer ... signaturen.

Ik herinner je eraan, omdat voor stelselmatigheid met regels iets vergelijkbaars verondersteld moet gaan worden. Want wat een aparte regel kan lijken, is dat niet. En het is inderdaad geen probleem om te doen alsof zulke apartheid wèl geldt, zolang (!) de interpretatie van àlle voorwaardelijke regels, zeg ook van de overige regels waarvan de regel in kwestie allemaal van àfhangt, op voorhand (!) vast staat èn met die – vaak als vanzelfsprekend ervaren – interpretatie ook verder vast kan blijven staan.

Maar om een regel onder wisselende ipv vaste ... regels te begrijpen, vergt stelselmatige uitdrukking, dus met per regel een samengestelde identificatie voor het aangeven van voldoende verschillen in nodige samenhang.

Ook vergelijkbaar vind ik veel taalkunde een verkeerde, want véél te beperkende focus, kiezen. Als zoiets als eenheid van betekenis wordt de (vol)zin verondersteld. En betekenis zou zich dan laten duiden door ontleding met pèr deel een op

voorhand geldige betekenis. De betekenis van een zin zou dan, omgekeerd, de verzameling van die deelbetekenissen ... zijn.

Onzin. Nou ja, je zou het domeinlinguïstiek kunnen noemen.

Vooruit, stelsellinguïstiek (zie [Geef mij aib even de pindakaas!](#) voor een zeer korte uitleg). Een apart woord kàn als signatuur opgevat worden. Dan is de, zeg maar, rest van de zin context. Maar er moet – veel – meer àls context worden ... begrepen. Wie spreekt het woord uit? Onder welke omstandigheden? Waarò? Ook weer uiterst speculatief vermoed ik dat een subject voor ‘geven’ van een betekenis met – behulp van – zijn cognitief vermogen heen en weer gaat, ik bedoel vergaand onbewust wisselend van signatuur en daarmee van bijbehorende context. Zo kan op enig moment van interpretatie ook de gehele zin àls signatuur worden beschouwd. Of een zgn non-verbaal gebaar van de ‘spreker,’ met aldus haar/zijn ‘zin’ als onderdeel van context. Dergelijke wisselwerking convergeert dan voor de ‘hoorder’ tot wat z/hij interpreteert als dè betekenis van dāt teken.

In een vraaggesprek (in: **NRC, Cultureel Supplement**, 30 oktober 2025, pp. 4-5) dat Anne Moraal met haar voerde, wijst Adelheid Roosen m.i. zowel treffend als bondig op dynamiek volgens ‘dubbel tweeledig’ meervoud. “In een gesprek,” zo stelt Roosen, “zijn altijd vier mensen aanwezig. Jij, ik, degene die ik van jou maak en degene die jij van mij maakt.”

Oh ja, ik zoek niet in het wilde weg naar sleutelbegrippen voor stelselmatig ... begrip van regelbeheer. Concreet heb ik in elk geval het zgn taalmodel op het oog dat Mariette Lokin oppert in **Wendbaar wetgeven** (download-versie, 2018). Ik vind dat geen stelselmatig model in de zin van “maatschappelijke oriëntatie” daarvoor consequent als grondslag aangenomen.

Rara, wat kan wèl dienen als stelselmodel voor regelbeheer? Een redelijk passend model lijkt er nog niet te zijn. We moeten dus op z’n minst een redelijke aanzet geven. Door dat (kandidaat)stelselmodel in detail te vergelijken met Lokins taalmodel kunnen we enerzijds leren wat er eventueel verkeerd is, ontbreekt aan het stelselmodel, anderzijds haar model alweer beter begrijpen. Zoals zij “regelementen” inventariseert, volgt zij naar mijn indruk de insteek van zingebaseerde taalkunde, met voor haar versie dus een regel àls (vol)zin die als zodanig uitputtend begrijpelijk geacht wordt. Mede daarom luidt mijn voorspelling dat haar model beperkt geldig is tot telkens een apàrt verondersteld ... domein. Met de aldus vooropgezette beperking, zeg ook maar borging van eenduidigheid, zou dan aan de voorwaarde moeten zijn voldaan, blijkbaar onweerstaanbaar voor technocraten, om een computerprogramma, gevoed met zo’n regeltekst, ‘direct’ een ... computerprogramma te laten maken (jargon: genereren) voor de regeluitvoering. Allereerst lijkt mij het aantal regelteksten zeer gering dat volgens “maatschappelijke oriëntatie” aan die voorwaarde ‘mag’ – gaan – voldoen. Nee, principieel ontken ik – de mogelijkheid van – zulke regelteksten niet. Dan zijn juist die regelteksten echter zó ... eenvoudig, dat ik vervolgens meen dat een programma voor ... programmering van/voor regeluitvoering àlles juist nodeloos ingewikkelder, kostbaarder e.d. maakt. Maar ik kan me over dat zgn taalmodel enzovoort vergissen. Om mij(zelf) te overtuigen :-) vind ik, nogmaals, een – aanzet voor een – stelselmodel van regelbeheer onmisbaar. Haha, volgens een model met stelselmatig bereik kàn niemand ... buitenspel staan, nou ja, niet altijd en overal. Tja, er blijkt steeds meer bij te komen kijken ... Maar dat gebeurt er dus door “maatschappelijke oriëntatie”

serieus te nemen. Als jij 'materiaal' daarvoor hebt, geef dat ajb door!
Wordt vervolgd.

Augustus – oktober 2025, www-editie 2025 © Pieter Wisse